

Taloudellinen väkivalta ja ilmiön tunnistamisen mahdollisuudet

Noora Nieminen
Satu Utriainen
Pro gradu-tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Kevät 2023

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Taloudellinen väkivalta ja ilmiön tunnistamisen mahdollisuudet.

Tekijät: Noora Nieminen ja Satu Utriainen

Koulutusohjelma/oppiaine: sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu-työ X, sivulaudaturtyö ___ Lisensiaatintyö ___

Sivumäärä: 72 sivua + lähteet + liitteet

Vuosi: 2023

Tiivistelmä

Tässä pro gradu- tutkielmassa tarkastelemme eri ammattilaisten kokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käytöstä omassa työssään ja taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamisessa. Tutkielmamme on toteutettu yhteistyössä Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen kanssa. Hankkeessa on kehitetty taloudellisen väkivallan kartoitusmittari, jonka toimivuutta tutkielmassa on selvitetty. Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari oli jalkautettuna eri ammattilaisten käytössä marraskuussa 2022 - maaliskuun 2023 välisenä aikana. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: millaisena ammattilaiset kokevat kartoitusmittarin käytön omassa työssään, miten kartoitusmittarilla voidaan tukea taloudellisen väkivallan tunnistamista ja puheeksi ottamista ja miten kartoitusmittaria voisi edelleen kehittää.

Tutkielman teoreettinen viitekehys on taloudellisen väkivallan kehyksessä. Suoritimme tutkielman aineistonkeruun Webropol-kyselyn avulla. Kyselyyn osallistui 25 vastaajaa sosiaali- ja terveysalan eri palveluista. Hankimme aineiston sekä suorilla yhteydenotoilla eri palveluihin, että julkaisemalla kyselyn sosiaalityöntekijöille tarkoitettuna Facebook-ryhmässä. Hyödynsimme aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimustulosten perusteella taloudellisen väkivallan kartoitusmittari on työväline, jota on kaivattu käyttöön jo pidempään sosiaalihuollon eri palveluihin. Kartoitusmittari koettiin helppokäyttöisenä työvälineenä, joka edistää työntekijän valmiuksia taloudellisesta väkivallasta puhumisessa sekä asiakastyössä sensitiivisen aiheen puheeksi ottamisessa asiakkaan kanssa. Kartoitusmittarin koettiin tuovan tuntematonta ilmiötä paremmin esille ja auttavan sekä ammattihenkilöä että asiakasta tunnistamaan taloudellista väkivaltaa. Kartoitusmittariin esitettiin myös kehittämissuhteita hankkeessa käytettäväksi. Tutkimustulostemme mukaan taloudellinen väkivalta on hyvin tunnistamaton ilmiö, jonka moninaisuus yllätti myös useat tutkielmaan osallistuneet ammattilaiset.

Avainsanat: Taloudellinen väkivalta, auttamisjärjestelmä, taloudellisen väkivallan kartoitusmittari

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Taloudellisen väkivallan käsitteellistäminen	5
2.1 Taloudellinen väkivalta tutkimuskohteena	5
2.2 Taloudellinen väkivalta lähisuhteiden väkivallan muotona	8
2.3 Erityiset riskit taloudellisen väkivallan taustalla	13
2.4 Taloudellisen väkivallan seuraukset.....	18
3 Taloudellisen väkivallan kohtaaminen yhteiskunnan auttamisjärjestelmässä	22
3.1 Perustason palvelut.....	22
3.2 Väkivaltatyön palvelut.....	25
3.3 Taloudellisen väkivallan tunnistaminen	31
4 Tutkimuksen toteutus	38
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusote	38
4.2 Tutkimusaineiston muodostaminen	39
4.3 Aineiston analyysi.....	43
4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	45
5 Kokemuksia kartoitusmittarin käytöstä	50
5.1 Kartoitusmittarin merkitys taloudellisen väkivallan tunnistamisessa.....	50
5.2 Kartoitusmittarin käyttö ja jatkotoimet asiakastyössä	53
5.3 Ammattilaisten kokemukset	58
5.4 Kartoitusmittarin kehittäminen	63
6 Johtopäätökset ja pohdinta.....	68
Lähteet	73
Liite 1.....	79
Liite 2.....	80
Liite 3.....	81
Liite 4.....	84

Kuviot:

Kuvio 1: Kyselyyn vastanneiden työskentelysektori	51
Kuvio 2: Mittarin soveltuvuus omalle työkentälle tai työtehtäviin.....	55
Kuvio 3: Asiakkaan ohjaaminen jatkotukimuotojen piiriin	57
Kuvio 4: Taloudellisen väkivallan puheeksi ottaminen asiakkaan kanssa.....	59
Kuvio 5: Taloudellisesta väkivallasta puhuminen.....	60
Kuvio 6: Taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin helppokäyttöisyys	64
Kuvio 7: Taloudellisen väkivallan ilmenemismuotojen tunnistaminen.....	65

1 Johdanto

Suomi on valitettavan korkeasti edustettuna kansainvälisissä väkivaltatilastoissa, etenkin henkirikosten osalta. On esitetty, ettei Suomessa käytettäisi muita länsimaalaisia teollisuusmaita enempää väkivaltaa, mutta toisaalta on myös havaittu, ettei väkivaltaa ole myöskään muita maita vähempää. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa, kulttuureissa ja ikäluokissa. Lähisuhdeväkivallan kokija on pääsääntöisesti kaikissa yhteiskunnissa yleisemmin nainen, kun taas mies on useammin tekijä. (Ronkainen 2008, 388.) Miesten kokema väkivalta tapahtuu usein julkisessa tilassa, kun taas naisten väkivaltakokemukset ovat usein kodin olosuhteissa. Suomessa tapahtuva väkivalta on usein vakavaa, lähisuhteissa koettua väkivaltaa, mikä lisää sen traumatisoivia seurauksia. Tästä syystä väkivallan tunnistaminen on merkityksellistä etenkin suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta myös kansainvälisesti. (Niemi ym. 2017, 11.) Suomessa parisuhdeväkivaltaa on tutkittu tiiviimmin 1990-luvulta lähtien, mutta tutkimukset ovat painottuneet pitkälti fyysiseen väkivaltaan. Muita väkivallan muotoja on tutkittu vähemmän ja erityisesti taloudellista väkivaltaa on tunnistettu tutkimuksissa heikosti. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262.) Muista väkivallan muodoista poiketen taloudellista väkivaltaa voi tapahtua myös ilman fyysistä, konkreettista lähietäisyyttä uhrin ja tekijän välillä (Ulmestig & Eriksson 2017, 14).

Taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan tahallista toisen ihmisen taloudellisen itsemääräämisoikeuden loukkaamista tai rajoittamista. Taloudellinen väkivalta voi ilmetä muun muassa rahankäyttöön liittyvänä kontrollointina, taloudellisena hyväksikäyttönä, työsäkäynnin rajoittamisena ja häiriköintinä tai eron jälkeisenä taloudellisena väkivaltana. (Kaittila 2017, 74.). Taloudellisen väkivallan ilmiö on hyvin monimuotoinen ja se saa usein myös hienovaraisiakin ilmenemismuotoja, jotka vaikeuttavat sen tunnistamista niin yksilötasolla kuin palvelujärjestelmässäkkin. Valtakunnallisesti haasteellinen taloustilanne ja inflaatio ovat edelleen lisänneet taloudellisen väkivallan kokemuksia. Samalla julkinen ja yhteiskunnallinen keskustelu taloudellisesta väkivallasta on lisääntynyt.

Pro gradu- tutkielmamme on tehty yhteistyössä Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen (2021–2024) (<https://taloudellinenvakivalta.fi/>) kanssa. Hankkeen tavoitteena on

tehdä taloudellisen väkivallan ilmiötä ja sen seurauksia tunnetummaksi, helpottaa väkivallan kokijoiden avunsaantia, lisätä ammattilaisten osaamista ja kykyä tunnistaa taloudellista väkivaltaa sekä edistää yhteiskunnallista keskustelua taloudelliseen väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä että nostaa esille muutostarpeita auttamisrakenteissa ja -käytännöissä. Hankkeessa on kehitetty kartoitusmittari taloudellisen väkivallan tunnistamista varten. Pro gradu- tutkielmassamme selvitämme kartoitusmittarin käyttöä ammattilaisten käytössä.

Tutkimuksemme tavoitteenamme on lisätä eri ammattilaisten tietoisuutta taloudellisen väkivallan ilmiöstä ja edistää sitä, että taloudellinen väkivalta tunnistettaisiin eri auttamisjärjestelmän tasoilla aiempaa paremmin. Kyseessä on sekä Suomessa että kansainvälisesti vähän tutkittu ilmiö, josta on tärkeää saada enemmän tietoa etenkin ammattilaisten käyttöön. Olemme kiinnostuneita siitä, onko kartoitusmittari toimiva työväline ilmiön tunnistamisessa ja millä tavoin kartoitusmittari soveltuu käytettäväksi eri ammattilaisten keskuudessa, jotka voivat kohdata työssään taloudellista väkivaltaa. Kiinnostavaa on myös se, onko kartoitusmittarin käyttäjäkokemuksissa ja hyödynnettävyydessä eroja suhteessa siihen, millaisella työkentällä ammattilainen työskentelee. Pro gradu- tutkielmamme tavoitteena on myös kerätä kehittämissuhteita kartoitusmittarista. Saadun palautteen perusteella kartoitusmittaria on tarkoitus edelleen kehittää ja jalkauttaa valtakunnallisesti eri ammattilaisten käyttöön Taloudellinen väkivalta tutuksi-hankkeen kautta.

Käytämme tutkielmassamme väkivallan kokijasta termiä "kokija", sillä koemme "uhri"-sanana tietyllä tavalla passivoivaksi ja leimaavaksi. Vaihtoehtoisia termejä olisivat myös "asianomistaja" tai "osapuoli". Termi "kokija" kuitenkin kuvaa samalla henkilön kokemusta tilanteesta, minkä näemme merkityksellisenä nostaa esille väkivallan ilmiötä kuvattessamme. Jokaisen taloudellista väkivaltaa kokeneen henkilön kokemus on yksilöllinen ja merkityksellinen. Käytettävien termien valinta on merkityksellistä, jotta väkivallan ilmiötä kuvataan sen vaatimalla vakavuudella koko tutkielman ajan. (Lidman 2015, 14–15.) Käsitteiden valinta on myös eettinen kysymys, joka määrittelee sitä, miten eri ilmiöistä halutaan puhua.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että erilaiset työvälineet, menetelmät ja rutiinit madaltavat kynnystä lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. Vaikka kartoittavassa kyselyssä oleva kysymys itsessään ei tuottaisi suoraa tietoa lähisuhdeväkivallasta, se avaa

kuitenkin keskustelun aiheesta, ja sen kautta henkilön kokemus lähisuhdeväkivallasta voi nousta esille. Myös valtaosa lähisuhdeväkivallan kokijoista on pitänyt hyvänä sitä, että lähisuhdeväkivallan kokemuksia kartoitetaan ja niistä kysytään systemaattisesti. (Siukola 2014, 31.)

Taloudellisen väkivallan ilmiötä on tutkittu suhteellisen vähän sekä Suomessa että kansainvälisellä tasolla. Useat aiemmat taloudellisesta väkivallasta tehdyt tutkimukset ovat kvantitatiivisia, eivätkä ne kuvaa taloudelliseen väkivaltaan liittyvää moniulotteista ilmiötä riittävästi. Taloudellista väkivaltaa on tutkittu länsimaisessa kontekstissa ja usein siihen liittyvät tutkimukset liittyvät naisten kokemuksiin ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Lisäksi merkittävä osa taloudelliseen väkivaltaan liittyvästä tutkimuksesta on toteutettu sellaisten ihmisten parissa, jotka ovat hakeutuneet väkivaltaapalveluiden pariin. Pääasiassa taloudelliseen väkivaltaan liittyviä tutkimuksia on tehty Yhdysvalloissa (esim. Sanders 2015; Christy 2022). Jonkin verran aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehty myös Australiassa, Iso-Britanniassa ja Ruotsissa. Tutkimusten tulosten tulkitsemisessa tulee huomioida kansalliset ja kulttuuriset erot maiden välillä. Eri maissa parisuhteen rahan käytössä on eroja, joten voidaan olettaa, etteivät myös rahaan liittyvät negatiiviset tilanteet ole samanlaisia ympäri maailmaa. Useat taloudelliseen väkivaltaan liittyvät tutkimukset ovat olleet sellaisia, jossa muodostetaan taloudellisen väkivallan kokemukselle mittaristo, jonka luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta testataan käytännössä. Nämä mittaristot ovat olleen kansainvälisen tutkimuksen tuloksia, joita on jalkautettu muualle maailmaan. Toisaalta ilmiöön liittyvien tuntemusten sanoittaminen onkin hyvin tärkeää, ja olennaista on tuoda esille taloudelliseen väkivaltaan liittyviä syitä ja seurauksia. (Kaittila 2017b, 50–52; Kaittila & Nyqvist 2015, 273.)

Taloudellinen väkivalta on myös monelle auttamisjärjestelmän ammattihenkilölle tuntematon ja vieras ilmiö, jonka takia sen tunnistaminen asiakastilanteissa voi olla puutteellista tai vaikeaa. Ammattihenkilöillä ei ole välttämättä tarvittavaa tietoa tai taitoja taloudellisen väkivallan puheeksi ottamiseksi, kokijoiden auttamiseen ja oikeanlaisten apu- ja tukimuotojen piiriin ohjaamiseen. Pro gradu- tutkielmamme tavoitteena onkin madaltaa taloudellisen väkivallan puheeksi ottamista ja levittää kartoitusmittaria ammattihenkilöiden käyttöön, jotta ilmiötä tunnistettaisiin aiempaa paremmin.

Pro gradu -tutkielmamme rakentuu niin, että johdannon jälkeisessä luvussa kaksi (2) käsitteellistämme taloudellisen väkivallan ilmiötä yhtenä lähisuhdeväkivallan ilmenemis-
muotona. Kuvaamme ilmiön saamia erilaisia muotoja, jotta tulisi ymmärrettäväksi se,
miten hankalasti tunnistettavasta ilmiöstä voi olla kysymys. Tarkastelemme taloudellista
väkivaltaa suhteessa aiempaan tutkimustietoon, käsittelemme erityisiä riskitekijöitä ta-
loudelliselle väkivallalle ja nostamme esille myös sen, millaisia seurauksia taloudelliselle
väkivallalla on sen kokijalle. Luvussa kolme (3) käsittelemme taloudellisen väkivallan
kohtaamista yhteiskunnan auttamisjärjestelmässä. Tarkastelemme auttamisjärjestel-
män rakennetta jaottelamalla palvelut perustason palveluihin ja väkivaltatyön erityis-
palveluihin ja lisäksi tarkastelemme sitä, miten taloudellista väkivaltaa tunnistetaan aut-
tamisjärjestelmässä. Luvussa neljä (4) kuvaamme tutkimuksemme toteutusta, tutkimus-
tehtävän ja tutkimusotteen, tutkimusaineiston muodostamisen, aineiston analyysin ja
tutkimuksen eettiset ja luotettavuuteen liittyvät kysymykset. Luvussa viisi (5) kokoamme
yhteen ja esittelemme tutkimuksemme keskeisimmät tulokset ja luku kuusi (6) on joh-
topäätös ja pohdintaluku.

2 Taloudellisen väkivallan käsitteellistäminen

2.1 Taloudellinen väkivalta tutkimuskohteena

Taloudellisen väkivallan ilmiötä on tutkittu suhteellisen vähän sekä Suomessa että kansainvälisellä tasolla. Useat aiemmat taloudellisesta väkivallasta tehdyt tutkimukset ovat kvantitatiivisia, eivätkä ne kuvaa taloudelliseen väkivaltaan liittyvää moniulotteista ilmiötä riittävästi. Taloudellista väkivaltaa on tutkittu lähinnä länsimaisessa kontekstissa, ja usein siihen liittyvät tutkimukset liittyvät naisten kokemuksiin ja sukupuolittuneeseen väkivaltaan (esim. Husso 2003; Ronkainen 1998). Sisko Piippo, Marita Husso, Pasi Hirvonen, Marianne Notko ja Katerina Glumbíková ovat tutkineet sosiaalityön paikkaa suhteessa sukupuolittuneeseen väkivaltaan ja uhrin asemaan tilanteessa. Heidän mukaansa lähisuhdeväkivallan kokijoiden naisten osuus on suurempi kuin muualla Euroopassa ja Pohjoismaissa. (Piippo ym. 2020, 114.) Suomessa tapahtuvaa naisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa voidaankin pitää yhtenä vakavimpina suomalaisen yhteiskunnan ihmisoikeusongelmana. Valitettavaa on, että Suomessa naisten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa on kuitenkin pidetty perheen sisäisenä ongelmana, eikä siihen ole koettu aiemmin tarvetta puuttua yhteiskunnan tasolta. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 64–65.)

Lisäksi merkittävä osa taloudelliseen väkivaltaan liittyvästä tutkimuksesta on toteutettu sellaisten ihmisten parissa, jotka ovat itse hakeutuneet väkivaltapalveluiden pariin. Pääasiassa taloudelliseen väkivaltaan liittyviä tutkimuksia on tehty Yhdysvalloissa, joten nykyinen tutkimustieto paikantuu vahvasti angloamerikkalaiseen kontekstiin. Jonkin verran aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehty myös Australiassa, Iso-Britanniassa ja Ruotsissa. Tutkimusten tulosten tulkitsemisessa tulee huomioida kansalliset ja kulttuuriset erot maiden välillä. Eri maissa parisuhteen rahankäytössä on eroja, joten voidaan olettaa, etteivät myös rahaan liittyvät negatiiviset tilanteet ole samanlaisia ympäri maailmaa eri maissa. Taloudellisen väkivallan tutkimuksesta saadut tulokset eivät olekaan suoraan yleistettävissä eri maiden ja kulttuurien välillä. (Kaittila 2017b, 50–51; Ulmestig Eriksson 2017,).

Adrienne E. Adams on yksi kansainvälisen tutkimuksen merkittävistä tekijöistä, joka on kehittänyt taloudellisen väkivallan kartoittamista. Adams kehitti yhdessä tutkimusryhmänsä kanssa ensimmäisen taloudellisen väkivallan kartoitusmittariston The Scale of Economic Abuse (SEA) vuonna 2008. Tutkimus sai alkunsa siitä havainnosta, että naiset kokivat kumppaninsa taholta erilaisia lähisuhdeväkivallan muotoja, kuten fyysistä, henkistä, seksuaalista ja taloudellista väkivaltaa, mutta näistä taloudellinen väkivalta jäi tieteellisessä tutkimuksessa tunnistamatta. Lähisuhdeväkivaltaa tutkittaessa havaittiin kumppanin hankaloittavan puolisonsa työllistymistä tai työpaikan pitämistä, mikä tunnistettiin pakottavan kontrollin muodoksi, mikä ei sopinut muihin väkivallan muotoihin. Samoin havaittiin puolison kontrolloivan ja tarkkailevan naisten rahankäyttöä. Ensimmäisessä kartoitusmittaristossa oli 28 kysymystä taloudellisen väkivallan eri osa-alueista. (Adams ym. 2008, 563–566; 583.)

Suomessa taloudellisen väkivallan ilmiöön on syvennytty tutkimuksissa varsin vähän ja kiinnostus taloudellisen väkivallan tutkimukseen onkin kasvanut vasta 2010-luvulta alkaen. Suomessa on tehty paljon lähisuhdeväkivaltaan liittyvää tutkimusta (esim. Husso 2003; Kytölä 2013), mutta taloudellisesta väkivallasta tehtyä tutkimustietoa on vain vähän saatavilla. Suomalaisesta taloudellisen väkivallan tutkimuksesta on vastannut ensisijaisesti Anniina Kaittila, joka on tehnyt ilmiöstä vuonna 2017 väitöskirjan: ”Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa”. Tämän jälkeen Kaittila on osallistunut useisiin muihin aiheetta käsitteleviin julkaisuihin. (esim. Kaittila 2017b; Kaittila & Nyqvist 2015; Kaittila ym. 2022).

Vaikka aiempia tutkimuksia taloudellisen väkivallan ilmiöstä on tehty, ilmiötä ei ole kokonaisuudessaan tutkittu niin, että tietoisuus ilmiöstä olisi levinnyt osaksi auttamisjärjestelmän ammattilaisten verkostoa. Taloudellista väkivaltaa ei tunnisteta riittävällä laajuudella esimerkiksi palveluntuottajien, poliisin tai itse väkivallan kokijan toimesta. Kun otetaan huomioon vielä kulttuurinen tausta ja mahdollinen aiempi väkivallan kokemus, taloudellisen väkivallan tunnistamisesta tulee entistä haasteellisempää. Haasteellisimmillaan tämä näyttäytyy niin, että taloudellisen väkivallan kokijan kokemusta vähätellään ammattilaisten toimesta, koska ilmiötä ei tunnisteta riittävästi. Taloudellisen väkivallan seurauksia kokijalle ja hänen tulevaisuudelleen ei tunnisteta riittävästi auttamisjärjestelmän tasolla. Tämä näkyy muun muassa puutteellisen oikeuskäytäntönä liittyen taloudellisen väkivallan tunnistamiseen ja sen rangaistavuuden arviointiin. Taloudellisen

väkivallan seurauksia voidaan pitää oikeusjärjestelmässä lievempinä kuin esimerkiksi fyysisen väkivallan seurauksia, eikä taloudellisen väkivallan ilmiön moninaisuutta ole riittävästi tunnistettu oikeusjärjestelmän tasolla. (Ulmestig & Eriksson 2017, 15; Nerenberg 2000, 72.)

Taloudellisen väkivallan tutkimusten marginaalissa ovat olleet miesten kokemukset taloudellisesta väkivallasta, samoin kuin maahanmuuttajataustaisten naisten tai etnisten vähemmistöjen kokemuksiin liittyvät tutkimukset (Kaittila 2017b, 51–52; Chowbey 2017, 459). Kansainvälisten tutkimusten kautta on noussut esille ilmiö siitä, että mikäli nainen asuu oleskeluluvalla maassaan, hänellä saattaa olla suuri kynnyks avun hakemiseen, sillä pelkää menettävänsä oleskelulupansa tai viisuminsa. Näin on etenkin tilanteissa, jossa oleskelulupa tai viisumiin on liitetty tieto parisuhteesta, tai oleskelulupa on myönnetty parisuhteen vuoksi. (Ulmestig & Eriksson 2017, 20.)

Taloudellinen väkivalta näyttäytyy tällä hetkellä tutkimuksen katvealueena ja jo tehdyssä tutkimuksessa on paljon aukkoja. Samalla myös ajantasaista väkivaltatutkimusta, sosiaalityön käytäntöihin keskittyvää väkivaltatutkimusta on tehty kansallisella tasolla hyvin vähän. Väkivalta koskettaa merkittävää osaa sosiaalityön asiakaskunnasta ja on myös yksi sosiaalityön kohdeilmiöistä. Taloudellisen väkivallan ilmiöön liittyvää tutkimusta tarvitaankin lisää, jotta ilmiön moninaisuutta voidaan ymmärtää ja samalla ilmiötä tunnistaa paremmin. (Kaittila & Nyqvist 2015, 273–274; Piippo 2022, 27–28)

Taloudellinen väkivalta tutuksi- hanke on ollut yhteistyössä useiden suomalaisten yliopistojen kanssa, joten hankkeen kanssa on toteutettu useita pro gradu- tutkielmia taloudellisen väkivallan ilmiön eri osa-alueista. Hanke on ollut mukana myös kahden alemman korkeakoulututkinnon opinnäytetyön toteutuksessa. Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeessa on tuotettu erilaisia materiaaleja taloudellisen väkivallan ilmiöön liittyen, joka on lisännyt julkista keskustelua ja sitä kautta tietoisuutta taloudellisesta väkivallasta. Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen hankesuunnittelija Hanna Nylén esiintyi YLE uutisissa 20.2.2023 ja kertoi taloudellisen väkivallan ilmiöstä ja ilmenemismuodoista. Hanke on toiminnassa vuoteen 2024 saakka. (<https://taloudellinenvakivalta.fi>.)

2.2 Taloudellinen väkivalta lähisuhdeväkivallan muotona

Rahaan ja taloudelliseen tilanteeseen liittyy ristiriitaisuuksia. Raha on yksi yleisimmistä riidan ja konfliktien aiheuttajista, eikä siitä puhumista voida välttää samalla tavalla, kuin muista arjen riidan aiheuttajista. Rahaan liittyviä riitoja voi tulla heikossa rahatilanteessa, mutta myös siinä, miten rahaa olisi mahdollista käyttää samalla säästäen. Toisaalta rahakonflikteja voi tulla myös tilanteessa, jossa perheen taloudellinen tilanne ylittäen selkeästi paranee ja raha-asioista joudutaan neuvottelemaan uudelleen ja mahdollisesti enemmän. Näin on etenkin tilanteessa, jossa vain toisen puolison taloudellinen tilanne paranee, ja taloudellinen vastuu jakautuu sen vuoksi aiempaa epätasaisemmin. Toisaalta tutkijat ovat myös huomauttaneet, että rahaan liittyvät riidat ovat samankaltaisia kuin muutkin parisuhteen arjessa olevat riidat, ja liittyvät pitkälle parisuhteen kommunikaatio-ongelmiin. Raha on sinällään erityislaatuinen asia, että siitä on myös helppo riidellä. (Kaittä 2017b, 47–49;67.) Esimerkiksi European Social Survey (2004/2005) kyselytutkimuksen tulosten mukaan rahaan liittyvät konfliktit ovat Suomessa varsin yleisiä. Aineistoon on valikoitunut 23 Euroopan maata ja siinä suomalaiset miehet raportoivat rahaan liittyviä konflikteja eniten ja naiset kolmanneksi eniten. Rahaan liittyvien konfliktien voidaan siis kyselytutkimuksen mukaan nähdä olevan Suomessa keskimääräistä yleisempää verrattuna muihin Euroopan maihin.

Taloudellinen väkivalta ei ole vain rahasta riitelyä. Taloudellisen väkivallan kokija saattaa joutua olemaan vastuussa perheen raha-asioista, tai hänelle saatetaan antaa käyttöön tietty summa viikossa tai kuukaudessa menojen maksamista varten. Summa on usein sellainen, ettei se riitä tarpeellisiin ostoksiin. Kokija saattaa joutua anelemaan itselleen lisää rahaa välttämättömiin hankintoihin, kuten ruokaan tai kuukautissuojiiin. Väkivallan tekijällä taas saattaa olla luksustuotteita, ja käyttää rahaa vain itseensä. (Sharp-Jeffs 2015, 29–30.) Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) määrittelee taloudellisen väkivallan konkreettisesti väkivallaksi, joka ilmenee sen kokijan taloudellisiin asioihin liittyvän itsemääräämisoikeuden tahallisen loukkaamisena tai rajoittamisena (Bildjuschkin ym. 2020, 9). Taloudellinen väkivalta voi ilmetä myös valehteluna isoista talouteen liittyvistä asioista tai päätöksistä (Kytölä 2021, 21). Valehtelu voi ilmetä esimerkiksi oman talou-

dellisen tilanteen salaamisena ja merkittävien taloudellisten päätösten, esimerkiksi lainanoton, tekemisenä ilman toisen osapuolen suostumusta tai tietoa. Taloudellisen väkivallan eri muodot ovat lisääntyneet koronapandemian aikana kotiin eristäytymisen myötä (Husso ym. 2021, 356).

Taloudellinen väkivalta voidaan jakaa Anniina Kaittilan ja Leo Nyqvistin (2014) jaottelun mukaisesti neljään eri väkivallan muotoon. Näitä ovat työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, rahaan liittyvä kontrollointi, taloudellinen hyväksikäyttö, sekä eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Kaittilan ja Nyqvistin jaottelu perustuu heidän keräämäänsä aineiston analysoinnissa nousseisiin huomioihin, ja osin sen taustalla on Judy L. Mathisen, Stylianoun Postmuksen ja McMahonin (2013) kehittämä taloudellisen väkivallan kategorisointi. Kaittila ja Nyqvist havaitsivat eron jälkeisen taloudellisen väkivallan olevan nousevan aineistosta omaksi ilmiökseen, joten se lisättiin aiemmin nousseiden, parisuhteen aikana tapahtuvien taloudellisen väkivallan muotojen rinnalle. (Kaittila & Nyqvist 2014, 268.)

Kaittilan ja Nyqvistin (2014, 268–270) mukaan töissä käymiseen liittyvää taloudellista väkivaltaa on kahdenlaista; joko työssä käymisen häiriköimistä, tai estämistä kokonaan. Tämä voi olla konkreettisesti esimerkiksi auton avainten piilottamista, lastenhoidon sabotointia tai kokijan pitämistä hereillä silloin, kun hänen tulisi saada levätä työssä jaksamista varten. Rahaan liittyvän kontrollon he taas määrittelevät olevan muun muassa rahan käytön valvontaa, rahaan liittyvän tiedon salaamista tai rahaan liittyvien päätösten tekemistä yksin. Taloudellinen hyväksikäyttö on konkreettisempaa väkivaltaa, jossa tekijä saattaa varastaa uhriltaan rahaa, aiheuttaa uhrille taloudellista vahinkoa, tai kieltäytyy kantamasta vastuuta yhteisestä taloudesta. Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta taas pitää sisällään mahdollisten huoltoriitojen pitkittämistä ja samalla suurten oikeudenkäyntikulujen aiheuttamista kokijalle, mahdollisten elatusmaksujen maksamatta jättämistä tai yhteisen varojen manipulointia.

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta ei useinkaan lopu siihen, että parisuhde päättyy eroon, etenkin tilanteissa, joissa parilla on lapsia. Valitettavaa on, että usein väkivaltaa käyttävä puoliso käyttää pariskunnan lapsia toista vanhempaa vastaan. (Kaitue ym. 2007, 15–16.) Eräässä tutkimuksessa havaittiin, että eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa kokee merkittävä osa väkivaltaisista suhteista lähteneistä naisista ja yli 75 prosenttia naisista ilmoitti, että heidän entinen aviopuolisonsa kieltäytyi maksamasta lasten

elatusmaksuja, vakuutusmaksuja ja muita tavanomaisia menoja (Toews & Bermea 2017, 2179).

Taloudellinen väkivalta heikentää väkivallan kokijan taloudellista turvallisuuden tunnetta, sekä vähentää henkilön mahdollisuutta pärjätä taloudellisesti omavaraisesti (Adams ym. 2020, 268). Esimerkiksi eräässä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että väkivaltaisissa parisuhteissa olevien naisten kumppanit käyttävät erilaisia kontrollointitaktiikoita estääkseen naisten työssäkäyntiä. Kontrolloinnilla pyritään siihen, että naiset olisivat kumppanista taloudellisesti riippuvaisia ja tämän takia pakotettuja pysymään parisuhteessa. (Postmus ym. 2012.)

Kansainvälisen tutkimuksen kautta esiin noussut ilmiö taloudelliseen väkivaltaan liittyen on avioliiton myötä maksettavat niin kutsutut myötäjäiset. Esimerkiksi Iso-Britanniassa myötäjäiset ovat etenkin Etelä-Aasian kulttuurien naisten kohdalla yleisiä. Nämä naiset ovat raportoineet kokevansa väkivallan uhkaa puolisonsa taholta, jos he eivät tarjoa enemmän rahaa tai materiaalia avioliiton myötäjäisiin. (Christy ym. 2022, 473.) Useissa kulttuureissa on edelleen olemassa muitakin morsiamen ”ostamiseen” liittyviä perinteitä myötäjäisten lisäksi. Kun avioliiton solmiminen perustuu taloudellisiin seikkoihin ja sitä vahvistetaan erilaisilla taloudellisilla sopimuksilla, voidaan puhua naimakaupasta. (Lidman 2015, 267.) Nämä taloudelliset seuraamukset haastavat avioliitosta lähtemistä ja niiden avulla puoliso voidaan pakottaa pysymään liitossa vastoin hänen tahtoaan (Hansen ym. 2016, 67). Maahanmuuton myötä myös meillä Suomessa erilaiset avioliittoihin liittyvät kulttuuriset käytänteet tulevat lisääntymään.

Taloudellinen väkivalta linkittyy usein muihin väkivallan muotoihin, kuten henkiseen tai fyysiseen väkivaltaan. Tekijä voi taloudellisen väkivallan teoilla tehostaa omaa pakottavaa kontrolliaan väkivallan kokijaa kohtaan vähentämällä hänen taloudellista itsemääräämisoikeuttaan tai mahdollisuuksiaan (Postmus ym. 2016, 693). Esimerkiksi Punita Chowbeyn (2017, 5) tutkimuksessa nousee esille, että noin kaksi kolmasosaa taloudellista väkivaltaa kokeneista naisista on kokenut myös fyysistä väkivaltaa. Toisaalta taloudelliseen väkivaltaan liittyy myös sellaisia kokemuksia, joissa ei ole havaittavissa edes rahan liittyvää konfliktia. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi niin kutsutut ”hurmaajahuijarit”, joiden ainoana tavoitteena parisuhteen muodostamiselle on rahan saaminen uhriltaan. Usein taloudellisen väkivallan kokija onkin nainen, mitä voidaan selittää tulo-
tasojen ja taloudellisen aseman yhteiskunnallisella epätasa-arvolla sukupuolten välillä.

(Kaittila 2017b, 76.) Yleisesti ottaen lähisuhdeväkivalta voidaan nähdä miehen tapana osoittaa omaa valta-asemaansa, samoin kuin tapana vahvistaa omaa maskuliinista identiteettiään. Taloudellisen väkivallan eräinä motiiveina voidaankin tutkimusten perustella nähdä tekijän oman, taloudellisen hyödyn tavoittelemisen kokijan kustannuksella ja pyrkimys taloudellisesti kontrolloida ja alistaa uhria (Kaittila & Nyqvist 2015, 263; 272).

Toisaalta on myös hyvä tunnistaa, että taloudellinen väkivalta edellyttää taloudellista epätasa-arvoa ja riippuvuutta, mutta myös taloudelle yhteiskunnan tasolta asetettua ensisijaista rakennetta. Taloudellinen järjestelmä voi edesauttaa taloudellisen väkivallan tapahtumista. (Ronkainen 2017, 23–25.) Naisten tulotaso on usein matalampi kuin miesten tulotaso ja tämän lisäksi naisilla voi olla haasteita yhdistää perhe-elämän velvoitteet ja työt. Naisten työurat saattavat olla katkonaisia esimerkiksi raskauden ja vanhempainvapaiden takia, jotka taas heikentävät naisten tulotasoa. Naiset ovat yhä usein päävastuussa lasten kasvattamisesta ja vanhempainvapaiden käytöstä ja useissa Euroopan maissa esimerkiksi isyysvapailta jääminen ei ole lainkaan mahdollista. Yhteiskunnallinen ja taloudellinen järjestelmä ylläpitää sukupuolten välistä roolijakoa ja epätasa-arvoisuutta (Lomazzi ym. 2019, 2–3; 21.)

Usein haavoittuvassa asemassa elävät marginaaliryhmät ovat riskialttiimpia kohtamaan yhteiskunnan järjestelmän puutteita. Yhteiskunta ei tunnista riittävästi haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilannetta, jolloin se ei kykene vastaamaan henkilön haasteelliseen tilanteeseen, ja voi pahimmillaan myös haavoittaa sitä edelleen. (Hautala 2021, 170–171.) Ihmisten tilanteisiin liittyvät haasteet ovat usein monimuotoisia ja tilanteeseen liittyy usein moniriippuvuuksia. Etenkään marginaaliryhmien tilanteisiin ei voi puuttua standardiratkaisuin, vaan tilanteet tulee nähdä yksilöllisesti ja yksilölähtöisesti. Sosiaalityön tehtävänä on kuitenkin ehkäistä syrjäytymistä ja tukea asiakkaita osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. Taloudelliset haasteet lisäävät riskiä taloudelliseen syrjäytymiseen. (Karjalainen 2017, 253–254.)

Taloudellinen väkivalta nähdäänkin yhtenä sukupuolittuneen väkivallan muotona, mikä taas liittyy ilmiön osaksi yhteiskunnassa vallitsevaa sukupuolittunutta valtakulttuuria. Miehet ovat naisia paremmassa yhteiskunnallisessa asemassa työelämässä, jolloin he saavat naisia yleisesti parempaa palkkaa. Tämä taas usein tarkoittaa sitä, että miehellä on myös parisuhteen sisällä naista parempi asema. Miehet ovat edelleen usein työelä-

mässä naisia vaativimmissa johtotehtävissä, mikä tarkoittaa suurempaa korvausta tehdystä työstä ja samoin varmempaa asemaa työmarkkinoilla. Vaikka taloudellinen epätasa-arvo parisuhteen sisällä ei aina tarkoita taloudellista väkivaltaa, se lisää riskiä taloudelliselle väkivallalle. Toisaalta naiset kohtaavat myös todennäköisemmin taloudellisia vaikeuksia eroamisen jälkeen, mikä voi johtaa taloudelliseen väkivaltaan. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262, 264.)

Taloudelliseen väkivaltaan voidaan liittää tiettyjä riskitekijöitä väkivallan kokemusten taustalta, jotka ovat nousseet esille ilmiöstä tehtyjen tutkimusten kautta. Usein taloudellista väkivaltaa tai lähisuhdeväkivaltaa kokeva henkilö on nainen, ja usein henkilö on heikommin koulutettu, työtön, sekä mahdollisesti toista osapuolta merkittävästi nuorempi. Taloudellisen väkivallan kokijalla voi olla pitkäaikaisia terveysongelmia tai muita toimintakykyyn liittyviä haasteita, joiden kautta hän on heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa tekijään nähden, tai hän voi olla raskaana. Tilanteeseen usein liittyy myös hyvin haastava taloudellinen tilanne, sekä mahdollisesti myös puuttuvat sosiaaliset verkostot. Taloudellisen väkivallan riski kasvaa tilanteissa, joissa väkivallan kokija on päätenyt eroamaan puolisostaan. Lisäksi on tutkittu, että lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutumisen riski kasvaa, jos henkilöllä on itsellään aiempaa kokemusta väkivallasta aiemmissa parisuhteissa tai lapsuuden perheessä. (Ulmestig & Eriksson 2017, 7–8.) Toisaalta myös pitkä parisuhde voi olla riski väkivallan kokemukselle, sillä usein lähisuhdeväkivallan liittyvät tilanteet pahenevat ajan myötä. Lisäksi tutkimukset ovat osoittaneet, että usein fyysisen väkivallan riski vähenee ajan kuluessa, mutta muiden väkivallan muotojen, kuten psyykkisen ja taloudellisen väkivallan riski kasvaa. (Sharp-Jeffs 2015, 20–21.)

Usein taloudellinen väkivalta alkaa silloin, kun pariskunta on muuttanut samaan asuntoon, tai on mennyt naimisiin. Väkivalta on voinut alkaa hiljalleen, jolloin sen olemassaoloa on ollut hankala huomata. Kokija on vain yhtäkkiä havahtunut haasteelliseen tilanteeseen, eikä taloudelliselle väkivallalle välttämättä löydy selkeää alkupistettä tai selitettävää tekijää. Toisaalta väkivalta on myös voinut alkaa kauniilla puheilla ja eleillä – kumpangi huolehtii uudesta puolisoista hyvin ja peittelee rahankäyttöön liittyvät asiat romanttisilla eleillä. Esimerkiksi tilanne, jossa puoliso toteaa, ettei naisen tarvitsisi käydä töissä miehen elättäessä perhettä, voi tuntua romanttiselta. Samoin tilanne, jossa puoliso ehdottaa yhteistä pankkitiliä, voi tuntua eleeltä sitoutumiseen ja vakavoitumiseen. Näin

taloudellisen väkivallan ensimmäiset merkit menevät kokonaan ohitse. (Sharp-Jeffs 2015, 21–22, 35.)

Taloudellisen väkivallan teot ovat voineet aiemmin olla helpommin havaittavissa, kun tekijä on pakottanut itselleen väkivallan kokijan käteiset rahat, tai pankki- tai luottokortin. Nykyisin lainan, osamaksun tai esimerkiksi puhelinliittymän ottaminen toisen nimille on helppoa, kun toisen henkilötiedot sekä mahdolliset mobiilipankkitunnukset ovat aiempaa helpommin käytettävissä. Toisaalta tällaisesta teosta ei myöskään välttämättä jää nykyisin samalla tavalla todisteita, kun lainoja tai muita maksuja on mahdollista ottaa internetin välityksellä ilman erillisiä kuitteja tai paperisia sopimuksia. Painostettu laina tai luottokorttivelka onkin yksi yleinen taloudellisen väkivallan muoto. (Adams ym. 2020, 270.)

2.3 Erityiset riskit taloudellisen väkivallan taustalla

Lähisuhdeväkivallan taustalla on olemassa erityisiä riskitekijöitä, sillä rahapeli- ja päihderiippuvuudet lisäävät taloudellisen, fyysisen ja henkisen väkivallan riskiä. Näiden riippuvuuksien aiheuttamat sosiaaliset, taloudelliset ja mielenterveydelliset haasteet vaikuttavat niiden pääasiallisen kokijan lisäksi myös jokaiseen perheenjäseneen jollakin tavalla. Riippuvuuksiin liittyy aina erilaisia negatiivisia tunteita ja tapahtumia, kuten häpeää ja salailua, työkyvyttömyyttä tai syrjäytymistä. Vahvat negatiiviset tunteet vaikuttavat vastaavasti avun hakemiseen sekä riippuvuuden kanssa kamppailevan henkilön, kuin hänen perheenjäsenensä osalta. Lisäksi tilanne usein aiheuttaa kuormittuneisuutta, haavoittuvuutta ja haasteita toimintakyvyssä. (Pirskainen & Järvinen-Tassopoulos 2021, 17, 22–23.)

Alkoholin ongelmakäyttö lisää riskiä lähisuhdeväkivaltaan. Alkoholinkäyttöön liittyvä lähisuhdeväkivalta on pääasiassa sukupuolittunut parisuhteissa tapahtuva ongelma, jossa naiset kohtaavat miehiä yleisemmin lähisuhdeväkivaltaa. Vaikka usein alkoholista puhuttaessa puheessa on parisuhteessa tai ystävyysuhteessa tapahtuva fyysinen väkivalta humalaisten kesken, on hyvä muistaa alkoholin tuovan mukanaan myös muita riskejä.

Alkoholin liikkakäyttö lisää riskiä parisuhteessa tapahtuville riidoille, sekä aiheuttaa raahan liittyviä riitoja lähisuhteeseen. Lisäksi humalatila voi alentaa kynnystä käyttää väkivaltaa tai kontrolloida väkivallan kokijaa, samalla kuin se lisää riskiä asioiden vähätelyyn humalatilaan vedoten. (Piispa & Heiskanen 2009, 45–46.)

Huumeiden ongelmakäyttäjien ja hänen läheistensä elämään liittyy myös vahvat taloudelliset haasteet. Huumeidenkäyttäjä lainaa rahaa sieltä, mistä sitä on mahdollista saada ja usein valehtelee lainan saamiseksi. Tilanteisiin liittyy myös riski velanperintään ja mahdolliseen kiristykseen, joissa myös huumeidenkäyttäjän läheiset ovat vaarassa. (Hautala 2021, 176–177.) Päihteidenkäyttäjien väkivallan tekojen taustalla voi olla erilaisia motiiveja ja yksi motiivi onkin taloudellisesti motivoitunut väkivalta. Taloudellisesti motivoitunut väkivalta on relevanttia sekä huumeiden, että alkoholin käyttäjien kohdalla, ja se liittyy päihteiden käytön rahoittamiseen. Päihteisiin liittyvään taloudelliseen väkivaltaan katsotaan liittyvän kaikki rikkeet, rikokset ja vahingonteot, joiden tekeminen liittyy jollain tavalla päihteisiin, kuten murrot, petokset, ryöstöt tai varkaudet. (Lintonen ym. 2014, 537–538.)

Suomessa kerätään tutkimustietoa rahapelaamisen yleisyydestä Suomalainen rahapelaaminen- kyselytutkimuksella, joka on ollut käynnissä jo vuodesta 2007. Vuoden 2015 tutkimuksessa joka viidennen vastaajan läheisellä oli haasteita rahapelaamisen kanssa. Näistä vastaajista 59 prosenttia oli kokenut, että läheisen rahapelaaminen on aiheuttanut vastaajalle vähintään yhden itselleen kohdistuvan haitan. Haitallisin tilanne on ollut silloin, kun läheinen on ollut vastaajan oma lapsi tai puoliso, mutta myös läheisen ystävän pelaaminen on aiheuttanut suuria ongelmia vastaajille. Taloudellisista haitoista kyselyssä nousivat esille kodin tai asunnon menettämisen uhka, sekä muut taloudelliset ongelmat, kuten maksuvaikeudet, pelilainat tai luottotietojen menettäminen. (Järvinen-Tassopoulos 2018, 78; 80–82.)

Perheenjäsenen tai muun läheisen henkilön rahapeliongelma voi muodostaa jännitteitä ihmissuhteisiin, jolloin ristiriidat ajavat läheiset erilaisiin tuntemuksiin. Ristiriitoja voi syntyä myös siitä, ettei rahapeliriippuvainen henkilö tunnista omia haasteitaan tai niiden vaikutuksia perheen taloudelliseen tilanteeseen. Hän saattaa myös vähätellä tilannetta tai läheistensä kokemuksia, mikä osaltaan lisää tilanteen haasteellisuutta. Toisaalta hän saattaa tuntea tilanteestaan vahvaa syyllisyyttä, jolloin asioiden myöntäminen voi olla

erityisen vaikeaa. Vanhemmalla voi olla ristiriitaista kohdata oman aikuisen lapsensa peliriippuvuus ja sen mukanaan tuomat taloudelliset haasteet, jolloin vanhempi voi kokea tarvetta auttaa lastaan tilanteesta jopa toistuvasti ja siinä määrin, että ottaa itse lainaa tilanteen helpottamiseksi. Toisaalta vanhempi saattaa pohtia omaa velvollisuuttaan tilanteen auttamiseksi, sillä tilanne voi olla toistuva. Tilanne on myös yhtä jännitteinen silloin, kun on kyse vanhemman rahapeliongelmaista ja siitä, kenen apua hän ottaa vastaan. Kaikkinensa rahapeliriippuvuuteen liittyvä tilanne kuitenkin aiheuttaa taloudellista riippuvuutta lähisuhteista, oli kyseessä millainen läheinen ihmissuhde tahansa. Peliriippuvainen henkilö voi olla täysin taloudellisesti riippuvainen läheisistään, mikä taas lisää riskiä taloudelliseen kontrolliin. (Järvinen-Tassopoulos & Marionneau 2021b, 35–38; 44; 51–52.)

Ongelmallinen rahapelaaminen haastaa henkilön omaa, mutta myös mahdollisen perheen yhteistä taloutta. Pelaava perheenjäsen voi olla velkaantunut ja kykenemätön maksamaan omia kustannuksiaan, saati ottamaan osaa perheen yhteisiin kustannuksiin. Vastuu perheen elättämisestä on voinutkin jäädä täysin toisen vanhemman vastuulle, ja perheen taloudellinen tilanne voi olla todella heikko. Pelaava perheenjäsen voi myös kieltäytyä ottamasta taloudellista vastuuta tilanteesta. Päihde- ja rahapeliriippuvuudet aiheuttavat taloudellista puutetta perheessä, sekä lisäävät lasten alisteista päätäntävaltaa taloudellisissa asioissa perheen aikuisiin nähden. (Järvinen-Tassopoulos & Marionneau 2021a, 87–88, 93–94.) Vanhemman haasteet voivat vaikuttaa kokonaisvaltaisesti perheen taloudelliseen tilanteeseen, jos vanhemman kaikki rahat kuluvat päihteisiin tai rahapeleihin. Perustarpeiden lisäksi tilanne voi vaikuttaa siihen, että perheen lapsi tai nuori voi esimerkiksi jäädä paitsi maksullisesta harrastuksesta, jos perheen taloudellinen tilanne on puutteellinen. (Simonen ym. 2016, 69.)

Toisaalta tilanne voi mennä myös niin vakavaksi, että perhe saa häädön maksamattomien vuokrien tai lainanlyhennysten vuoksi. Taloudelliset haasteet voivat olla niin akuutteja, että rahat eivät riitä kaikkiin menoihin, mutta samalla perheen toinen aikuinen ei ole niistä välttämättä lainkaan tietoinen. Perheen toinen aikuinen on voinut maksaa oman osansa asumiskuluista rahapelaajalle, kuka ei olekaan tosiasiallisesti huolehtinut kuluista. Toisaalta kuitenkin eroaminen rahapelejä pelaavasta puolisoista voi olla haasteellista taloudellisen riippuvuuden vuoksi, tai vastuuta kantava puoliso voi myös pelätä yksinhuoltajuuden mukaan tuomaa vastuuta. (Järvinen-Tassopoulos & Marionneau 2021a,

93–94, 96.) Rahapelaamisen haasteet ovat voineet vaikuttaa pelaavan puolison työ- tai opiskelutilanteeseen negatiivisesti, mikä taas lisää riskiä syrjäytymiseen. Pelaamisen haasteet voivat vaikuttaa henkilön jaksamiseen ja psyykkiseen vointiin, mikä taas haittaa työntekoa tai opiskelua. (Järvinen-Tassopoulos 2018, 82–83.)

Rahapelaamiseen liittyviin haasteisiin linkittyvät usein myös omaisuusrikokset. Kodin olosuhteissa, parisuhteiden tai perhesuhteiden kautta pelaajalla on suhteellisen vaivattomasti käytössään toisen ihmisen henkilötietoja, joita on mahdollisuus hyödyntää helposti internetpankkien ja –kasinoiden avulla. Nämä rikokset tapahtuvat usein jokseenkin matalan kynnyksen kautta ja saattavatkin olla peliongelmaisen ensimmäisiä rikoksia. Näihin taloudellisen väkivallan tekoihin ja rikoksiin liittyvä häpeä ajaa usein tekijän rikoskierteeseen, jossa hän pyrkii peittelemään tekojaan ja samalla helpottamaan tilannetta uusilla rikoksilla. Tekijä voi peitellä rikoksiaan myös piilottamalla perintäkirjeitä toiselta osapuolelta, jolloin tilanne on voinut kärjistyä vakavaksi jopa vuosia jatkuneiden tekojen aikana. Näin ollen taloudellisen väkivallan kokija ei ole välttämättä lainkaan tietoinen hänellä olevista lainoista tai maksuista, eikä ole kykeneväinen puuttumaan tilanteeseen. Tilannetta vaikeuttaa edelleen se, että mitä läheisempi tekijä on, sitä haasteellisempaa rikosilmoituksen tekeminen hänen teoistaan on. (Lind 2015, 28.)

Erilaisten riippuvuuksien lisäksi erityiseen riskiryhmään kuuluvat maahanmuuttajataustaiset perheet. Useisiin kulttuureihin kuuluu kunniaan liittyvä kontrollointi perheenjäsenten toimesta. Lähisuhdeväkivallan kokijaa saatetaan estää hakeutumasta Kelaan, työvoimatoimistoon tai pankkiin, sillä perheen sisäisiä asioita ei haluta viranomaisten tietoon. (Hansen ym. 2016, 66–67.) Etenkin maahanmuuttajaperheiden naiset ovat usein riippuvaisia kumppanistaan, sillä heillä ei ole välttämättä tietoa heille kuuluvista taloudellisista etuuksista. Samoin häneltä voi puuttua riittävä sosiaalinen verkosto tilanteen vakauttamiseksi ilman puolisoaan. (Kaitue ym. 2007, 17.)

Väkivallan tekijä saattaa myös haluta estää mahdollisten “vääränlaisten” ihmissuhteiden syntymisen. Tämä voi ilmetä esimerkiksi avioliittoihin liittyvien myötäjäisten muodossa, jossa morsian antaa sulhasen perheelle häälahjan, joka on tyypillisesti rahalahja. Naisia saatetaan esimerkiksi kiristää tai uhata väkivallalla, mikäli maksetut myötäjäiset ovat liian pienet. Liian pienet myötäjäiset saattavat johtaa jopa avioliiton purkautumiseen. Myötäjäisten yhteydessä maksettava summa tyypillisesti kasvaa morsian iän myötä,

mikä lisää painetta nuorena avioitumiselle. Tämä voi heikentää esimerkiksi nuorten naisen mahdollisuutta kouluttautumiselle. (Young & Hassan 2018, 2978–2979.) Toisaalta väkivallan tekijä saattaa haluta estää mahdollisesti vastakkaista sukupuolta olevan ammattilaisen kohtaamisen. Näin väkivallan tekijä estää väkivallan kokijan mahdollisuuden työllistymiseen, opiskeluun tai hänelle kuuluvien raha-asioiden selvittämiseen. Toisaalta väkivallan tekijä saattaa estää henkilön kotoutumista tai muuta koulutusta siksi, ettei hän saavuta taloudellista itsenäisyyttä. Usein maahanmuuttajataustaisten perheiden sisäiseen taloudelliseen väkivaltaan liittyy myös taloudellinen kontrollointi, jolloin mahdolliset taloudelliset etuudet voidaan ohjata toisen osapuolen tilille, tai väkivallan kokijan rahankäyttöä voidaan valvoa ja seurata. (Hansen ym. 2016, 66–67.)

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden lähisuhdeväkivallan kokemisen riskiä lisää se, että tekijä voi olla henkilön puoliso tai oma perheenjäsen, mutta sen lisäksi puolison perheenjäsen tai muu perheenjäsen. Eri kulttuuritaustoista tulevan henkilön tilanteeseen vaikuttavat sekä sukupuoliset, että sukupolviset valtasuhteet. Puoliso, etenkin aviomies, vastaa yleensä arjen päätöksistä, mutta on samalla riippuvainen ylhäältä tulevasta oman perheensä kontrollista. Kuka tahansa perheen tai suvun jäsen voi estää naista opiskelemasta tai käymästä töissä, jotta nainen ei verkostoituisi vääränlaisten ihmisten, etenkin muiden miesten kanssa kodin ulkopuolella. (Keskinen 2014, 23–25.) Mikäli taloudellisen väkivallan taustalla on suurempi joukko ihmisiä, kuten kokonainen yhteisö, puhutaan kollektiivisesta taloudellisesta väkivallasta. Kollektiivisen taloudellisen väkivallan taustalla on tavoite lisätä taloudellista epätasa-arvoa tai estää peruspalveluiden saamista väkivallan kokijoilta. (Bildjuschkin ym. 2020, 6–7.)

Toisaalta on myös tärkeää huomioida, ettei tilanteeseen liity välttämättä selkeää pakottamista, vaan henkilöä voidaan painostaa toimimaan toisen tahdon mukaisesti, jolloin perhesuhteiden välinen kulttuurisidonnainen kunnioitus korostuu. Kun perheenjäseniä tai muita läheisiä henkilöitä asuu myös toisessa maassa, maahanmuuttajataustaisiin perheisiin liittyy myös erityinen eron jälkeinen riski, jolloin eronnut henkilö voi joutua pelkäämään muun muassa lapsikaappausta toiseen maahan. Toisaalta kulttuuriin syihin vedoten eron jälkeinen uusi kumppani voi kieltäytyä maksamasta toisesta liitosta olevien lasten kustannuksia. (Keskinen 2014, 23–25.)

2.4 Taloudellisen väkivallan seuraukset

Lähisuhdeväkivallan taustalla on toisen ihmisen kontrolli suhteessa toiseen ihmiseen, ikään kuin pakonomainen tarve hallita toisen ihmisen elämää ja toimintaa. Lähisuhdeväkivallan tarkoituksena on murentaa sen kokijan voimavaroja ja resursseja siihen, että hänellä olisi mahdollisuus lähteä itselleen vahingollisesta ihmissuhteesta. Nämä resurssit voivat liittyä esimerkiksi työssäkäyntiin, opiskeluun, taloudelliseen tilanteeseen tai sosiaalisiin suhteisiin. Pakottavaan kontrolliin liittyy ajatus siitä, että se vaikuttaa kokonaisvaltaisesti kokijan tilanteeseen, kaikilla elämän osa-alueilla. (Stark & Hester 2019, 83–84). Pakottavan kontrollin käsitteen tavoitteena on avata lähisuhdeväkivallan kokemusta yksittäisistä väkivallan teoista siihen, kuinka pitkäkestoista ja jatkuvaa lähisuhdeväkivalta todellisuudessa on. Käytännössä pakottava kontrolli on lukemattomia erilaisia painostavia, alistavia ja kontrollivia tekoja, joiden tavoitteena on saada väkivallan kokija taipumaan tekijän tahtoon pitkäkestoisesti. (Hakkarainen 2019, 14.)

Taloudellinen väkivalta aiheuttaa monenlaisia kauaskantoisia seurauksia kokijalleen. Lähisuhdeväkivallalle tyypillisellä tavalla, myös taloudellinen väkivalta on kokijalleen traumatisoiva ja häpeää aiheuttava kokemus. Taloudellinen väkivalta voi taloudellisten haasteiden lisäksi aiheuttaa kokijalleen myös fyysisen terveydentilan heikkenemistä. Taloudellisen väkivallan on havaittu vaikuttavan haitallisesti sekä kokijan fyysiseen että psyykkiseen terveydentilaan. Taloudellisen väkivallan kokijoilla on havaittu tavanomaista enemmän esimerkiksi ruuansulatuselimistön sairauksia, psykosomaattisia oireita ja psyykkisen terveydentilan heikkenemistä. Myös masennusriski ja päihteiden väärinkäytön riski on taloudellisen väkivallan kokijoilla korkeampi kuin ihmisillä, jotka eivät ole kokeneet taloudellista väkivaltaa. Taloudellisella väkivallalla on siis merkittäviä vaikutuksia kokijan psyykkiseen ja fyysiseen terveydentilaan (Voth-Schrag ym. 2020, 86.)

Taloudellisen väkivallan taloudellisina seurauksina on konkreettisesti väkivallan kokijan taloudellisen tilanteen heikkeneminen. Kokijalla saattaa olla rikkonainen tai olematon työ- tai opiskeluhistoria, mikä laskee tulotasoa mahdollisen eron jälkeen. Väkivallan kokijan taloudenhallintaan liittyvät taidot saattavat olla merkittävästi heikentyneet, kun suhteen toinen osapuoli on voinut hallinnoida kokonaisvaltaisesti taloudenpitoa. Näin

ollen talousasioiden hoitaminen yksin voi olla hyvin haasteellista ja se lisää riippuvuutta väkivaltaisesta puolisoista. (Kaittila & Nyqvist 2014, 270–271.)

Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa aina ympärilleen turvatonta ilmapiiriä pakottavan kontrollin vuoksi. Väkivaltaisilla teoilla on taipumus uusiutua, jolloin luottamuksen rakentaminen taloudellisen väkivallan kokijan ja tekijän välille on hyvin haasteellista, mikä tuo mukaan ristiriitoja ja konflikteja. (Ahola & Ahola 2016, 61.) Suhteesta, jossa tapahtuu lähisuhdeväkivaltaa, on usein vaikea lähteä. Konkreettisesti väkivallan kokijaa voi pelottaa se, että jää yksin tai se, ettei pärjää taloudellisesti. Lisäksi lähteminen tarkoittaa, että olemassa olevat kulussit romahtavat ja unelmista voi olla pakko luopua. (Kytölä 2021, 130.)

Toisaalta väkivallan kokija voi olla hyvin riippuvainen puolisoistaan, etenkin alhaisen tulotason perheissä. Lähteminen voi haastaa sekä taloudellista toimeentuloa ja asumiskustannuksista selviämistä, mutta myös lastenhoitoa ja kulkemista paikasta toiseen. Mikäli väkivallan tekijä on vaikeuttanut kokijan työssä käymistä tai opiskelua, voi olla, ettei kokijalla ole tosiasiallista mahdollisuutta työllistyä. Tämä taas vaikuttaa edelleen toimeentuloon. (Adams ym. 2008, 568.) Esimerkiksi Rachel Voth Scrachin (2015) tutkimuksessa todetaan, että taloudellisella väkivallalla on yhteys taloudellisiin vaikeuksiin vielä viiden vuoden kuluttuakin. Kuten aiemmin on mainittu, taloudellinen väkivalta heikentää kokijan fyysistä ja psyykkistä terveydentilaa. Tämä voi epäsuorasti vaikuttaa myös kokijan työllistymismahdollisuuksiin ja sen myötä saatavien tulojen määrään. Terveydentilan heikentymisen myötä kokijan työkyky voi heikentyä, mikä tekee työllistymisestä yhä haastavampaa. (O'Connor & Nepomnyaschy 2019, 937.)

Usein lähisuhdeväkivallan kokija ei ole kertonut vallitsevasta tilanteesta muille, ja on mahdollisesti myös oppinut valehtelemaan tilanteesta sujuvasti siitä kysyville. Lähtemistä voi vaikeuttaa myös se, että väkivallan kokija voi edelleen kuvitella voivansa auttaa tekijää ja voi jopa kokea auttamisen omaksi vastuukseksi. (Kytölä 2021, 130.) Taloudellisen väkivallan tekijä on myös saattanut toiminnallaan eristää väkivallan kokijan läheisistään ja ystävistään, joten hänen mahdollisuutensa saada sosiaalista tukea ja apua tilanteeseen läheisiltään voivat olla rajalliset. Taloudellisen väkivallan kokija saattaakin jäädä tilanteessaan täysin yksin ja ilman läheisiltä tai ammattihenkilöiltä saatavaa apua ja tukea väkivaltaisesta suhteesta lähteminen voi olla hyvin haastavaa, ellei lähes mahdollista. (Voth-Schrag ym. 2020, 90.)

Australialaisen tutkimuksen aineistosta nousi esille, että 85 prosenttia vastanneista naisista on lähtenyt parisuhteesta niin, että heille on jäänyt maksettavakseen velkaa tai luottoa. Näistä jopa 25 prosenttia kertoi velan tai luoton olevan sellaista, mistä heillä ei ollut tietoa tai heidän on painostettu sen ottamiseen. Aiemmin on ollut myös yleistä toimia henkilötakaajana puolison tai jonkun lähipiirissä olevan lainalle. Useimmissa taloudellisen väkivallan tapauksissa nämä puolisolle taatut velat ovat jääneet erossa väkivallan kokijan maksettavaksi. (Ulmestig & Eriksson 2017, 24.) Olemassa olevat velat ja niiden vaikutukset väkivallan kokijan luottotietoihin vaikuttavat elämään väkivaltaisesta tilanteesta lähtemisen jälkeen. Konkreettisesti lainat ja velat voivat vaikuttaa asunnon saamiseen tai mahdollisuuteen selvittää taloudellisesti haasteellisesta tilanteesta ja elämisestä aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista. Taloudellista joustovaraa ei ole välttämättä lainkaan. (Adams ym. 2008, 568.)

Taloudellinen väkivalta voi jatkua myös eron jälkeen ja joissain tapauksissa väkivalta alkaa vasta eropäätöksen jälkeen, jolloin motiivina voi olla kosto entiselle kumppanille tai keino painostaa kokijaa pysymään suhteessa. Anniina Kaittilan, Mia Hakovirran ja Heidi Kainulaisen tutkimuksessa (2022) nostetaan esille neljä eron jälkeisen taloudellisen väkivallan muotoa, jotka ovat taloudellinen sabotaasi, varojen pidättäminen, taloudellinen häirintä ja varastaminen. Taloudellinen sabotaasi voi ilmetä esimerkiksi kokijan omaisuuden tahallisenä rikkomisena, varojen pidättäminen ilmenee taas esimerkiksi kieltäytymisenä osallistumasta yhteisten lainojen ja laskujen maksamiseen tai pidättäytymisenä elatustuen ja lapsilisän maksusta. Taloudellinen häirinnän muotoja ovat muun muassa kokijan painostaminen ja uhkailu siinä, ettei hän tule pärjäämään taloudellisesti eron jälkeen tai syyttäminen tekijän omaisuuden varastamisesta. Eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa on myös kokijalla rahallisesti tai tunnearvoltaan tärkeiden tavaroiden varastaminen. (mt., 8–13.)

Esimerkiksi Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa nousi esille, että jopa joka neljäs vastanneista naisista koki eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa. Vastaavasti miehistä, joka viides ilmoitti kokeneensa eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa. Nämä kokemukset liittyivät tutkimusten mukaan lasten elatukseen tai oikeusprosessien nostamiseen, tai niiden tahalliseen pitkittämiseen. Hieman alle 60 prosenttia vastaajista myös kertoi kokevansa taloudellista väkivaltaa nykyisessä tai myöhemmässä parisuhteessa. (Sharp-Jeffs 2015, 23.)

Alaikäiselle seuraukset taloudellisesta väkivallasta ovat erityiset. Pienikin taloudellinen haitta voi olla merkittävä haaste nuoren itsenäistymisen kannalta, etenkin, jos tilanne on vaikuttanut nuoren luottotietoihin. (Hovila 2016, 150–151.) Vaikka väkivallan seuraukset ovat alaikäiselle merkittäviä, Suomessa ei kerätä säännöllisesti tietoa lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta. Näin ollen nuorten kokemuksista väkivallasta ja sen seurauksista tiedetään valitettavan vähän. (Ronkainen 2008, 390.) Lisäksi on merkityksellistä huomioida vanhemman kokema taloudellinen väkivalta lapsen näkökulmasta. Lasten kokemuksista ei ole varsinaisesti tietoa, mutta toisaalta taloudellinen väkivalta ja sen aiheuttamat taloudelliset haasteet vaikuttavat suoraan lapsen arkeen ja hyvinvointiin. Lapsen taloudellinen hyvinvointi vaarantuu lisäksi eron jälkeisen taloudellisen väkivallan kohdalla, jolloin väkivaltainen puoliso kieltäytyy maksamasta elatusmaksuja tai haittaa lapsen kanssa olevan puolison taloudellista tilannetta muutoin. (Kaittila & Nyqvist 2014, 271–272.)

Mikäli taloudellinen väkivalta johtaa henkilön ylivelkaantumiseen, sen vaikutukset ovat perustuslakivaliokunnan mukaan merkittävät ihmisen perusoikeusasemaan taloudellisten ja sosiaalisten osa-alueiden kautta. Ylivelkaantuminen voi johtaa henkilön syrjäytymiseen, sekä vaikuttaa hänen itsemääräämisoikeuteensa, ja vähentää hänen liikkumisvapauttaan sekä ammatinvalintaan liittyviä vaihtoehtoja. Ylivelkaantumisella on myös vaikutus henkilön sivistyksellisiin ja kulttuurisiin mahdollisuuksiin ja oikeuksiin, sekä rajoittaa henkilön terveyteen liittyviä oikeuksia. (Hovila 2016, 151.) Taloudellisen väkivallan seuraukset voivatkin näkyä konkreettisesti kokijan elämässä vuosien, jopa vuosikymmenten ajan.

Toisaalta on hyvä huomioida myös tekijän tilanne, sillä useimmissa tapauksissa tapahtuva väkivalta vahingoittaa häntäkin. Usein tekijä saattaa vähätellä tekojaan, mutta samalla kantaa syyllisyyden, katumuksen ja häpeän tunteita. Mikäli väkivaltakierre jatkuu, tekijän häpeän tunteet voivat muuttua itseinhoon, ja nämä negatiiviset tuntemukset vaikuttavat hänen arkeensa ja haastavat tulevia tilanteita, joissa on riski väkivaltaan. (Ahola & Ahola 2016, 60–61.)

3 Taloudellisen väkivallan kohtaaminen yhteiskunnan auttamisjärjestelmässä

3.1 Perustason palvelut

Usein lähisuhdeväkivallan kokijan ensimmäinen askel avun piiriin on perustason palveluista. Lähisuhdeväkivaltaan haetaan useimmiten ensisijaisesti apua terveydenhuollon palveluista. Lähisuhdeväkivallan kokija voi hakeutua terveydenhuollon palveluiden piiriin fyysisten vammojen vuoksi, tai vastaavasti psyykkisten oireiden, kuten masennuksen, ahdistuksen tai unettomuuden takia. (Siukola 2014, 28.) Niin kutsutuista peruspalveluista sosiaali- ja terveydenhuollon, kasvatusalan ammattilaiset, sekä poliisi ovatkin merkittävässä asemassa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa ensisijaisuutensa vuoksi (Husso ym. 2021, 357). Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen vaatii kuitenkin moniammatillista työskentelyä. Usein lähisuhdeväkivallan kokemus on hyvin monitahoista, joten yksittäisellä viranomaisella tai toimijalla on käytännössä mahdollonta yksin vastata väkivallan kokijan tilanteeseen. (Kaitue ym. 2007, 53.)

Perustason palveluiden merkitys korostuu lähisuhdeväkivaltaan liittyvän pakottavan kontrollin vuoksi, sillä se saattaa estää avun hakemisen tai jopa kotoa poistumisen (Husso ym. 2021, 357). Perustason palveluissa väkivallan kokija voidaan kohdata muun asian kautta ja väkivallan kokemus voi nousta esille keskustelussa. Näin ollen ammattilaisen olisi tärkeää tunnistaa pieniäkin merkkejä tapahtuvasta lähisuhdeväkivallasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn liittyvät suositukset yhteistyössä Suomen kuntaliiton, sekä kuntien edustajien kanssa vuonna 2008. Ohjeistusten tarkoituksena on ollut tukea paikallisen ja alueellisen strategian laatimista, sekä lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn liittyvän toiminnan ohjaamista ja johtamista. Näin jokaisella suomalaisella kunnalla tuli olla väkivaltatyöstä vastaava taho ja erillinen työhön liittyvä vastuunjako. Tällä tavoin lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen on ollut tarkoitus olla osa sosiaali- ja terveydenhuollon normaalia palveluprosessia. Tällä hetkellä tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, etteivät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilai-

set kysy asiakkailtaan väkivallasta, tai ota asiaa riittävästi puheeksi. Näin on ollut valitettavasti myös tilanteissa, joissa väkivallan merkit ovat olleet selkeästi nähtävissä. (Siukola 2014, 28; 69.) Yhteiskunnallisesti auttamisjärjestelmän haasteena on se, etteivät ammattilaiset puutu riittävästi väkivaltaan, vaan sen annetaan jatkua. Tämä johtuu osin siitä, ettei ammattilaisilla ole riittävästi tietoa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä, sekä väkivallan puheeksi ottamisesta. (Husso ym. 2021, 350.)

Tästä syystä terveyden- ja hyvinvoinnin laitos suosittaakin lähisuhdeväkivallan kartoittamista systemaattisesti osana kaikkia sosiaali- ja terveystalvueluita, ja kartoitus voidaan toteuttaa matalalla kynnyksellä kartoituslomakkeen avulla. Kartoitus on tärkeää myös tilanteissa, joissa väkivallan merkit eivät ole selkeästi nähtävissä, tai asiakas ei itse nosta kokemuksiaan esille. Systemaattinen kartoittaminen mahdollistaa väkivaltaan aiemman puuttumisen, mutta samalla lisää tietoisuutta lähisuhdeväkivallan yleisyydestä. Lisäksi yleinen kartoittaminen on tasapuolista, eikä asiakkaalle tule tunnetta siitä, että olisi erityisen tarkkailun alla. Toisaalta systemaattisen työskentelyn kautta työntekijälle muodostuu rutiini väkivallasta puhumiseen, mikä taas auttaa vaikeiden asioiden käsittelyssä. Asiakkaiden vastausten myötä työntekijä saa samalla tietoisuutta lähisuhdeväkivallan yleisyydestä, sekä mahdollisista seurauksista. (Siukola 2014, 29.)

Maailman terveysjärjestö WHO kuitenkin muistuttaa siitä, että vaikka kysyminen on itsessään väliintulo asiakkaan tilanteeseen, se ei kuitenkaan yksin lisää asiakkaan turvallisuutta tai ehkäise lähisuhdeväkivallan tapahtumista (Siukola 2014, 29). Lisäksi on tärkeää muistaa, että pelkkä kyselylomakkeen täyttäminen ei välttämättä avaa väkivallan kokijan tilannetta riittävästi. Traumaattisista tapahtumista puhuminen ei ole välttämättä mahdollista, ellei henkilölle ole luotu riittävän turvallista ja luottamuksellista ilmapiiriä. (Törrönen 2009b, 91.)

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle henkilölle avun hakeminen on ikään kuin prosessi ja usein apua haetaan useita kertoja. Apua voidaan yrittää saada sekä henkilön omasta sosiaalisesta verkostosta, mutta myös viranomaistahoilta. Viranomaistaho on usein välttämätön avun tarjoaja, mutta on valitettavaa, että ammattilaisilla ei ole aina tietoa, osaamista tai riittäviä valmiuksia väkivallan puheeksi ottamiseen tai siihen puuttumiseen, eikä hän välttämättä osaa ohjata asiakasta oikeiden erityispalveluiden piiriin. On

myös tärkeää huomioida, että virallinen apu tarkoittaa sen hetkisen yhteiskunnan palvelurakenteita, ja tarjolla olevaan tukeen vaikuttaa myös ympärillä olevan yhteisön ja kulttuurin asenteet. (Kaittila 2017a, 89, 91.)

Tilannetta haastaa edelleen se, että taloudellinen väkivalta voi jäädä tunnistamatta muiden väkivallan muotojen ollessa vahvasti läsnä. Nicole Sharp-Jeffsin (2015, 37–38) mukaan väkivallan kokijat saattoivat sinnitellä muiden fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kokemusten kanssa, joten taloudellinen väkivalta tapahtui usein kokijoilta ikään kuin huomaamatta. Lisäksi kokijoilla ei välttämättä ollut tietoa taloudellisesta väkivallasta, ja vihdoinkin apua saatuaan kokija sai kokemuksilleen nimen ja selityksen. Toisaalta on myös tutkittu, että väkivallan kokemukseen vaikuttavat ihmisen etninen tausta, sukupuoli, sosiaalinen asema sekä muut erityiset tekijät, ja näin ollen jokaisen väkivallan kokijan kokemus on yksilöllinen (Nietola 2011, 17).

Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että naisilla on suurempi riski joutua kokemaan taloudellista väkivaltaa kuin miehillä. Tutkimuksen mukaan joka viides naisista ilmoitti kokeneensa taloudellista väkivaltaa, kun taas miesten kohdalla, joka seitsemäs ilmoitti taloudellisen väkivallan kokemuksista parisuhteessa. (Sharp-Jeffs 2015, 17.) Osin tilannetta selittää rahaan liittyvän päätöksenteon eriarvoisuus sukupuolten välillä, mikä näkyy erityisesti päätöksentekoprosessissa. Päätöksentekoon liittyy sukupuolirooleja, yleisesti miehet huolehtivat enemmän tekniikkaostoista ja naiset taas kodin sisustuksesta ja ruuasta. Sukupuolten välillä on eroja siinä, millaiset mahdollisuudet henkilöllä on osallistua taloudellisten päätösten tekemiseen ja toteuttamiseen. (Kaittila 2017b, 29.)

Yhtenä perustason palveluna lähisuhdeväkivallan ympärillä ovat lastenvalvojat, jotka toimivat lapsen huolto-, tapaamis- ja elatussopimusten vahvistamisesta. Vaikka lastenvalvojat eivät työssään erityisesti syvenny perheen tilanteeseen, ellei perheen tilanne niin erityisesti vaadi, he ovat kuitenkin etenkin ristiriitatilanteissa läsnä. Pääosin sopimukset valmistellaan vanhempien kesken, mutta lastenvalvojan tulee tunnistaa tilanteet, joissa vahvistettava sopimus ei ole lapsen tai perheen edun mukainen. Lastenvalvoja voi esimerkiksi olla kokonaan vahvistamatta sopimusta tai sopimus voidaan tehdä määräajaksi perustellusta syystä. Jotta lastenvalvojan – kuten myös muiden ammatti-

laisten - on mahdollista tunnistaa olemassa oleva lähisuhdeväkivalta, se tulee ottaa työs-kentelyssä puheeksi. Puheeksi ottamista edistää systemaattinen väkivallan kartoittami-nen. (Karhuvaara ym. 2013, 28–29.)

Avun tarjoaminen tilanteeseen on muutakin, kuin tukipalveluiden yhteystietojen anta-mista. Tärkeää on, että ammattilainen nostaa epäilynsä mahdollisesta väkivallasta esille, sillä usein avun tarvitsija huomaa ammattilaisen tunnistavan asian, vaikka ei siitä mai-nitsekaan. Tämä on toisaalta viesti siitä, ettei asiasta kannatakaan puhua ammattilai-selle, tai omaa kokemusta voidaan vähätellä. Väkivallan kokemus vaikuttaa kokonaisval-taisesti sitä kokevaan henkilöön, joten tukea voi tarvita tiiviistikin tukea siihen, että hän löytää itselleen tarkoituksenmukaiset tukipalvelut. Tämä voi tarkoittaa konkreettisesti sitä, että apua tarvitseva henkilö saatetaan peruspalveluista tukipalveluiden asiakkuu-teen. (Kaittila 2017a, 94–95.)

Helsingin kaupungin päihdepalveluiden läntisellä A-klinikalla on ollut käytössä toiminta-malli, jossa päihdepalveluiden asiakkaalta kartoitetaan työskentelyn yhteydessä hänen kokemuksiaan lähisuhdeväkivallasta. Mikäli kartoituksessa havaitaan, että asiakkaan ti-lanne vaatii erityistä tukea lähisuhdeväkivaltaan päihdehaasteiden lisäksi, hänet ohja-taan tarvittavien väkivaltatyön erityispalveluiden piiriin. Lähisuhdeväkivaltakartoitus tehdään alkukartoituksen yhteydessä, jolloin asian puheeksi ottaminen on systemaat-tista, eikä sille tarvitse olla erityistä aikaa tai tilaa. (Piispa 2013, 86.)

3.2 Väkivaltatyön palvelut

Lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita henkilöitä tuetaan erityisesti väkivaltatyön erityispal-veluissa: turvakodeissa ja väkivaltatyön avopalveluissa. Näissä palveluissa on osaamista tarjota väkivaltaa kokeneelle henkilölle tukea, neuvoja ja ohjausta hänen akuutissa ti-lanteessaan. (Husso ym. 2021, 351.) Useissa tilanteissa lähisuhdeväkivallan kokija voi tarvita matalan kynnyksen akuutteja palveluita, kuten kriisiapua. Akuutin tilanteen jäl-keen henkilö voi tarvita pitkäaikaista tukea, sekä mahdollisesti terapiaa. (Siukola 2014, 69.)

Suomessa väkivaltatyö on pääasiassa järjestöjen toteuttamaa, vaikka joissakin kunnissa on myös otettu vastuuta palveluiden järjestämisestä. Väkivaltatyö ja väkivaltaan erikoistuneet palvelut ovat kehittyneet Suomessa erityisesti 2010-luvulta alkaen ja yksi merkittävä tekijä tässä on se, että Suomi ratifioi vuonna 2015 Eurooppa neuvoston yleissopimuksen eli niin sanotun Istanbulin sopimuksen. Sopimus velvoittaa ratifioineita maita muun muassa sekä työskentelemään naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vähentämiseksi, että velvoittaa yhteiskunnan eri sektoreita edistämään toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Sopimuksessa säädetään yleisten ja erityisten tukipalveluiden järjestämisestä väkivallan kokijoille ja edellytetään sopimuksen osapuolia tarvittaessa muuttamaan lainsäädäntöä siten, että väkivallan kokijoita voidaan suojata uusilta väkivallanteoilta. Lisäksi sopimuksessa velvoitetaan jäsenmaita järjestämään ja tehostamaan sellaisten ammattihenkilöiden koulutusta, jotka työskentelevät lähisuhdeväkivallan kokijoiden ja tekijöiden kanssa. (Euroopan neuvoston yleissopimus 53/2015.) Istanbulin sopimuksen ratifiointi on lisännyt väkivaltatyön palveluiden kirjoa ja edistänyt lähisuhdeväkivaltaan puuttumista.

Turvakodit ovat yksi väkivaltatyön palveluiden muoto ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa Suomessa turvakotipalveluiden tuottamisesta, koordinoinnista ja kehittämisestä. Turvakoteja on ollut aiemmin Suomessa liian vähän suhteessa muihin EU-maihin, mutta tilanne on parantunut Istanbulin sopimuksen ratifiointin ja turvakoteja koskevan lakimuutoksen myötä. Lakimuutoksen jälkeen turvakotipalveluista tuli myös kaikille kansalaisille maksuttomia ja rahoitusvastuu turvakotipalveluiden tuottamisesta on valtiolla. (Laki turvakotipalveluista 1354/2014). Vuonna 2015 turvakoteja oli Suomessa 19, kun taas vuonna 2022 Suomessa on turvakoteja yhteensä 29, joissa on 228 perhepaikkaa. Jokaisessa maakunnassa on vähintään yksi turvakoti. (THL 2022.) Turvakotien määrässä on kuitenkin suuria eroja maantieteellisellä tasolla ja esimerkiksi Lapin maakunnassa on vain yksi turvakoti, joka sijaitsee Rovaniemellä.

Turvakotien lisäksi Suomeen on perustettu vuoden 2015 jälkeen 14 seksuaalirikosten kokijoille suunnattua SERI-tukikeskusta, jotka on suunnattu kaikille yli 16-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa kohdanneilla sukupuolesta riippumatta. SERI-keskukset ovat matalan kynnyksen yksiköitä, joiden asiakkuuteen voi hakeutua itse, viranomaisten tai omaisten aloitteesta. Avun piiriin pääseminen ei edellytä rikosilmoituksen tekemistä, mutta rikosilmoituksen tekemisessä tuetaan tarvittaessa. SERI-keskukseen voi hakeutua kuukauden

ajan seksuaalirikoksen kokemisen jälkeen. SERI-keskustoiminnan tavoitteena on tarjota väkivallan kokijalle akuutisti tukea väkivallan käsittelyssä ja ohjata tarkoituksenmukaisen jatkotukimuotojen ja erityispalveluiden piiriin. Väkivaltatyön palveluita tarjotaan nykyään enenevässä määrin myös etäyhteyksin kautta. Esimerkiksi valtakunnallinen Nollalinjan chat- ja puhelinpalvelu tarjoaa matalan kynnyksen tukea lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille, heidän läheisilleen ja viranomaisille. Nollalinjalla on mahdollista asioida täysin anonyymisti ja puhelinpalvelu on auki ympäri vuorokauden (THL 2022.)

Monien väkivaltatyön palveluiden kehittymisen tausta kytkeytyy pitkälti Istanbulin sopimukseen. Istanbulin sopimuksen 25 artiklassa veloitetaan, että seksuaalisen väkivallan kokijoille perustetaan riittävästi helposti saavutettavia ja asianmukaisia tukikeskuksia, joista on mahdollista saada traumatukea ja neuvontaa sekä lääketieteellistä, että oikeuslääketieteellistä tutkimusta. Tämä johti SERI-keskusten perustamiseen ja ensimmäinen SERI-tukikeskus perustettiin Helsinkiin vuonna 2017. (GREVIO 2019, 35). Istanbulin sopimuksen 24 artiklassa veloitetaan sopimusvaltioita auttavien puhelinpalveluiden perustamiseen väkivallan kokijoiden tueksi. Tästä syystä monet järjestöt tekivät sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä toimeenpanosuunnitelman ympäri vuorokauden auki olevasta auttavasta puhelinpalvelusta.

Väkivaltatyöhön tehdyistä uudistuksista ja lakimuutoksista huolimatta itse väkivaltatyö kokijoiden ja tekijöiden kohdalla on rikkonaista ja palvelupolut ovat keskeneräiset. Palveluiden saatavuus ja tarjolla olevat resurssit vaihtelevat paljon eri kuntien välillä, eivätkä kokijat ole näin samassa asemassa avunsaajina eri kunnissa. Merkittävä osa väkivaltatyöhön erikoistuneista palveluista sijaitsee Etelä-Suomessa ja esimerkiksi maaseudulla väkivaltatyön palveluita on vain vähän saatavilla. (GREVIO 2019, 33). Väkivaltatyön palveluiden saatavuuden alueellinen eriarvoisuus onkin keskeinen haaste Suomessa.

Ensi- ja turvakotien liitto on pyrkinyt kehittämään palveluita ja työntekijöiden yhteistyötä edelleen, ja osittain väkivaltaa kokeneiden asemaa on pyritty parantamaan myös yhteiskunnan tasolla muuttamalla lainsäädäntöä. Muihin Pohjoismaihin verrattuna lähisuhdeväkivaltaan liittyvän lainsäädännön kehittyminen on ollut kuitenkin Suomessa varsin hidasta. Esimerkiksi raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin rikoslaisa vasta vuonna 1994, kun esimerkiksi Ruotsissa se on ollut rikos jo vuodesta 1962 saakka. Lähisuhdevä-

kivaltaa koskevassa lainsäädännössä on kuitenkin viimeisempien vuosikymmenten aikana tehty muutoksia, joiden avulla pyritään selventämään esimerkiksi lähisuhdeväkivaltatapausten rikosvastuuta. (Piippo 2022, 44).

Merkittävä muutos suomalaisen lainsäädännön tasolla lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa tapahtui vuonna 2011. Tällöin rikosoikeuslakia muutettiin siten, että myös lievistä pahoinpitelyistä tuli syyttäjän syyteoikeuden alaisia rikoksia ja syyte voidaan nostaa tietyissä erityistilanteissa myös ilman asianomistajan vaatimusta. Edellä mainittu rikoslain muutos mahdollistaa syytteen nostamisen lähisuhdeväkivaltatilanteissa (Laki rikoslain muuttamisesta 441/2011). Vuonna 2014 eron jälkeinen vaino kriminalisoitiin. On kuitenkin valitettavaa, ettei lähisuhdeväkivaltaan liittyviin ongelmiin ole paikkaa suomalaisessa palvelurakenteessa, ja lainsäädäntö on edelleen puutteellinen. (Nietola 2011, 16–17.)

Käytännössä väkivaltatyötä tekevät tällä hetkellä Ensi- ja turvakotien liitto, sekä muun kansalliset toimijat, joiden toimintaa tuetaan muun muassa RAY:n tai muun vastaavan projektin rahoituksella. Turvakodit taas toimivat kuntien ostopalvelurahoituksella, jolloin kunta ostaa turvakotien tuottamaa palvelua omille asukkailleen. Vaikka kansallisten toimijoiden tekemä työ on erityisen merkityksellistä väkivaltatilanteissa, on kuitenkin huomioitava, että jokainen järjestö ja projektirahoitus toimii oman tausta-agendansa kautta. Tämä taas tarkoittaa sitä, että yksikössä toteutettava työskentely on riippuvainen tästä tausta-agendasta, ja työskentelytavat ja –tavoitteet voivat poiketa toisistaan eri puolella Suomea. (Ronkainen 2008, 391.) Osa kunnista järjestää väkivaltatyön palveluita ostopalvelusopimusten kautta, kun taas osa kunnista on järjestänyt kriisiasuntoja perheille turvakotipalveluiden sijaan, jolloin tilanteeseen liittyvä tuki voi olla varsin löyhää (Siukola 2014, 70).

Korona-aika on vaikuttanut turvakotien ja väkivaltatyön avopalveluiden asiakasmääriin. Tämä selittyy osittain sillä, että väkivaltatyön erityispalveluiden piiriin ohjaututaan usein sosiaali- ja terveystalveluiden kautta, ja koronapandemia vaikutti näiden asiakaskontaktien toteutumiseen. Kasvokkaisten asiakaskontaktien vähennyttyä on myös oletettavaa, että väkivallan puheeksi ottaminen on vähentynyt sosiaali- ja terveystalveluissa. Pelko sairastumisesta on myös rajoittanut ihmisten liikkumista ja näin ollen myös yhteydenotot väkivaltatyön palveluihin ovat vähentyneet. Kontrolli kodin olosuhteissa

eristäytymisen myötä on voinut olla erityisen vahvaa, eikä väkivallan kokijalla ole välttämättä ollut mahdollisuutta olla yhteydessä edes sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, saati väkivaltatyön palveluihin. Kontrolli on voinut lisääntyä edelleen pandemian myötä. Lisäksi avuntarvitsijat ovat eriarvoisessa asemassa digitaalisten palveluiden ja etäyhteyksien osalta, sillä kaikilla ei ole samankaltaista taitoa tai mahdollisuutta käyttää digitaalisia palveluita. (Husso ym. 2021, 351–352, 354.)

Lähisuhdeväkivaltaan tehtävän väkivaltatyön onkin erityisen tärkeää ulottua yhteiskunnan ja yhteisön tasolle. Vaikka yksittäisen, väkivaltaa kohdanneen asiakkaan auttaminen hänen tilanteessaan on tärkeää, myös asenne- ja suhtautumistapojen muuttaminen on merkityksellistä pidemmällä aikavälillä. Lähisuhdeväkivalta ei ole yksittäisen perheen haaste, vaan se ulottuu maailmanlaajuisesti, sekä kansallisesti koko väestön tasolla, joten asenne- ja suhtautumistapojen muutos edistää tilanteiden ennaltaehkäisyä. Näin oman läheisen tilanteeseen voidaan kiinnittää paremmin huomiota, mutta myös madaltaa kynnystä asioista puhumiseen. (Ahola & Ahola 2016, 55.)

Erityisen merkityksellistä onnistuneen väkivaltatyön toteuttamiseksi on se, että työntekijöillä on tarpeeksi tietoa ja taitoa väkivallan tunnistamiseen. Fyysisen väkivallan tunnistaminen on suhteessa helpompaa, kuin muiden väkivallan muotojen, sillä usein fyysisestä väkivallasta jää jonkinlainen jälki tai ruhje. Väkivaltaa kokenut saattaa olla niin turtunut tilanteeseen, ettei tunnista itse kokevansa väkivaltaa. Toisaalta työntekijä saattaa tietämättömyyttään ajatella väkivaltaisten tapahtumien liittyvän perheen tai kulttuurin sisäisiin asioihin, jonka kautta tapahtumat olisivat hyväksyttäviä. (Nietola 2011, 70–71.)

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ehkäisy on useimmiten kiinni ammattilaisen aktiivisesta työotteesta. Tuen järjestämistä ei voi jättää yksin lähisuhdeväkivallan kokijan omalle vastuulle, sillä jo hänen kokemustensa puheeksi ottaminen voi olla hänelle liian korkean kynnyksen takana. (Siukola 2014, 18.) Kuitenkin väkivaltaan puuttuminen on terminä tietyllä tavalla latauksellinen, sillä se käsitetään usein auttamisen ja ymmärtämisen vastakohtaksi. Väkivaltaan liittyy paljon erilaisia tunteita, epävakautta, sekasortoa ja pelkoa. Ammattilaisen on hyvä muistaa väkivallan kokijan tai tekijän kohdattessaan, että traumatisoituneen ihmisen tunnesäätely on vaikeaa, jopa ylivoimaisen haasteellista. (Törrönen 2009b, 89.)

Erityisen tärkeää on huomioida sellaiset asiakkaat, kenellä on muita haasteellisempaa hakea tilanteeseensa apua. Näitä ovat muun muassa alaikäisten lasten vanhemmat, ikääntyneet tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Usein juuri alaikäiset lapset ovat yksi keskeisimmistä syistä siihen, ettei henkilö hae tilanteeseensa apua, sillä he voivat pelätä joko lastensa turvallisuuden puolesta, tai pohtia mahdollisia lastensuojelun toimenpiteitä. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden voi olla haastavaa saada ja hakea apua tilanteeseensa, koska he eivät välttämättä tiedä omia oikeuksiaan ja sitä, mistä apua olisi mahdollista hakea. Myös kielitaidottomuus haastaa avun piiriin hakeutumista (Kaittila 2017a, 95–96; Chowbey 2017, 10.)

Sisko Piipon (2022) tekemässä väitöskirjatutkimuksessa havaittiinkin, että erityisesti etnisiin vähemmistöihin kuuluvat tai maahanmuuttajataustaiset naiset ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa kohdatessaan tai altistuessaan väkivallalle. Nainen on saattanut saada oleskeluluvan avioliiton tai muun kiinteän perhesuhteen perusteella, johon oleskelulupa on Suomessa sidottu neljän vuoden ajaksi. Oleskeluluvan jatkaminen on kuitenkin mahdollista avioliiton päättymisenkin jälkeen, mikäli liitto päättyy väkivaltaan. (Mt., 104–105.) On kuitenkin ilmeistä, että väkivaltaa kokevien maahanmuuttajanaisten on haastavaa saada ja hakea apua tilanteeseensa, koska he eivät välttämättä ole tietoisia viranomaisprosesseista ja siitä, että oleskeluluvan jatkaminen on mahdollista myös avioliiton päättymisen jälkeen.

Koronapandemia on eristänyt ihmisiä omaan elinpiiriinsä edelleen, mikä on vaikeuttanut avun piiriin hakeutumista. Näin myös väkivaltatyölle tyypillisiä ja merkityksellisiä yhteistyön menetelmiä ja ryhmätapaamisia ei ole ollut mahdollista toteuttaa. Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden on ollut entistä haasteellisempaa saada itselleen apua palveluiden piiristä, kun kasvokkain toteutettavia tapaamisia on vähennetty, eikä esimerkiksi ikääntyneellä tai maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä ole ollut samantilaista mahdollisuutta osallistua työskentelyyn. (Husso ym. 2021, 354–355.)

3.3 Taloudellisen väkivallan tunnistaminen

Keskeistä lähisuhdeväkivallan ilmiön tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa ja siihen puuttumisessa on ilmiön moninaisuuden tunnistaminen. Erilaiset väkivallan kokemukset tarvitsevat erilaisia tukimuotoja, ja kokemus on aina yksilöllinen. (Siukola 2014, 15.) Lisäksi digitalisaation kautta lähisuhdeväkivallan muodot ovat laajentuneet, sekä muuttuneet aiempaa haastavammaksi havaita ja todistaa (Hakkarainen 2019, 15). Taloudellisen väkivallan tunnistamiseen on vaikuttanut negatiivisesti myös koronapandemian mukanaan tuomat muutokset ihmisten arkeen. Korona-aika on lisännyt taloudellista epävarmuutta, ja samalla kotona vietetty aika on lisännyt puolison tai muun perheenjäsenen mahdollista taloudellista kontrollointia ja vallankäyttöä. Lisäksi kotiin eristäytyminen pandemian varjolla on lisännyt mahdollisuutta kokonaisvaltaiseen kontrollointiin, mutta estänyt samalla väkivallan kokijan avun piiriin hakeutumisen. Palveluiden pariin lähtemistä on voitu pyrkiä estämään vedoten pandemiatilanteeseen ja riskiin sairastua kodin ulkopuolella. (Husso ym. 2021, 352.)

Sekä kansallisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että apua lähisuhdeväkivaltaan haetaan ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon eri palveluista. Näin ollen erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten on merkityksellistä osata tunnistaa väkivallan kokijan tilanne, kokemus sekä tuen tarve, sekä ottaa se puheeksi. Lisäksi on havaittu, että lähisuhdeväkivallan kierre lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta, sillä väkivallan kokijalla on usein enemmän fyysisiä ja psyykkisiä oireita kokemansa perusteella. Virkki, Husso, Notko, Laitila, Holma ja Mäntysaari (2011) havaitsivat tutkimuksessaan, että lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on lähtökohtaisesti haasteellista, jos ei ole olemassa järjestelmällisesti suoritettua kyselyä. (Virkki ym. 2011, 280.) Lähisuhdeväkivallan laajuus, vakavuus ja luonne tulevat työntekijälle tosiasialliseen tietoon konkreettisilla kysymyksillä (Karhuvaara ym. 2013, 29).

On tärkeää uskaltaa ottaa puheeksi väkivallan epäily, jotta kokemukset tulisivat näkyviksi ja tukea on mahdollista järjestää. Valitettavaa on, että väkivalta on edelleen suomalaisessa yhteiskunnassa tabu, ja etenkin huomaamattomimpien väkivallan muotojen puheeksi ottaminen on erityisen arkaluontoista. GREVIO eli naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä on vuonna 2019 arvioinut sitä, millä

tavoin Suomi on toteuttanut ja toimeenpannut Istanbulin sopimuksen määräyksiä. Asiantuntijaryhmä havaitsi, että väkivallan tunnistamisessa, väkivallasta kysymisessä, väkivaltapahtumien kirjaamisessa ja väkivaltaan puuttumisessa on edelleen puutteita palvelujärjestelmässä. Puutteita on havaittu erityisesti maahanmuuttajanaisten ja lasten huoltajuuskiistoissa esiintyvän väkivallan kohdalla. (GREVIO 2019, 45.) Työntekijät tarvitsevatkin jatkuvaa koulutusta tilanteiden huomioimiseksi ja heillä nousevien epäilyjen sanoittamiseksi (Nietola 2011, 70–71). Tilanteisiin voi olla merkittävänä ratkaisuna konkreettiset ja käytännönläheiset toimenpiteet, kuten lastensuojelu- tai rikosilmoitus (Hakkarainen 2019, 80).

Harva lähisuhdeväkivaltaa kokenut henkilö ottaa kokemuksensa oma-aloitteisesti esille, tai edes puhuu suoraan siitä kysyttäessä (Siukola 2014, 18). Toisaalta pitkään jatkunut lähisuhdeväkivalta on voinut muuttua sen kokijalle uudeksi normaaliksi, eikä hän itse osaa tunnistaa tilanteessaan olevan erityistä tuen tarvetta. Väkivallan kokemukseen liittyy usein häpeää, mikä estää avun piiriin hakeutumisen, sekä asiasta puhumisen. Häpeää ja syyllisyyttä voi nousta esimerkiksi siitä, että henkilö on lähtenyt suhteeseen sellaisen ihmisen kanssa, jonka taholta on joutunut kokemaan väkivaltaa. Nämä häpeän ja syyllisyyden tunteet saattavat olla niin vallitsevia, ettei väkivallan kokija pysty puhumaan tilanteestaan edes sosiaaliselle verkostolleen. Väkivallan kokijat ovat kokeneet merkityksellisenä sen, että läheinen tai ammattilainen kuuntelee ja tarjoaa tukeaan, ei niinkään tartu ainoastaan siihen, että henkilön tulisi lähteä itselleen vahingollisesta suhteesta. (Hakkarainen 2019, 78–79.)

Esimerkiksi June Keelingin ja Colleen Fisherin tutkimuksessa (2015) on havaittu, että terveydenhuollossa ei välttämättä osata kohdata tunnistaa lähisuhdeväkivallan uhreja tai ymmärtää lähisuhdeväkivallan dynamiikkaa. Vain murto-osa lähisuhdeväkivallan kokijoista tunnistetaan terveydenhuollossa. Kokijan kertomus lähisuhdeväkivallasta saataan ammattihenkilön toimesta sivuuttaa, koska väkivaltaan ei osata puuttua tai aihe koetaan niin vaikeana, ettei siitä haluta keskustella edes yhdessä asiakkaan kanssa. Kohtaamattomuuden kokemukset saattavat pahimmillaan aiheuttaa lähisuhdeväkivallalle tyypillisten valta-asetelmien uusiutumista, koska lähisuhdeväkivallan kokijalle on usein tekijän toimesta iskostettu ajatus siitä, ettei hänen kokemustaan uskota tai häntä oteta tosissaan ammattihenkilöiden toimesta. (mt., 2364–2366.)

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen onkin tarttumista asiakkaan kertomaan, mutta samalla sen ensisijainen tavoite on tehdä tilaa väkivallan kokijan omille ajatuksille tilanteestaan. Näin asiakasta autetaan itse käsittelemään sitä asiaa, joka on ollut käsittelemättä. Voidaankin todeta, ettei lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen ole erillinen menetelmä työn tukena, vaan omien ja työyhteisöissä olevien, väkivaltaan liittyvien käsitteiden tunnistamista, muokkaamista ja päivittämistä yhteiskunnan muutosten mukana. Työtapojen tulee olla selkeitä sekä työyhteisön, että asiakkaan näkökulmasta, mutta pääasia on, että lähisuhdeväkivallan kokijan kertoma uskalletaan kohdata sellaisena kuin hän sen kertoo. (Törrönen 2009a, 147–149.) Suuri osa väkivaltaan liittyvästä koulutuksesta on kolmannen sektorin järjestämää tai ammatillista täydennyskoulutusta (Ronkainen 2008, 391). Sosiaali- ja terveydenhuollon eri koulutusasteiden opintokokonaisuuksiin ei havaintojen mukaan sisälly riittävästi lähisuhdeväkivaltaan liittyviä opintoja (Rauma 2020, 51).

Tutkimuksissa on havaittu, etteivät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset nosta esiin lähisuhdeväkivaltaan liittyviä kysymyksiä riittävässä määrin, vaikka fyysisen väkivallan merkit olisivat konkreettisesti nähtävillä. Ammattilaisten on osin haasteellista tunnistaa väkivallan kokijan passiivista käyttäytymistä ja sen yhteyttä väkivallan kokemuksen seurauksiin. Valitettavaa on, että juuri passiivisuus, kyvyttömyys ratkaista tilannetta tai masentuneisuus luokitellaan usein väkivallan syiksi, ei todenmukaisesti väkivallan seuraukseksi. Kansainvälisellä tasolla on havaittu, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten, sekä yhteiskunnan vallitsevat asenteen lähisuhdeväkivaltaa kohtaan vaikuttavat siihen, miten matalalla kynnyksellä asiakkaan tilanne tunnustetaan ja siihen on mahdollista puuttua. Ammattilainen voi vedota asiakkaan yksityisyyden suojaan, jolloin väkivallan epäilyä ei edes haluta nostaa esille. Toisaalta esimerkiksi terveydenhuollossa lähisuhdeväkivallan kokemukset saatetaan sivuuttaa, koska niiden ei nähdä kuuluvan terveydenhuollon tehtäväkuvaan. Toisaalta asenteet voivat näkyä myös tässä tapauksessa, jolloin asiakkaan toistuvat väkivallan merkit ovat näkyvillä, mutta asiakas ei ole valmis muuttamaan tilannettaan, eikä ammattilainen tästä syystä edes halua tarjota asiakkaalle apua. (Keeling & Colleen 2015, 2373–2374; Virkki ym. 2011, 281, 284.)

Tärkeää on osata tunnistaa asiakkaan tilanne etenkin silloin, kun siihen liittyy erityinen riski taloudelliseen väkivaltaan. Etenkin maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden koh-

dalla tarvittaisiin enemmän tietoa taloudellisesta hyväksikäytöstä avioliiton myötäjäsenten ja muiden taloudellisten velvoitteiden, sekä niiden aiheuttamien konfliktien osalta. (Hansen ym. 2016, 67.)

Monelle lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle henkilölle on epäselvää, mistä apua tilanteeseensa voi hakea. Toisaalta on havaittu, että ensimmäiset tapaamiset asiaan liittyen tapahtuvat usein liian myöhään. Avun saamiseen on olemassa useita kynnyksiä, joista osa selittyy palvelujärjestelmän rikkonaisuudella, osa liittyy ammattilaisten toimintaan sekä osaamiseen ja osa asiakkaan tilanteeseen. (Siukola 2014, 18.) Rakenteellisiin ongelmiin vaikuttaminen edellyttää tilanteen, sekä eriarvoisuuden tunnistamista, jotta palvelurakennetta voidaan muuttaa. Kun väkivaltaa ei havaita, sitä ei kirjata tietokantoihin ja näin ollen ne lopulta dokumentoimattomina häviävät yhteiskunnan ja yhteisön muistista. (Husso ym. 2021, 356.)

Väkivaltaan puuttuminen on tullut osaksi suomalaista yhteiskunnallista rakennetta vasta vuonna 1997, jolloin se lisättiin osaksi valtakunnallista sosiaali- ja terveystalouden järjestämissuunnitelmaa. Sosiaalityön rooli korostui vuonna 1999, jolloin käynnistettiin ensimmäinen naisten kokeman väkivallan ehkäisyyn kohdistettu projekti. Projekti piti sisällään perhe- ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn kehitettyjä toimintamalleja ja menetelmiä. Ensimmäinen kansallinen väkivallan ennaltaehkäisyyn tarkoitettu ohjelma käynnistyi vuonna 2005. Näin ollen työ väkivallan ehkäisemiseksi on nykyisin osa hallitusohjelmaa ja se edellyttää poliittista sitoutumista, minkä vuoksi työskentely yhteiskunnalliselta tasolta on nykyisin aiempaa strukturoidumpaa. (Ronkainen 2008, 390–391.) Suomi on kuitenkin reagoinut lähisuhdeväkivallan ilmiöön muita Pohjoismaita myöhemmin, niin poliittisella kuin käytännön toiminnan tasolla (Virkki ym. 2011, 289–290).

Ennen kansallisen ohjelman toteuttamista ennaltaehkäisevä työ tapahtui kuntien tasolla ja toiminta oli pirstaleista ja epävarmaa. Toiminta oli jäsentymätöntä ja keskittyi pitkälti yksikön näkökulmaan, kun taas nykyisin työskentelyä pyritään osoittamaan yhteisön ja yhteiskunnan tasolle. Avun saaminen oli osin epävarmaa, sillä sen toteuttamisesta vastasi pääosin yksittäiset toimijat. Edelleen varsinaisesta väkivaltatyöstä vastaavat kansalliset järjestöt, muun muassa Ensi- ja turvakotien liitto. Järjestöjen tekemä työ on merkityksellistä, mutta työn rahoitus on toistuvasti epävarmaa, kun sitä tehdään julkisen sektorin ulkopuolella. (Ronkainen 2008, 391.)

Toisaalta se, että erityinen väkivaltatyö on ulkoistettu julkiselta sektorilta aiheuttaa myös haasteita siinä, etteivät myöskään ammattilaiset ole välttämättä täysin varmoja siitä, mistä apua on mahdollista saada. Väkivaltatyön järjestäminen riippuu paikkakunnasta ja järjestävästä organisaatiosta, joten asiakkaan ohjaaminen hänelle oikeutetun palvelun piiriin voi olla haastavaa. Vastuunjako on koettu haasteelliseksi ja epävarmaksi, eikä toimintamalleissa ole yhtäläisyyttä. Työkentällä tilannetta haastavat edelleen rajalliset aika- ja työntekijäresurssit, jolloin toimintamalleja ei ole välttämättä mahdollista erityisemmin selvittää tilanteen tullen. Viranomaisten välisen yhteistyön toteutumattomuus lisää epävarmuutta sensitiivisissä ja haasteellisissa tilanteissa, jolloin todellista apua ei osata tarjota. (Virkki ym. 2011, 283–284.) Väkivaltatyön haasteena on tällä hetkellä se, että väkivaltatyö hajoaa usealle eri toimijalle, eikä kenellekään ole välttämättä koottua tietoa väkivallan riskien arvioimista varten. Edellä mainittu on haaste sekä ammattilaisille että etenkin väkivallan kokijoille, joiden elämään väkivallan läsnäolo tai uhka konkreettisesti vaikuttaa. (Pohjoisvirta 2011, 133–134.)

Järjestelmällinen lähisuhdeväkivallan kartoittaminen on merkityksellisessä roolissa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, mutta myös sen ennaltaehkäisyssä (Piispa 2013, 86). Väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen olisi mahdollista muodostaa toimiva, järjestelmällinen toimintamalli yhteiskunnan tasolla. Tähän tarvittaisiin koulutusta väkivallan seurauksista ja vaikutuksista yksilön ja yhteiskunnan tasolla, sekä yksilöiden, organisaatioiden ja yhteisöjen asenteiden muuttamista lähisuhdeväkivallan ilmiöstä. Lisäksi eri ammattilaisten vastuut ja velvollisuudet tulisi määritellä uudelleen selkeästi, jotta välttytään mahdollisilta epäselvyyksiltä. Merkityksellistä on lisätä ymmärrystä väkivaltatilanteisiin puuttumisen haasteista ja sensitiivisyydestä sekä yksilö- että organisaatiotasolla, sekä tarjota ammattilaiselle riittävää tukea tilanteissa organisaationsa tasolta. (Virkki ym. 2011, 291.) Toisaalta lähisuhdeväkivallan tunnistamisen lisäksi järjestelmällisessä toimintamallissa olisi tärkeää olla osana tieto siihen, minkä palvelun piiriin asiakas ohjataan, mikäli tunnistetaan hänen kokevan lähisuhdeväkivaltaa (Piispa 2013, 86). Asiakkaan toiseen palveluun ohjaava ammattilainen ei ole välttämättä lainkaan tietoinen siitä, miten kyseinen palvelu toimii tai mitkä sen mahdollisuudet asiakkaan tukemiseen tosiasiallisesti ovat (Siukola 2014, 70).

Taloudellisen väkivallan tunnistamiseksi on kehitetty Scale of Economic Abuse SEA-, SEA12- ja SEA2- mittarit. Taloudellisen väkivallan ilmiötä on eriytetty myös muissa

lähisuhdeväkivaltaa kartoittavissa kansainvälisissä kyselyissä, etenkin niissä, jotka ovat psyykkisen väkivallan ilmiön tunnistamista varten. Kuitenkaan näissä kyselyissä taloudellista väkivaltaa ei ole mainittu yhtä tai kahta kysymystä laajemmin, jolloin ilmiön tunnistaminen on jäänyt heikoksi. Esimerkiksi the Abusive Behavior Inventory (ABI)-kyselyssä on 30 erilaista kysymystä lähisuhdeväkivallan eri ilmiöistä, mutta taloudellinen väkivalta mainitaan vain kahdessa kysymyksessä. Samoin the Psychological Maltreatment of Women Inventory (PMWI)-kyselyssä on yhteensä 58 kysymystä lähisuhdeväkivaltaasta, ja näistä viisi käsittelee taloudellista väkivaltaa. Vaikka taloudellinen väkivalta mainitaan kyselyissä, kysymykset ovat olleet suppeita, jolloin ne eivät kartoita tosiasiallisesti laajaa taloudellisen väkivallan ilmiötä riittävästi. (Postmus ym. 2016, 693–694.)

Yksi Suomessa käytössä oleva vakavan lähisuhdeväkivallan riskiarvioinnin menetelmä on Englannissa kehitetty MARAK-menetelmä. Tässä menetelmässä hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä, jossa asiakas ja asiakkaan suostumus on tärkeässä osassa. MARAK-menetelmän tavoitteena on, että väkivallan kokija saa avun ja tuen tilanteeseensa yhden ilmoituksen kautta mahdollisimman helposti, nopeasti ja yksinkertaisesti hyödyntäen yhteistyössä toimivia viranomaisia ja ammattilaisia. Yhteydenotto MARAK-työryhmään voi tulla keneltä tahansa ammattilaiselta, kuka kohtaa työssään lähisuhdeväkivaltaa kokeneita asiakkaita. Menetelmä koostuu kahdesta vaiheesta; ensimmäisessä työntekijä itse kartoittaa asiakkaan kanssa hänen tilannettaan ja toisessa vaiheessa asia etenee moniammatillisen työryhmän käsittelyyn. Ensimmäisen vaiheen MARAK-lomakkeessa on kysymyksiä eri väkivallan muodoista, muun muassa taloudellisesta väkivaltaasta. Väkivallan kokijalle myös järjestetään tukihenkilö, joka toimii hänen tukenaan käytännön asioiden järjestämisessä. MARAK-menetelmän on havaittu vähentävän toistuvan väkivallan tapauksia ja väkivallan kierre on saatu katkaistua suuressa osassa tapauksia. (Siukola 2014, 58–60)

MARAK menetelmän hyödyntämisen ja väkivallan riskin arvioinnin jälkeen väkivallan kokijalle laaditaan usein turvasuunnitelma, joka tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa. Turvasuunnitelmalla tarkoitetaan asiakkaalle laadittavaa konkreettista suunnitelmaa väkivaltatilanteiden varalle. Turvasuunnitelman laatimisen avulla väkivallan kokija voi ennalta varautua uhkaaviin tilanteisiin, mikä lisää kokijan hallinnan tunnetta ja toisaalta sen avulla voidaan vähentää tai lieventää väkivallan seurauksia. Turvasuunnitelmaa laa-

dittaessa täytyy huomioida mahdollinen kokijan väkivallasta traumatisoituminen ja huomioida kokijalle traumatisoitumisesta aiheutuneet mahdolliset fyysiset ja psyykkiset tilat. Turvasuunnitelmista on tehty runsaasti eri versioita eri toimijoille. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on oma lomakeversio henkilökohtaisesta turvasuunnitelmasta. (Pohjoisvirta 2011, 139–141.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusote

Pro gradu –tutkielmamme tavoitteena on selvittää eri alojen ammattilaisten kokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin toimivuudesta asiakastyössä taloudellisen väkivallan tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa ja kartoitusmittarin edelleen kehittämiseksi. Olemme jakaneet tutkimustehtävän kolmeen tutkimuskysymykseen, jotka ovat seuraavat:

- 1) *Millaisena ammattilaiset kokevat kartoitusmittarin käytön omassa työssään?*
- 2) *Miten kartoitusmittarilla voidaan tukea taloudellisen väkivallan tunnistamista ja puheeksi ottamista?*
- 3) *Miten kartoitusmittaria voisi edelleen kehittää?*

Olemme tutkimuksessamme kiinnostuneita selvittämään taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käyttäjäkokemuksia sekä väkivaltatyön ammattilaisilta että sellaisilta ammattilaisilta, jotka eivät suoraan työskentele väkivallan kokijoiden kanssa. Tällaisia ammattihenkilöitä voivat olla muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, jotka työskentelevät esimerkiksi hyvinvointialueiden sosiaalitoimissa, perusterveydenhuollossa, kolmannen sektorin järjestöissä tai sosiaalialan yksityisillä palveluntuottajilla, jotka tuottavat kunnille ostopalveluna erilaisia sosiaalipalveluita, esimerkiksi perhetyötä ja tehostettua perhetyötä. Taloudellista väkivaltaa on tutkittu Suomessa vähän ja ensimmäiset aiheeseen liittyvät tutkimukset on tehty Suomessa vasta 2010-luvulla (esim. Kaittila ym. 2022; Kaittila 2017; Kaittila & Nyqvist 2014).

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen yleispiirteinä voidaan pitää muun muassa kiinnostusta tutkittavien ilmiöille antamiin merkityksiin ja niiden tulkitsemiseen, vallitsevien totuuksien kyseenalaistaminen ja strukturoimattoman ja luonnollisen aineiston suosiminen sekä läheinen ja yksityiskoh-

tainen suhde tarkasteltavaan aineistoon. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkiä kuvata todellista elämää ja ymmärtää kokonaisvaltaisesti tarkasteltavan ilmiön ominaisuuksia ja merkityksiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 161; Juhila, laadullisen tutkimuksen käsikirja). Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä ovat tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden tulkinnat ja tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimustapaa käytetäänkin usein silloin, kun halutaan nostaa esille tietyn ihmisryhmän näkemyksiä ja kokemuksia. (Hakala 2018, 22).

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska olimme kiinnostuneita tarkastelemaan nimenomaan eri ammattihenkilöiden kokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käytöstä omissa työtehtävissään.

Laadullinen tutkimus pohjautuu aina empiiriseen aineistoon ja sen tarkastelemiseen. Empiirisen tiedon pohjalta taas pyritään tekemään merkitystulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruussa suositaan ihmisiä tiedonkeruun instrumenttina. Tyypillisiä laadullisessa tutkimuksessa käytettäviä empiiriä aineistoja ovat muun muassa haastattelut, kyselyt, tai havainnointipäiväkirjat. (Juhila, laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.). Toteutimme tutkimuksemme aineistonkeruun sähköisesti Webropol-kyselyn avulla.

4.2 Tutkimusaineiston muodostaminen

Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari (ks. Liite 3) sisältää 24 kysymystä taloudellisen väkivallan ilmiöstä. Mittari sisältää vastausasteikon 0–4, jossa 0 merkitsee ”ei koskaan/ei koske minua ja 4 ”toistuvasti”. Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari on kehitetty yhdysvaltalaisen The Revised Scale of Economic Abuse SEA2-mittariston pohjalta ja sitä on muokattu suomalaisen yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään sopivaksi. Kysymykset on jaoteltu neljään ryhmään Anniina Kaittilan ja Leo Nyqvistin (2014) esittämien taloudellisen väkivallan muotojen mukaan. Siinä taloudellinen väkivalta on jaettu neljään eri muotoon: työssäkäynnin rajoittamiseen ja häiriköintiin, rahaan liittyvään kontrollointiin, taloudelliseen hyväksikäyttöön, sekä eron jälkeiseen taloudelliseen väki-

valtaan. Kaittilan ja Nyqvistin taloudellisen väkivallan muodot perustuvat osittain Mathisen, Stylianoun, Postmuksen ja McMahonin (2013) kehittämään taloudellisen väkivallan kategorisointiin, mutta siihen on lisätty eron jälkeisen taloudellisen väkivallan muoto. (Kaittila & Nyqvist 2014, 268.) Kartoitusmittarin kysymysten jaottelulla taloudellisen väkivallan ilmenemismuotojen mukaisesti pyritään siihen, että asiakkaan kokonaistilannetta ja tuentarvetta pystytään arvioimaan mahdollisimman laajasti ja samalla tunnistamaan taloudellisen väkivallan eri ilmenemismuotoja.

The Scale of Economic Abuse SEA- kartoitusmittaristo on kehitetty jo vuonna 2008, jolloin taloudellisen väkivallan ilmiö eriytettiin muista lähisuhdeväkivallan muodoista. SEA-mittaristo oli ensimmäinen taloudellisen väkivallan kartoitusmittaristo. SEA-mittaristo sisältää 28 kysymystä taloudellisen väkivallan eri muodoista; 17 kysymystä liittyä taloudelliseen kontrollointiin ja 11 kysymystä taloudelliseen hyväksikäyttöön. Mittaristoon asetettiin vastausasteikko 1–5, jossa 1 oli ei koskaan ja 5 usein. (Adams ym. 2008, 563; 569; 574.) SEA-mittariston kysymyksissä vastaajalta kysytään sitä, kuinka usein hän on kokenut taloudellista väkivaltaa siitä saakka, kun nykyinen tai edellinen parisuhde on alkanut (Postmus ym. 2016, 696).

Alkuperäisestä SEA-mittaristosta on julkaistu vuonna 2016 lyhennetty ja tiiviimpi versio SEA-12, jossa on eritelty vähemmän taloudellisen väkivallan muotoja ja kysymyksiä oli mittariston nimen mukaisesti 12. SEA-mittaristoa kehitettiin edelleen ja siitä on julkaistu uudempi versio The Revised Scale of Economic Abuse SEA2. SEA2-mittaristossa on 14 erilaista kysymystä eri taloudellisen väkivallan ilmiöön liittyvistä teoista. Mittariston kehittämistä varten Adams, Greeson, Littwin ja Javorka toteuttivat tutkimuksen, johon osallistui 248 taloudellisen väkivallan kokijaa. Tutkimuksen avulla heillä oli mahdollista todeta mittariston pitävän sisällään riittävästi taloudellisen väkivallan eri osa-alueita, sekä tarkastella mittariston luotettavuutta. (Adams ym. 2020, 268–276.)

Pro gradu -tutkielmassamme käytetty Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari pohjautuu SEA2-mittaristoon. Taloudellinen väkivalta tutuksi- hanke pyysi sähköpostitse luvan mittariston työstämiseen suomalaisen yhteiskuntaan sopivaksi SEA2-mittariston yhdeltä kehittäjistä, Adrienne E. Adamsilta tammikuussa 2022. Ensin SEA2-mittaristo on käännetty suomeksi, minkä jälkeen sitä on työstetty suomalaisen yhteiskuntaan sopivaksi. Kartoitusmittarin loppuun on lisätty listaus toimenpiteistä, joihin on mahdollista ryhtyä, mikäli ammattilaisella herää huoli asiakkaan tilanteesta. Taloudellisen väkivallan

kartoitusmittarin ensimmäinen versio oli kommentoitavana Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen asiantuntijaryhmällä, sekä kehittäjäryhmällä ja näiden kommenttien perusteella mittarin nykyinen versio on rakentunut pilotointi- ja testauskäyttöä varten.

Pro gradu -tutkielmamme tavoitteena on selvittää asiakastyön ammattilaisten kokemuksia kartoitusmittarin toimivuudesta taloudellisen väkivallan tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa ja asiakkaan edelleen ohjaamisessa. Tavoitteena on myös kerätä kokemuksia kartoitusmittarin edelleen kehittämiseksi. Keräämme kartoitusmittarin käytöstä kokemuksia auttamisjärjestelmän ammattilaisilta Webropol-kyselyn avulla. Ammattilaisten kokemusten kautta kartoitusmittaria on tarkoitus edelleen kehittää ja kartoitusmittari jää Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen käyttöön pro gradu- tutkielmamme valmistumisen jälkeen. Myöhemmin kartoitusmittari jalkautetaan myös kansallisesti eri toimijoiden käyttöön asiakastyöhön. Tutkielmamme tavoitteena on lisätä eri auttamistahojen tietoisuutta taloudellisen väkivallan ilmiöstä sekä kartoitusmittaria hyödyntäen madaltaa kynnystä taloudellisen väkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa yhteiskunnan auttamisjärjestelmän eri tasoilla.

Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari on ollut jalkautettuna ammattihenkilöiden käytössä aikavälillä marraskuu 2022–helmikuu 2023. Tutkimusaineistomme on kerätty eri alojen ammattihenkilöiltä Webropol-kyselyllä, jossa on kerätty käyttäjäkokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käyttämisestä. Webropol-kysely (ks. Liite 4) sisältää sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä liittyen kartoitusmittarin käyttämiseen ja toimivuuteen taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa. Kyselyssä selvitetään myös sitä, millä tavoin kartoitusmittaria voisi edelleen kehittää. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisena taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käyttäminen asiakastyössä koetaan ja millä tavoin kartoitusmittaria voisi kehittää edelleen siten, että taloudellista väkivaltaa tunnistettaisiin entistä paremmin.

Jotta aineistomme on tarpeeksi kuvaava ja laaja, olemme jalkauttaneet kartoitusmittaria sekä sellaisille ammattilaisille, jotka työskentelevät väkivallan kokijoiden kanssa, että sellaisiin työskentely-ympäristöihin, joissa ei työskennellä suoraan väkivallan kokijoiden kanssa. Kartoitusmittari on ollut ammattilaisten koekäytössä Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeessa, väkivaltatyöhön erikoistuneilla palveluntuottajilla, kolmannen sektorin järjestöillä, sosiaalialan yksityisillä palveluntuottajilla ja hyvinvointialueiden sosiaali-

työssä eri puolilla Suomea. Olemme lisäksi etsineet tutkimukseen osallistujia Sosiaalityön uraverkostot Facebook-ryhmän kautta, joka on sosiaalityöntekijöille ja sosiaalityön tutkinto-opiskelijoille suunnattu yhteisö.

Päädymme keräämään tutkimusaineistoa Webropol-kyselylomakkeen avulla, koska kyselyyn vastaaminen on helppo ja nopea tapa kerätä käyttäjäkokemuksia kartoitusmittarista. Kyselylomakkeen voi täyttää nimettömästi, jonka toivoimme madaltavan kynnystä kyselyyn osallistumiseen. Toivoimme myös, että kyselylomakkeen avulla pystymme helposti lähestymään ihmisiä ja saamme kokoon tarpeeksi vastauksia. Kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää muun muassa sitä, etteivät tutkijat läsnäolollaan tai olemuksellaan vaikuta tutkittavan vastauksiin. Lisäksi kysymysten esittäminen kaikille tutkittaville samassa muodossa parantaa tulosten luotettavuutta. Toisaalta kyselytutkimuksen heikkouksia ovat tyypillisesti kato eli matalat vastausprosentit ja väärinymmärrysten mahdollisuudet. Kyselytutkimuksen heikkoutena voidaan lisäksi pitää sitä, että aineisto muodostuu pinnalliseksi, mikä voi haastaa tulosten tulkintaa (Hirsjärvi ym. 2009, 195; Valli 2001, 101–102.)

Webropol-kysely koostuu viidestä eri osa-alueesta, jotka ovat seuraavat: *taustamuuttajat (ikä, sukupuoli, koulutustaso, työskentelysektori ja työkokemus), kartoitusmittarin käyttäminen asiakastyössä, taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistaminen, taloudellisen väkivallan puheeksi ottaminen ja kartoitusmittarin edelleen kehittäminen*. Kysely sisältää yhteensä kolmekymmentäyksi kysymystä, joista osa on matriisiasteikkokysymyksiä (asteikoilla 1–5) ja osa avoimia kysymyksiä. Asteikkokysymykset on muodostettu Likert-asteikon mukaisesti. Likert-asteikko on keskeinen tieteellisessä tutkimuksessa käytettävä mittarityyppi. Likert-asteikkoa hyödynnetään esimerkiksi asenteiden ja motivaation mittaamisessa, joissa käsitystä kysymyksen tai väitteen sisällöstä arvioidaan tutkittavan henkilön toimesta. (Metsämuuronen 2006, 53.). Kysely on rakennettu siten, että jokaisessa kyselyn osa-alueessa on sekä asteikkokysymyksiä että avoimia kysymyksiä lukuun ottamatta kyselyn viimeistä osiota, jossa kehittämissuhteita kysytään avoimien kysymysten avulla. Vastaajan on mahdollista halutessaan lisäksi täydentää asteikkokysymyksen vastausta omin sanoin erilliseen tekstiosioon. Vastaajan oli myös mahdollista jättää vastaamatta kysymykseen.

Aineiston keräämiseen liittyvä prosessi lähti käyntiin tutkimuslupien osalta lokakuussa 2022, jolloin haimme tutkimuslupaa Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeelta. Samalla

haimme tutkimuslupia myös eri sosiaali- ja terveyspalveluiden kuntayhtymiltä, mutta näistä emme saaneet koskaan vastauksia. Saimme hankkeesta tutkimusluvalle myönteisen päätöksen, jonka jälkeen aineiston keruu aloitettiin suunnitelman mukaisesti. Hanke toimi tutkimuksemme taustalla, joten sen myöntämä tutkimuslupa riitti mahdollistamaan aineiston keruun. Kyselyssä ei kysytä henkilö- tai asiakastietoja, joten päädyimme hankkeen yhdyshenkilöiden kanssa tulokseen, ettei erillisiä tutkimuslupia vastaajien organisaatioiden kanssa tarvita.

Aineiston kerääminen oli osin haasteellinen ja pitkä prosessi. Aluksi kartoitusmittaria ja kyselyä jalkautettiin käyttöön sekä Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen, että muutamien yhteistyötahon kautta marraskuussa 2022. Aineiston keruuta jouduttiin laajentamaan ja pidentämään tammikuussa 2023, kun havaittiin, että aineisto jää muuten lukumäärällisesti hyvin pieneksi. Tällöin kartoitusmittari ja kysely jaettiin Facebookin Sosiaalityön uraverkostoon, sekä eteenpäin useille eri yhteistyötahoille. Aineiston keruun ajankohta oli juuri samaan aikaan, kun koko Suomessa oli käynnissä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus ja siirtyminen uusille hyvinvointialueille, mikä on oletettavasti vähentänyt kyselyyn osallistuvien tahojen määrää. Yhteistyöpyynnöillä lähestyttiin sekä useita hyvinvointialueita että palveluita, mutta näihin ei saatu vastausta muistutusviesteistä huolimatta. Kyselyn vastausaikaa pidettiin ensin helmikuun 2023 loppuun, ja sitä lisättiin vielä reilun viikon verran, jotta vastauksia olisi mahdollista saada mahdollisimman laajasti. Emme pystyneet enää jatkamaan aineistonkeruuaikaa, sillä tutkielmamme piti valmistua kevään 2023 aikana.

4.3 Aineiston analyysi

Hyödynnämme Webropol-kyselyn vastauksien analyysissä aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysiä. Laadullinen sisällönanalyysi on analyysimenetelmänä hyvin lähellä teemoittelua ja niitä saatetaan käyttää vaihtoehtoisina nimityksinä toisilleen. Sisällönanalyysin ontologiset lähtökohdat ovat todellisuuden ymmärtämisenä inhimillisen ajattelun ja merkitysrakenteiden kautta. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan inhimillisen tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysi perustuu kielellisen aineiston tutkimiseen ja siinä tutkija perehtyy aineistoon ja pyrkii erilaisten kielellisten luokitusten

avulla analysoimaan rakenteita ja sisältöjä, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Pyrkimyksenä on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että kadotetaan aineiston sisältämää informaatiota. Näin ollen sisällönanalyysin tavoitteena on lisätä hajanaisen aineiston informaatioarvoa ja samalla pyrkiä luomaan selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Keskeistä on näkymättömien seikkojen paljastaminen aineistosta. Aineiston avulla kuvataan tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tavoitteena on saada selkeä sanallinen, kuvaus ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–108; 122).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenemistä voidaan kuvata kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tässä vaiheessa aineistosta karsitaan pois turhat ja tutkimustehtävän kannalta epäolennaiset asiat. Toista vaihetta kutsutaan aineiston klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. Ryhmittelyvaiheessa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ja samalla luokitellaan aineistoa eri kategorioihin. Ryhmittelyssä aineiston koko tiivistyy. Kolmas vaihe on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tässä vaiheessa tutkittavasta aineistosta luodaan käsitteitä ja pyritään sen kautta vastaamaan asetettuun tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.)

Aineistolähtöisellä analyysillä tähdätään teoreettisen kokonaisuuden luomiseen tutkittavasta aineistosta. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja, vaan ne muodostetaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Aikaisemmilla teorioilla tai tutkimuksilla ei ole aineistolähtöisessä analyysissä merkitystä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kannalta, vaan analyysi muodostetaan tutkittavan aineiston pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–108.) Valitsimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin toteuttamistavaksi teemoittelun. Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen toteuttamismenetelmistä ja sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muodoista. Teemoittelussa aineistosta pyritään paikantamaan tutkimustehtävän kannalta oleelliset aiheet eli teemat. Aineistosta nostetaan esille tutkimustehtävän kannalta olennaisia asioita ja aineistossa toistuvia asioita. (Eskola & Suoranta 2008, 174–180.)

Päädyimme analysoimaan aineistomme aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä ja lähdimme työstämään aineistoamme teemoittelun kautta. Kävimme ensin läpi koko aineiston ja luimme kaikki vastaukset. Tallensimme kyselymme määrälliset kysymykset omaaksi Excel-tiedostoksi, jotta vastausten tilastollinen kuvaaminen on mahdollista. Kyselyn

avoimet vastaukset tallensimme omalle Word-tiedostolle. Pelkistämisvaiheessa poistimme aineistosta sisällistä toistoa sisältävät vastaukset, sekä sellaiset vastaukset, jotka eivät vastanneet tutkimuskysymyksiimme. Pelkistämisen jälkeen etsimme aineistosta yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Näiden kautta ryhmittelimme aineistoa alustavasti ja muodostimme näistä viisi erilaista teemaa. Teemoittelun kautta teemojen otsikoiksi muodostuivat taloudellisen väkivallan tunnistaminen, mittarin käyttö ja jatkotoimet asiakastyössä, ammattilaisten kokemukset sekä mittarin kehittäminen. Jaoimme vastaukset eri teemojen alle ja lähdimme sitä kautta kartoittamaan vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Teemojen nimet tarkentuivat analyysin edetessä.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tieteellinen tutkimus on eettisesti kestävä ja koko tutkimusprosessia ohjaa sitoutuminen tiedeyhteisön ja tieteenalan eettisiin sitoumuksiin. Sosiaalityön tutkimuksessa etiikalla on erityisen korostunut rooli, sillä tutkimusenteko koskettaa usein arkaluontoisia ilmiöitä tai heikommassa asemassa olevia ihmisiä ja heidän elämäänsä. Etiikan ja tutkimuksen välillä oleva yhteys voidaan nähdä kahdenlaisena: tutkimuksessa tehdyt eettiset ratkaisut riippuvat osin tutkimuksen tuloksista ja toisaalta eettisyys vaikuttaa siihen, millaisia valintoja tutkija tutkimuksessaan tekee. Etiikan ja tutkimuksen muodostama kokonaisuutta nimitetään tutkimusetiikaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147–148.).

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan lyhyesti hyvän tieteellisen käytännön noudattamista: tutkijoiden avoimuutta, huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä tutkimusenteon kaikissa vaiheissa. Tutkimuseettisten ratkaisujen pohtiminen edellyttää kykyä eettiseen ajatteluun, joka sisältää pohdintaa omien ja yhteisön arvojen pohjalta siitä, mikä on tilanteessa oikein tai väärin. Esimerkiksi tutkijan kyky reflektoida ja keskustella omasta tutkimuksestaan, siitä esiin nousevista kriittisistä kysymyksistä ja haasteista ilmentää hyvää tutkimusetiikkaa. Eettiseen pohdintaan kuuluu oman tutkimustyön kriittinen tarkastelu ja mahdollisten eettisesti ongelmallisten seikkojen tunnistaminen. (Kuula 2015, 21;31).

Tutkimukseen osallistuvien tulee olla koko tutkimusprosessin ajan tietoisia siitä, millaisia ohjeita ja säännöksiä tutkimusentekoon ja aineistonkeruuseen liittyy. Yksi keskeinen

kansainvälinen säännös eettiseen tutkimusentekoon liittyen on vuonna 2016 voimaan astunut Euroopan Unionin tietosuoja-asetus. Asetuksessa määritellään muun muassa henkilötietojen käsittelyä ja säilyttämistä sekä henkilötietojen liikkuvuuteen liittyviä seikkoja. Lisäksi tietosuoja-asetuksessa määritellään tietojen hallinnoijan eli rekisterinpitäjän vastuita ja velvollisuuksia. Asetuksessa edellytetään, että henkilötietoja käsitellään vaan tarvittavissa määrin ja tämä ulottuu koskemaan henkilötietojen määriä, säilytysaikaa ja käsittelyn laajuutta. Tietosuoja-asetuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa henkilötietojen käsittelyä Euroopan unionin alueella ja taata henkilötietojen asianmukainen suojaus.

Olemme pyrkineet alusta alkaen informoimaan tutkimukseen osallistuvia tutkimuksemme tarkoituksesta, tavoitteista ja siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen merkitsee tutkittavan kannalta. Webropol-kyselyn alussa on saateteksti, jossa kuvataan lyhyesti kyselyn sisältöä ja sitä, millä tavoin tietosuojalain (1050/2018) ja EU-tietosuoja-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679) säädökset on huomioitu tutkimusprosessissamme. Saatetekstin päätteeksi osallistujalta kysyttiin vielä suostumusta kyselytutkimukseen osallistumiseen, jotta tutkittavan vapaaehtoisuudesta voidaan varmistua. Webropol-kyselyn tekeminen oli mahdollista myös keskeyttää, mikäli tutkittava on muuttanut mieltään kyselytutkimukseen osallistumisesta kesken kyselyn täyttämisen. Keskeytetyn kyselyn vastaukset eivät tallennu osaksi tutkimusaineistoamme.

Huolellisuus tutkimuksenteossa linkittyy muun muassa tietosuojaan ja tietoturvaan liittyviin tekijöihin. Tietosuojan tarkoituksena on lainsäädännöllisten ohjauskeinojen avulla turvata ihmisten yksityisyyttä, etuja ja oikeuksia. Tietosuojan avulla varmistetaan se, että tutkittavilta kerätään tietoa tutkimusta varten asianmukaisella tavalla, Tietoturvalta taas tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joiden avulla tietoa pyritään suojaamaan muutumiselta, häviämiseltä tai väärin käsiin joutumiselta. (Kuula 2015, 113–114.).

Säilytämme tutkimusaineistoa tutkielmamme teon ajan Webropol-alustalla, joka on suojattu toimialalla yleisesti hyväksyttävien ja kohtuullisin teknisin muodoin salasanoilla ja palomuurilla. Tutkielman valmistumisen jälkeen hävitämme aineiston asianmukaisella tavalla. Kerättyä tutkimusaineistoa ei luovuteta tutkimuksen tai TVT-hankkeen ulkopuolisille toimijoille. Aineistonkeruumme yhteydessä emme ole keränneet suorita tunnistetietoja (nimi, osoite, syntymäaika, henkilötunnus, tutkittavan ääni tai kuva) tutkittavista. Tietosuojan säilymisen turvaamiseksi anonymisoimme tutkimusaineistomme

tarvittavalla laajuudella. Anonymisoinnilla tarkoitetaan sekä suorien että epäsuorien tunnisteiden poistamista aineistosta tai niiden muuttamista. Lain mukaan anonymisointi on tehty silloin, kun yksittäisiä tutkittavia ei voi aineistosta tunnistaa helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. (Kuula 2015, 112.)

Olemme sitoutuneet tutkimuksessamme noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) määrittelemiä eettisen tutkimustoiminnan ohjeita. Eettisesti kestävä tutkimuksen kannalta on myös tärkeää sekä hankkia tutkimusentekoon tarvittavat tutkimusluvut että kerätä tutkimusaineistoa tieteellisesti hyväksytyin ja eettisesti kestävien tutkimus-, aineistonkeruu- tai arviointimenetelmien avulla. Eettisesti kestävässä tutkimuksessa saadut tutkimustulokset tulee raportoida rehellisesti ja vastuullista tiedeviestintää noudattaen. Lisäksi muiden tieteellisiä töitä ja julkaisuja tulee kunnioittaa ja niihin viitata asianmukaisella tavalla (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta on lisäksi laatinut ohjeistuksen ihmiseen kohdistuvaan tieteelliseen tutkimuksen eettisesti periaatteista ja ihmistieteiden eettisestä ennakoarvioinnista. Ohjeistuksessa veloitetaan kunnioittamaan tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa ja toteuttamaan tutkimus siten, ettei siitä aiheudu merkittäviä riskejä, vahinkoa tai haittaa tutkimuksen kohderyhmälle. Lisäksi ohjeistuksessa korostetaan tietoon perustuvan suostumuksen merkitystä eettisesti kestävässä tutkimuksenteossa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 5–6.)

Sitoudumme noudattamaan erityistä huolellisuutta tutkimusaineiston keruussa, säilyttämisessä ja tutkimusaineiston hävittämisessä tutkimuksenteon päätteeksi. Aineiston käsittelyssä kiinnitämme huomiota erityisesti avoimiin kysymyksiin ja niiden tulkitsemiseen, jotta vastauksissa ei nouse esiin sellaisia epäsuoria tunnistetietoja, joista vastaajan voisi tunnistaa. Webropol-kyselyn laatimisen yhteydessä olemme pohtineet kysymysten asettelua ja pyrkineet luomaan kysymyksistä mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä väärinkäsitysten estämiseksi. Pyrimme myös välttämään johdattelevia kysymyksiä. Noudatamme tutkimuksen kaikissa vaiheissa sekä hyvää tieteellistä käytäntöä että kiinnitämme erityistä huomioita eettisten periaatteiden toteutumiseen.

Sosiaalityön tutkimukselle on ominaista sen vahva suhde sosiaalityön käytäntöön. Sosiaalityön tutkimuksella on tarkoitus tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja saada tietoa päätöksenteon tueksi. Lisäksi sosiaalityön tutkimukselle on ominaista nosta esille ilmiöitä ja kysymyksiä, jotka ilman tutkimusta jäisivät

piiloon. Sosiaalityössä tutkimuksen kohteena ovat usein erityisen haastavat ja sensitiiviset aiheet ja ilmiöt (Enroos & Mäntysaari 2017, 19;23) Myös pro gradu-tutkielmamme korostuu vahva käytäntöyhteys: tutkimme taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käyttäjäkokemuksia ja kartoitusmittari on ollut konkreettisesti jalkautettuna eri asiakastyön ammattilaisille sekä sosiaalityön kentälle että muille toimialoille, kuten väkivaltatyön erityispalveluilla, järjestöillä ja sosiaalialan yksityisille palveluntuottajilla. Tutkielmamme valmistumisen jälkeen kartoitusmittaria on tarkoitus edelleen kehittää ja jalkauttaa kansallisesti käyttöön soveltuville työkentille ja tällä tavoin madaltaa auttamisjärjestelmän eri ammattilaisten kynnyistä taloudellisen väkivallan tunnistamisessa.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa pieni ja osin yksipuolinen aineisto. Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari jalkautettiin ammattilaisten käyttöön marraskuun 2022 – helmikuun 2023 väliseksi ajaksi. Pidempään emme voineet enää jatkaa aineistonkeruuta, koska olemme opiskelijoita, ja tutkielmamme on valmistuttava keväällä 2023. Kyselymme vastanneista pääosa edustaa sosiaalialaa joko kunnalliselta tai yksityiseltä puolelta. Saimme kyselyyn vastaajia perusterveydenhuollosta, väkivaltatyön erityispalveluista ja muista työtehtävistä yhden vastaajan. Järjestöistä ja kolmannelta sektorilta työskenteleviltä saimme yhteensä neljä vastausta.

Toiveenamme olisi ollut saada vastaajia laajemmin muun muassa perusterveydenhuollosta, järjestöistä ja väkivaltatyöstä. Kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kyselyn kysymyksiin, joten vastaukset eivät ole jakautuneet tasaisesti kyselyn sisällä. Olisimme toivoneet, olisimme voineet vertailla esimerkiksi kartoitusmittarin käyttäjäkokemuksia eri auttamisjärjestelmän työtehtävissä työskentelevien henkilöiden osalta, mutta tämä ei ollut mahdollista aineiston pienen koon takia. Tämän takia päätimme analyysivaiheen aikana, että tarkastelemme aineistoa kokonaisuutena. Vaikka aineisto on kyselyaineistoksi pieni, niin aineiston laadullinen tulkinta mahdollistaa kuitenkin alustavia kokemuksia kartoitusmittarin käytöstä ja siitä, miten sitä tulisi edelleen kehittää.

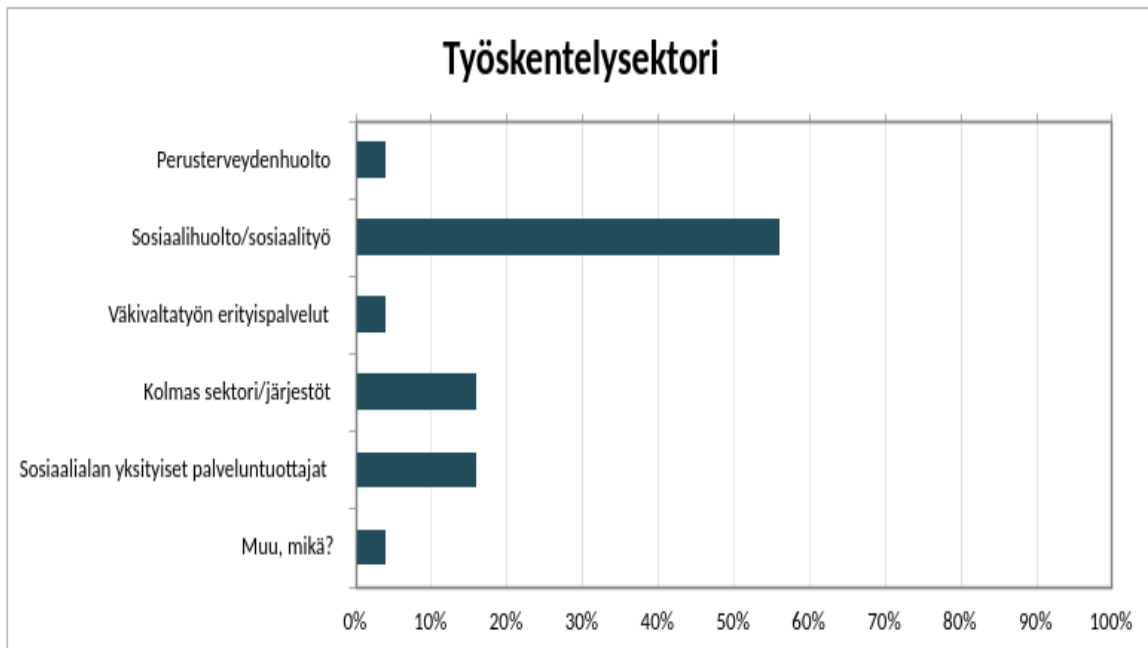
Toteutimme tutkimuksemme parityöskentelynä, jolloin teimme tutkimukseen liittyvää työnjakoa jo tutkimuksen ideointivaiheessa. Luontevana työnjakona koettiin se, että toisen meistä ollessa enemmän perehtynyt taloudellisen väkivallan mittariin, toinen otti päävastuun Webropol- kyselyn toteuttamisesta. Tämä mahdollisti syvällisen perehtymisen kummankin omaan vastualueeseen ja siihen liittyvään teoriakirjallisuuteen. Vaikka

työnjako oli selkeä tutkimuksen kaksijakoisuuden vuoksi, teimme kuitenkin kaikki prosessin vaiheet yhdessä keskustellen. Kaikki tutkimukseen liittyvät päätökset, rajaukset ja linjaukset on tehty yhteisesti. Koimme tutkimuksen laajuuden, sekä aineiston keruun monimuotoisuuden vuoksi yhteisen dialogin tärkeänä voimavarana tutkimuksen etenemisen kannalta. Aineiston analyysivaiheessa teimme työnjakoa aineiston teemoittelun mukaisesti siten, että toinen meistä paneutui taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamiseen, mittarin käyttökokemuksiin ja jatkotoimiin liittyviin vastauksiin ja toinen taas paneutui ammattilaisten kokemuksiin ja kartoitusmittarin kehittämiseen liittyviin vastauksiin. Analyysivaiheen aikana pohdimme kuitenkin analyysin kannalta relevantteja kysymyksiä ja rajauksia yhdessä.

5 Kokemuksia kartoitusmittarin käytöstä

5.1 Kartoitusmittarin merkitys taloudellisen väkivallan tunnistamisessa

Tutkielmamme tavoitteena oli selvittää ammattilaisten käyttökokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarista. Tavoitteenamme oli lisäksi selvittää, miten kartoitusmittarilla voidaan tukea taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamista ja puheeksi ottamista, sekä saada mahdollisia ajatuksia kartoitusmittarin kehittämiseksi. Saimme kyselyymme vastauksia sosiaalityöstä, yksityisellä sosiaalialan palveluntuottajalla työskenteleviltä työntekijöiltä, väkivaltatyön erityispalveluista, kolmannelta sektorilta, sekä perusterveydenhuollosta. Webropol-kyselyyn saatiin yhteensä 25 vastausta. Yksi tutkimukseen osallistuneista henkilöistä lähetti vastauksensa sähköpostitse Taloudellinen väkivalta tutuksi-hankkeen hanketyöntekijälle, mutta tämä vastaus suljettiin aineiston ulkopuolelle aineiston yhteneväisyyden varmistamisen ja henkilön anonymiteetin suojaamisen takia. Valtaosa kyselyyn vastanneista työskenteli sosiaalityön kentällä (n=14). Vastaajia saatiin myös kolmannelta sektorilta ja järjestöiltä (n=4) ja sosiaalialan yksityisiltä palveluntuottajilta (n=4). Yksittäisiä vastauksia saatiin väkivaltatyön erityispalveluista, perusterveydenhuollosta ja muista työskentelysektoreista. (Ks. Kuvio 1, sivu 51.) Kasvatus- ja perheneuvonnasta ei saatu kyselyymme lainkaan vastauksia. Aineiston pienen koon ja vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi tarkastelemme vastauksia kokonaisuutena, emme yksittäisten vastausten tasolla.

Kuvio 1: Kyselyyn vastanneiden työskentelysektori

Useat kyselyyn vastaajista kokivat kartoitusmittarin olevan monipuolinen ja kysymykset kattoivat pitkälti taloudellisen väkivallan laajaa ilmiötä. Eräs vastaaja toi myös esille, että kartoitusmittari auttoi asiakasta tunnistamaan taloudellisen väkivallan omassa tilanteessaan. Kartoitusmittarissa koettiin olevan oleellisia asioita, ja useissa vastauksissa kartoitusmittarin koettiin olevan selkeä ja sisältävän tarpeeksi keskeistä tietoa taloudellisen väkivallan ilmiöstä. Useat vastaajat myös kokivat, että kartoitusmittari auttoi tunnistamaan taloudellisen väkivallan ilmiötä paremmin. Siukolan (2014, 29) mukaan systemaattisen lähisuhdeväkivallan kartoittamisen kautta lähisuhdeväkivaltaa tunnustetaan paremmin, jopa niissä tilanteissa, joissa lähisuhdeväkivallan merkit eivät ole niin vahvasti esillä (mt.) Taloudellinen väkivalta poikkeaa muista lähisuhdeväkivallan eri muodoista siinä, että siihen liittyy myös taloudellisen hyödyn tavoittelu. Taustalla voi olla erilaisia tilanteeseen ajavia riskitekijöitä, kuten riippuvuutta tai halu vahingoittaa kumppania. Toisaalta tilanne voidaan liittää myös ympäristötasoon ja yhteiskunnan sukupuolisidonnaisiin valtarakenteisiin. Taloudellisen väkivallan taustasyyt voivatkin olla joko yksilö-, parisuhde- tai yhteiskuntasidonnaisia. (Kaittila 2017b, 78–79.) Erilaiset ja varsin yksilölliset taustatekijät taloudellisen väkivallan taustalla vaikeuttavat ilmiön tunnistamista edelleen.

“Taloudellinen väkivalta ei ole vielä tunnistettava eikä puhuttava aihe. Mittari auttoi ilmiön tiedostamisessa ja tunnistamisessa.”

Lisäksi taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin koettiin nostavan tärkeää, mutta tunnistamatonta ilmiötä aiempaa paremmin esille. Vastauksissa nousi esille, että taloudellinen väkivalta koetaan edelleen melko tuntemattomana ilmiönä, mutta kartoitusmittari auttoi ilmiön moniulotteisuuden ymmärtämisessä. Useissa vastauksissa todettiin, että kartoitusmittari tuo ilmiötä hyvin esille. Kartoitusmittarissa mainittiin olevan konkreettisia esimerkkejä, joiden kautta ilmiön tunnistaminen oli helpompaa. Samoin näiden kautta myös asiakas saattoi herätä ajattelemaan tarkemmin omaa tilannettaan ja samalla asiakas saattoi itse tunnistaa kokeneensa taloudellista väkivaltaa. Väkivallan kokija saattaakin olla niin turtunut tai tottunut tilanteeseensa, ettei itse tunnista kokeneensa taloudellista väkivaltaa (Karhuvaara ym. 2013, 61). Kartoitusmittari koettiin selkeäksi ja kysymykset olivat täsmällisiä, jotka helpottivat taloudellisen väkivallan tunnistamista.

“Ilmiö on esitelty selkeästi ja helposti ymmärrettävästi niin, että ilmiö tulee tunnistettavaksi. Selkeys mittaristossa ja täsmäytetyt kysymykset tukevat ilmiön tunnistamisen helpottamista.”

Toisaalta pieni osa vastaajista myös koki monivalintakysymysten kohdalla, ettei kartoitusmittari ollut erityisesti hyödyksi ilmiön tunnistamiseksi. Samoin vastauksissa oli ajatus siitä, että ilmiön tunnistamista voi vaikeuttaa se, että asiakas on vielä kriisissä tilanteensa kanssa. Etenkin sosiaalityössä asiakastyö nähdään pitkälti yksilöllisenä ja ainutkertaisena prosessina, jossa työntekijän persoonalla on iso vaikutus työskentelyn toteutumiseen. Mittarit ja erilaiset konkreettiset työvälineet voidaankin nähdä osin vanhanaikaisina tai työläinä käyttäviä. Mittareiden käyttäminen on voitu kokea jopa negatiivisena asiana. (Linnakangas ym. 2015, 406.)

“En ollut tunnistanut aiemmin eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa, joka on tyyppillinen myös huoltoriidoissa.”

Ammattilaisten haasteet väkivallan tunnistamisessa vaikuttavat suoraan väkivaltaa kokeneen asiakkaan kohtaamiseen, sekä siihen, miten asiakas tosiasiallisesti saa apua. Palvelujärjestelmässä on puutteita tunnistamisen ja puheeksi ottamisen kohdalla. (Husso ym. 2021, 350.) Tunnistamisen haasteet nousivat esille myös aineistossamme, jossa kyselyyn vastanneet kertoivat siitä, etteivät olleet tunnistaneet ilmiötä aiemmin, tai eivät olleet havainneet ilmiön todellista laajuutta ja monimuotoisuutta. Aiemmin kehitetyissä kartoitusmittareissa ja kyselyissä ei ole ollut kysymyksiä taloudelliseen väkivaltaan liittyen sen täydessä laajuudessa. Anniina Kaittila ja Leo Nyqvist (2014) ovatkin todenneet kirjallisuuskatsauksessaan, että tulevaisuudessa olisi tärkeää olla kysymyksiä kaikilta taloudellisen väkivallan osa-alueilta riittävässä laajuudessa (mt., 274). Kartoitusmittarin jäsenitys pohjautuukin suoraan Kaittilan ja Nyqvistin tekemään taloudellisen väkivallan muotojen jaotteluun (Mt.)

5.2 Kartoitusmittarin käyttö ja jatkotoimet asiakastyössä

Kysyimme kyselyssä vastaajilta kartoitusmittarin käyttökokemuksia asiakastyössä. Kartoitusmittarin koettiin olevan sekä työväline että lisätyökalu asiakastyöhön, jolla keskustelu mahdollisesta väkivaltakokemuksesta oli helpompi avata. Kartoitusmittarin täyttämisen jälkeen vapaa keskustelu taloudellisesta väkivallasta koettiin helpompana ja tarvittaessa kartoitusmittarin kautta esille nousseisiin asioihin voitiin palata myöhemmin. Kartoitusmittarin käyttö myös koettiin helpoksi, ja se koettiin tiiviiksi ja selkeäksi työkentelyssä. Kartoitusmittarin koettiin olevan konkreettinen apu ilmiön läpikäymiseen, jolloin myös asiakas sai enemmän tietoa omasta tilanteestaan. Yhtenä erityisen riskialttiina kohtana ihmisen elämässä vastaajat kokivat eron jälkeisen tilanteen, jolloin kartoitusmittarin käyttämisen merkitys vahvistui edelleen.

“Mittari avaa asiakkaalle ymmärrystä omasta tilanteesta”

Kartoitusmittarin käyttämisen asiakastilanteissa koettiin antavan tarjoavan lisää tietoa ja ymmärrystä asiakkaan tilanteesta myös työntekijälle. Asiakkaalla saattoi olla helpompi täyttää kartoitusmittari, kuin suoraan puhua itselleen haasteellisesta tai häpeällisestä ilmiöstä. Kartoitusmittari voi toimia myös avaimena tai aloituksena laajemmalle keskustelulle. Ammattilaisella käytössä oleva kartoitusmittari mahdollistaa asiakkaan yksityiskohtaisen tilanteen läpikäymisen, jolloin tarkkojen havaintojen tekeminen on mahdollista. Tämä on merkityksellistä etenkin tilanteissa, joissa käsitellään sensitiivisiä ja herkkiä aiheita. (Linnakangas ym. 2015, 406.)

“Taloudellinen väkivallasta on vaikea asia ottaa esille, mittariston avulla asiasta on helpompi keskustella, kun käytössä on jotain konkreettista, auttaa avaamaan keskustelua.”

Useissa vastauksissa nousi esille, että kartoitusmittarin käyttäminen helpottaa taloudellisen väkivallan ilmiöstä puhumista ja toisaalta madaltaa asiakkaan kynnystä kertoa taloudellisesta väkivallasta. Vastaavaa on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa, joissa oikeiden työvälineiden sekä rutiinin kautta lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen tapahtuu matalammalla kynnyksellä. Systemaattiset kysymykset eivät välttämättä itsessään anna suorita vastauksia, mutta ne avaavat mahdollisuuden keskustelun aloittamiselle aiheesta. (Siukola 2014, 31.) Taloudellisen väkivallan puheeksi ottaminen ja siihen puuttuminen on koettu vaikeaksi, kun auttamiskäytäntöjä on tarkasteltu. Ammattilaisia tukee tilanteessa parempi tieto, käytettävissä olevat työkalut sekä riittävät resurssit. (Kaittila & Nyqvist 2014, 274.)

Kuvio 2: Mittarin soveltuvuus omalle työkentälle tai työtehtäviin

Pääosin vastaajat kokivat, että he voivat hyödyntää kartoitusmittaria omalla työkentällä jollakin tavalla. Vastauksia kuviossa 2 esitettyyn kysymykseen tuli kaikilta vastaajilta (n=25) ja heistä suuri osa (n=12) vastasi kartoitusmittarin soveltuvan heidän työkentälleen täysin. Lisäksi jokseenkin soveltuvaksi kartoitusmittarin koki 9 vastaajaa. Hyödyntäminen koettiin mahdolliseksi etenkin luottamuksellisissa asiakassuhteissa. Sosiaalityön ydin koostuu vuorovaikutuksesta asiakkaan kanssa, luottamuksellisesta dialogista, mikä pitää sisällään molemmien puolista kunnioitusta. Lisäksi tavoitteellinen työskentely vaatii tutkimuksellista teoretietoa, mutta myös kykyä ja välineitä tunnistaa hyvinvointia haastavia elementtejä. (Linnakangas ym. 2015, 406.)

“Tätä mittaria voi hyödyntää pitkäaikaisissa luottamuksellisissa asiakassuhteissa. Hyvä työkalu realisoimaan asiakkaalle hänen omaa tilannettaan.”

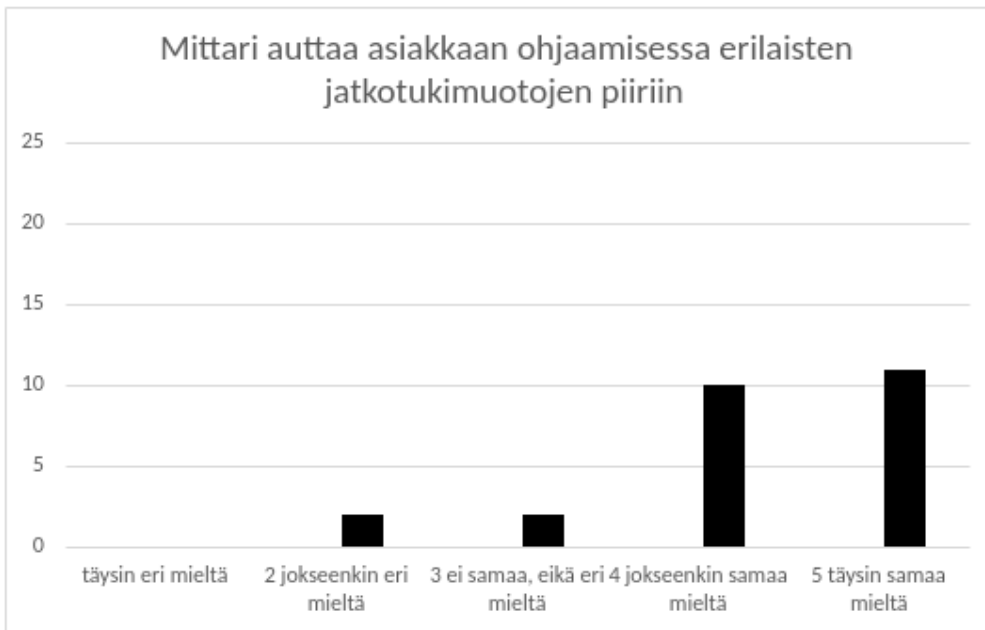
Toisaalta vastauksissa nousi myös esille taloudellisen väkivallan sensitiivisyys ja sen vaikutus asian puheeksi ottamiseen. Vaikka kartoitusmittarin käyttö oli koettu helpoksi, asiakkaan oma kokemus ja siihen liittyvät tunteet saattoivat haastaa asiasta puhumista. Lisäksi taloudellisen väkivallan esille ottaminen kartoitusmittarin avulla saattoi aiheuttaa asiakkaassa vastareaktioita aiheesta nousevan häpeän ja syyllisyyden takia. Sensitiiv-

visen aiheen kohdalla asiakastyössä korostuvat yksityinen, turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa toimenpiteet tehdään asiakkaan kanssa, vain hänen suostumuksellaan (Siukola 2014, 32). Toisaalta traumaattisista tapahtumista tai muistoista on usein mahdotonta puhua vain kyselylomaketta täyttämällä, vaan asiakas voi vaatia aikaa ja tilaa asiansa esiin tuomiseen (Törrönen 2009b, 91).

“Taloudellisista asioista puhuminen voi olla haasteellista ja kiusallistakin joillekin asiakkaille, osa ei varmaankin halua avautua kokemastaan.”

Kartoitusmittari oli koettu aluksi hieman haastavana työkaluna, ja vastauksissa oli nostettu esiin työntekijän eli kartoitusmittarin käyttäjän osaamisen merkitys. Kartoitusmittari käsittelee laajaa taloudellisen väkivallan ilmiötä useilla erilaisilla kysymyksillä, joten niihin perehtyminen ennakkoon koettiin tärkeäksi. Perehtyminen on mahdollista esimerkiksi kollegan kanssa harjoittelemalla ennakkoon.

Kartoitusmittarin kysymysten lisäksi olimme kiinnostuneita selvittämään ammattilaisten kokemuksia kartoitusmittarin lopussa olevasta listauksesta jatkotoimista taloudellisen väkivallan kokijan tukemiseksi. Useat vastaajat kokivat jatkotoimet konkreettiseksi listaukseksi siitä, miten asiakasta voidaan tosiasiallisesti auttaa. Jatkotoimista oleva listaus koettiin riittäväksi, runsaaksi ja monipuoliseksi, jolloin asiakkaan tukeminen tilanteessaan helpottuu. (Ks. Kuvio 3, sivu 56.) Anniina Kaittila (2017a, 102–103) on todennut, että ammattilaisella tulisi olla tietoa siitä, miten lähisuhdeväkivallan kokijaa voidaan auttaa. Kaittilan mukaan ammattilaisella tulisi olla riittävästi tietoa paikkakuntansa tukipalveluista ja siitä, miten asiakasta on mahdollista ohjata niiden piiriin. Jatkoavun piiriin hakeutuminen ei saa jäädä vain lähisuhdeväkivaltaa kokeneen henkilön vastuulle, sillä hänen voimavaransa voivat olla tilanteen vuoksi hyvin vähäiset.

Kuvio 3: Asiakkaan ohjaaminen jatkotukimuotojen piiriin

Kyselymme vastauksista nousee esille, että taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin koettiin pääasiassa auttavan asiakkaan ohjaamisessa jatkotukimuotojen piiriin. Kaikki vastaajat (n=25) vastasivat kuviossa 3 esitettyyn kysymykseen. Suurin osa koki olevansa joihinkin samaa mieltä (n= 10) tai täysin samaa mieltä (n=11) siitä, että kartoitusmittari auttaa asiakkaan ohjaamisessa jatkotukimuotojen piiriin. Useat kyselyyn vastanneista kertoivat tehneensä suunnitelmaa jatkotoimista asiakkaan kanssa yhdessä hyödyntäen kyselyn lopussa olevaa listausta. Jatkotoimista on myös haettu lisää tietoa internetistä yhdessä asiakkaan kanssa, kun listaus on ollut kirjallisesti kyselyn jälkeen. Jatkotoimet on myös hyvä antaa kirjallisesti asiakkaalle mukaan, jotta ne eivät jää vain asiakkaan muistin varaan (Kaittila 2017a, 103).

“Mittariston tuloksen perusteella on helpompi puuttua asiaan, myös viimeisenä oleva taulukko antaa tietoa ja helpottaa jatkotoimenpiteisiin ryhtymistä. Mittaristo on myös helppo kuljettaa mukana ja liittyy osaksi asiakkaan tuen tarpeen arviointia.”

“Jatkotoimenpiteitä on laajasti ehdotettu, joten asiakkaan kanssa on helppo miettiä mikä olisi hänen tilanteeseensa sopiva toimenpide.”

Kartoitusmittarin koettiin myös olevan kätevä työväline, joka liikkuu mukana ja on samalla liitettävissä asiakkaan tietoihin. Kartoitusmittarin jatkotoimien koettiin mahdollistavan erilaisten vaihtoehtojen esittämisen, jotka antavat myös asiakkaalle perspektiiviä siihen, että erilaisia vaihtoehtoja on olemassa. Kartoitusmittarin ja siinä olevien jatkotoimenpiteiden koettiin voivan hyödyntää asiakkaan kanssa yhdessä.

5.3 Ammattilaisten kokemukset

Kysyimme kyselyssämme ammattilaisten omia kokemuksia kartoitusmittarin käytöstä. Ammatillaiset kokivat kartoitusmittarin käytön työssään pääosin helpoksi ja luontevaksi. Kartoitusmittarin koettiin työskentelyä tukevana ja kartoitusmittarissa olevat kysymykset selkeiksi, tyhjentäviksi ja ilmiötä avaaviksi. Kartoitusmittaria myös pidettiin hyödyllisenä, sekä sen koettiin auttavan hahmottamaan taloudellisen väkivallan monimuotoista ilmiötä paremmin. Useissa vastauksissa nousi esille, että kartoitusmittarin koettiin auttavan myös asiakasta tunnistamaan itseensä kohdistuvaa taloudellista väkivaltaa ja helpottaa asiakkaan puhumista asiasta. Useissa vastauksissa nousi esille, että kartoitusmittari tukee ja helpottaa taloudellisen väkivallan puheeksi ottamista asiakastilanteissa. Kartoitusmittarin koettiin olevan konkreettinen työkalu, jonka kautta taloudellisesta väkivallasta oli luonnollisempaa ja helpompaa muodostaa keskustelua. Kartoitusmittarin koettiin helpottavan vaikean asiaan esille ottamista asiakkaan kanssa:

Kuvio 4: Taloudellisen väkivallan puheeksi ottaminen asiakkaan kanssa

Kyselyssämme tuli esille, että suurin osa vastaajista koki olevansa täysin samaa mieltä (n= 15) tai jokseenkin samaa mieltä (n= 8) siitä, että kartoitusmittari madaltaa kynnystä taloudellisen väkivallan puheeksi ottamiseksi yhdessä asiakkaan kanssa. Rahaan ja rahankäyttöön liittyvät asiat ovat yhteiskunnassa edelleen tabu ja niiden puheeksi ottaminen voi olla ammattihenkilöillekin vaikeaa aiheen sensitiivisyyden ja yksityisen luonteen vuoksi. Konkreettisen apuvälineen käytön koettiin tukevan haastavan ilmiön puheeksi ottamista.

“Koen mittarin toimivan keskustelun avaajana sekä helpottavan tilanteen kartoittamista, taloudelliset asiat ovat usein kiusallisia ja mittarin avulla puhuminen helpottuu ja esille voi saada asioita, joita ei osaisi muuten ottaa esille”

Vastaaja kuvasi sitäkin, että kartoitusmittarin kysymykset tukevat myös ammattilaisen osaamista, jolloin asiakkaille osataan esittää kysymyksiä, joita ei ilman mittarin tukea osattaisi tai muistettaisi esittää. Kysymykset mahdollistavat siten ammattilaiselle laajemman perustan ilmiön tunnistamiseksi.

Kuvio 5: Taloudellisesta väkivallasta puhuminen

Kysyimme kyselyssämme myös sitä, että edistäkö kartoitusmittari työntekijän valmiuksia taloudellisesta väkivallasta puhumiseen. Vastausten perusteella kartoitusmittarin koettiin edistävän työntekijän valmiuksia asiasta puhumisessa. Vastauksissa nousee esille, että kartoitusmittari koettiin monipuolisena, tietoa lisäävänä ja ilmiötä eri näkökulmista avaavana. Ilman kartoitusmittarin tukea ilmiön tarkasteleminen ja tunnistaminen voisi olla huomattavasti kapea-alaisempaa. Aiemmissä tutkimuksissa onkin havaittu, että väkivallan kokemuksista valtaosa jää havaitsematta ilman systemaattisia ja strukturoituja kyselyjä. (Notko ym. 2011, 1604; Virkki ym. 2011, 280.) Erilaiset mittarit ovat toimivia työkaluja vakavia, hyvinvointia uhkaavia sosiaalisia ongelmia tunnistettaessa (Linnakangas ym. 2015, 412).

Väkivallan kokijan tai tekijän voi olla vaikeaa kertoa väkivallasta aiheen sensitiivisyyden ja yksityisen luonteen takia. Väkivallan kokemusten tunnistaminen ja apu- ja tukimuiden piiriin ohjaaminen vaatii ammattihenkilöltä kykyä ja taitoja uskaltaa ottaa väkivalta puheeksi asiakastapaamisilla. Väkivallan puheeksi ottaminen viestii samalla asiakkaalle siitä, että väkivallasta saa ja voi puhua (Piispa 2011, 15; Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 33–34.) Kartoitusmittarin käyttämisen voidaan nähdä tukevan työntekijän valmiuksia taloudellisesta väkivallasta puhumisessa yhdessä asiakkaan kanssa.

Useissa vastauksissa nousi esille, että taloudellisen väkivallan ilmiö on sosiaali- ja terveysalan työskentelykentillä vielä tuntematon. Tutkimuksellinen kiinnostus taloudellista

väkivaltaa kohtaan on kasvanut kansainvälisesti vasta 2000-luvulla (ks. Sanders 2015). Erityisesti Suomessa taloudellista väkivaltaa on tutkittu vain vähän. Taloudellinen väkivalta on liitetty aiemmin osaksi henkistä väkivaltaa ja vasta lähimenneisyydessä se on eriytetty omaksi tunnistetuksi väkivallan muodokseen. Aiemman tutkimustiedon perusteella taloudellinen väkivalta on paitsi itsenäinen väkivallan muoto, myös yhteydessä muuhun lähisuhdeväkivaltaan. Taloudellinen väkivalta eroaa kuitenkin erityispiirteidensä osalta muusta lähisuhdeväkivallasta. Auttamisjärjestelmän ammattilaisten tietämys taloudellisesta väkivallasta on usein puutteellista, mikä heijastuu myös ammattilaisten kykyyn tunnistaa taloudellinen väkivalta asiakaskohtaamisissa. Toisaalta väkivallan puheeksi ottaminen asiakkaan kanssa voi olla haastavaa, jos työntekijällä ei ole riittävästi tietämystä väkivallan ilmiöstä ja keinoja siihen puuttumiseen. (Laitinen & Kempainen 2011,169; Kaittila 2017b, 76.) Useissa vastauksissa nousi esille, että taloudellisesta väkivallasta, sen tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta on toivottu koulutusta joko opintojen aikana tai työntekijän täydennyskoulutuksen muodossa.

“Taloudellisen väkivallan tunnistamiseen ei ole saanut opintojen aikana koulutusta, eikä myöskään työssä täydennyskoulutusta. Aihetta ei tunnisteta vielä sosiaaliryönten kentälläkään riittävän hyvin väkivallan muotona”.

“Taloudellinen väkivalta ei ole vielä tunnistettava, eikä puhuttava aihe. Mittari auttoi ilmiön tiedostamisessa ja tunnistamisessa”.

Lähisuhdeväkivaltaan liittyvät toimenpiteet ja tutkimus ovat edistyneet Suomessa, mutta väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa on edelleen haasteita auttamisjärjestelmän tasolla. Suomi on saanut muun muassa GREVIOLTA moitteita siitä, että auttamisjärjestelmän ammattihenkilöillä on puutteita lähisuhdeväkivallan ilmiön ymmärtämisessä ja tunnistamisessa. GREVION mukaan myös viranomaisten lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä koulutuksessa on puutteita, eikä koulutuksissa käsitellä tarpeeksi niitä väkivallan muotoja, jotka ovat erityisen vaikeasti havaittavissa ja puututtavissa. (GREVIO 2019.) Taloudellinen väkivalta on lähisuhdeväkivallan muoto, joka voi olla erityisen haastavasti tunnistettavissa ja väkivallan kokijan tai ammattihenkilön voi olla vaikeaa erottaa sitä, milloin on kysymys tavanomaisesta rahaan liittyvästä konfliktista ja milloin konflikti eskaloituu taloudelliseksi väkivallaksi (Kaittila 2017b, 74).

Taloudellisen väkivallan tunnistamisen haasteellisuus nousee esille myös kyselymme vastauksissa. Kysymme kyselyssämme sitä, millainen käsitys taloudellisen väkivallan ilmiöstä muodostui kartoitusmittarin käyttämisen perusteella. Vastauksissa nousi esille, että taloudellinen väkivalta on vaikeasti tunnistettavissa oleva ja moniulotteinen ilmiö, jolla on useita erilaisia ilmenemismuotoja. Useissa vastauksissa nousi esille, että taloudellisen väkivallan ilmiö on aiemmin oletettua laajempi ja usein yhtenä osatekijänä väkivaltaisessa suhteessa. Taloudellinen väkivalta voi linkittyä yhteen muiden lähisuhdeväkivallan muotojen, kuten fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kanssa, mikä voi edelleen vaikeuttaa taloudellisen väkivallan tunnistamista. Esille nousi myös, että taloudellisen väkivallan ilmiötä ei tunnisteta ja siitä ei puhuta tarpeeksi. Taloudellinen väkivalta nähtiin vastauksissa painostuskeinona ja kokijallaan vakavia seurauksia aiheuttavana ilmiönä. Vastauksissa nousi esille erityisesti se, että taloudellinen väkivalta jatkuu usein myös eron jälkeen.

“Taloudellista väkivaltaa on olemassa hyvin monenlaista ja jopa väkivallan uhrin voi olla toisinaan hankala erottaa tilanteita, joissa häneen kohdistuu taloudellista väkivaltaa.”

Toisaalta vastauksissa nousi esille, että ihmisten käsitykset taloudellisesta väkivallasta ja sen kokemuksesta saattavat erota merkittävästi toisistaan. Tätä voi selittää muun muassa kulttuurien väliset eroavaisuudet rahankäytössä ja se, että rahakäytäntöjen oikeudenmukaisuuden kokemuksissa on ihmisten välillä eroavaisuuksia. Ammattihenkilöiden on kuitenkin tärkeää tarttua väkivallan kokijan kertomaan ja puuttua asiaan sekä miettiä yhdessä ratkaisukeinoja tilanteen edistämiseksi. Asiakkaan kohtaamattomuus saattaa pahimmillaan aiheuttaa lähisuhdeväkivallalle tyypillisten valta-asetelmien uusiutumista ja estää kokijaa puhumasta tilanteestaan. (Keeling & Fisher 2015, 2366).

“Mittaristo mittaa ihmisen kokemusta joka voi olla eri kuin todellisuus. Erotilan-teissa elävien vanhempien välillä saattaa olla hyvin suuria näkemyseroja ja jos-sain tilanteissa molemmat vanhemmat syyttävät toista vanhempaa samasta asi-asta. Tällainen tilanne tuli vastaan eronneilla vanhemmilla joiden avioliiton eron jälkeinen ositus oli kesken”.

Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta nousi myös esille kyselyssä, etenkin siinä, kun erotilanne on vaikea. Eron osapuolilla voi olla suuriakin näkemyseroja tilanteeseen liittyen. Varsinainen taloudellinen väkivalta erotilanteessa voi ilmetä taloudellisena sabotaasina, varojen pidättämisenä tai taloudellisena häirintänä. Eron jälkeistä taloudellista väkivaltaa on myös kokijalla rahallisesti tai tunnearvoltaan tärkeiden tavaroiden varastaminen. (Kaittila ym. 2022, 8–13.)

Kyselymme vastaukset osoittavat, että taloudellisen väkivallan ilmiö on auttamisjärjestelmän ammattihenkilöille vielä tuntematon ja taloudelliseen väkivaltaan liittyen toivotaan saatavan koulutusta joko opintojen aikana tai ammatillisten täydennyskoulutusten muodossa. Taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistaminen edellyttää sitä, että yhteiskunnallinen keskustelu aiheesta lisääntyy ja tietoisuus taloudellisesta väkivallasta leviää edelleen.

5.4 Kartoitusmittarin kehittäminen

Kysyimme kyselyssämme ammattilaisten ajatuksia mittarin kehittämisestä käyttökokeusten pohjalta. Kehittämisehdotusten perusteella taloudellisen väkivallan kartoitusmittaria on tarkoitus edelleen kehittää. Toivoimme saavamme palautetta erityisesti kartoitusmittarin sisältöön ja ulkoasuun liittyen. Kuten kuviossa (6) on havaittavissa osa kyselyyn vastanneista (n=25) koki olevansa samaa mieltä (n= 11) tai jokseenkin samaa mieltä (n=12) siitä, että kartoitusmittari oli selkeä ja helppokäyttöinen.

Kuvio 6: Taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin helpokäyttöisyys

“Mittariston kysymykset ovat aseteltu selkeästi ja yksiselitteisesti niin, että sen käyttäminen on helppoa ja ymmärrettävää. Eri ilmenemismuodot on esitetty kuvaavasti ja niin, ettei väärinkäsityksiä tulisi. Arviointi helpottaa toimenpiteisiin ryhtymistä ja ohjaa oikein tuen piiriin. Viimeinen osio todella hieno lisä mittaristoon, selkeyttää ja helpottaa ammattilaista. Tilaa myös omille havainnoille, tieto pysyy ”tallessa”. ”

Vaikka kartoitusmittari koettiin työskentelyssä helpottavaksi ja selkeäksi, kyselyn kautta nousi muutamia ajatuksia sen kehittämistä varten. Kysymyksiä koettiin voivan olla myös enemmän, muun muassa kysymykset siitä, onko puolisoilla omat vai yhteinen pankkitili, tai ohjautuvatko etuudet tosiasiallisesti kulut maksavalle osapuolelle. Tämä on tärkeä kehittämis ehdotus taloudellisen väkivallan kartoitusmittarille. Taloudelliselle väkivallalle on tyypillistä, että väkivallan kokijan pääsy yhteisiin varoihin estetään tai omaa taloudenhallintaa estetään siten, että oikeudet pankkitiliin tai maksukorttiin ovat vain väkivallan tekijän käytettävissä. Toisaalta väkivallan kokijalla saattaa olla tosiasiasa omaa rahaa ja tili, mutta tekijä kiristää tai taloudellisesti hyväksikäyttää kokijaa. (Adams ym. 2020, 270.)

Kuvio 7: Taloudellisen väkivallan ilmenemismuotojen tunnistaminen.

Suurin osa kyselyyn vastanneista (n=25) koki olevansa täysin samaa mieltä (n= 15) tai jokseenkin samaa mieltä (n=8) siitä, että kartoitusmittari tukee taloudellisen väkivallan eri ilmenemismuotojen tunnistamisessa. Taloudellisen väkivallan kartoitusmittarissa väkivallan ilmenemismuodot on eroteltu Kaittilan & Nyqvistin (2014) nelijaottelun mukaisesti rahan liittyvään kontrollointiin, taloudelliseen hyväksikäyttöön, työssäkäynnin rajoittamiseen ja häiriköintiin sekä eron jälkeiseen taloudelliseen väkivaltaan. Kysyimme kyselyssämme myös yksityiskohtaisemmin sitä, miten neljä eri taloudellisen väkivallan muotoa tulivat tunnistettavaksi kartoitusmittarin avulla. Vastauksista ilmeni, että kartoitusmittarin koettiin tukevan erityisesti rahan käyttöön liittyvän kontrollonin (ka 4,6), taloudellisen hyväksikäytön (ka 4,5) ja eron jälkeisen taloudellisen väkivallan tunnistamista (ka 4,4). Heikoiten kartoitusmittarin tukeva työssäkäynnin rajoittamisen ja häiriköinnin tunnistamista (ka 4,1), jota saattaa selittää se, että kysymyksiä tästä taloudellisen väkivallan muodosta on kartoitusmittarissa vain kaksi. Vastauksissa ei noussut esille, että kartoitusmittarilla olisi erityisen haastavaa tunnistaa jotain tiettyä taloudellisen väkivallan ilmenemismuotoa. Kaiken kaikkiaan kartoitusmittarin koettiin tukevan hyvin taloudellisen väkivallan eri ilmenemismuotojen tunnistamista.

Kartoitusmittari sai kyselyssämme positiivista palautetta siitä, että kartoitusmittari sisältää tarpeeksi olennaista informaatiota, kysymyksiä ja jatkotoimia, sekä tilaa asioiden kirjaamiseksi ylös. Kartoitusmittarin kehittämisehdotuksena nousi esiin myös ajatus siitä,

että kartoitusmittarissa voisi olla ikään kuin toinen osio, jota käytettäisiin seuraavalla tapaamisella ja näin jatkettaisiin prosessin työstämistä yhdessä asiakkaan kanssa.

“Pohdin voisiko jatkotoimenpiteistä olla kirjattuna tarkemmin, jolloin asiakas pääsisi heti tutustumaan erilaisiin tukimuotoihin ja tästä olisi mielenkiintoista saada osa kaksi, jota voisi hyödyntää seuraavalla asiakastyön tapaamiselle. Kokonaisuudessaan helppo, selkeä ja tarpeellinen menetelmä asiakastyöhön, jossa asiakas on kokenut taloudellista väkivaltaa. Tämä helpottaa meitä työntekijöitä ottamaan asiaa puheeksi ja samalla voimme tarjota myös matalankynnyksen tukimuotoja”

Kartoitusmittari koettiin tärkeäksi työvälineeksi, mitä olisi kaivattu ammattilaisten käyttöön jo paljon aiemmin. Kartoitusmittariin saatiin myös rakentavaa palautetta. Osa vastaajista koki, että kartoitusmittari on sisällöltään liian pitkä ja kehittämisehdotuksena nousi esille se, että kartoitusmittarin sisältöä voisi tiivistää. Toisaalta osassa vastauksissa toivottiin, että jatkotoimenpidevaihtoehtoja olisi esitelty ja avattu enemmänkin. Asiakkaan ohjaaminen tarkoituksenmukaisen avun ja tuen piiriin kartoitusmittarin täyttämisen jälkeen edellyttää sitä, että ammattihenkilöllä on itsellään tietoa palveluista ja esimerkiksi siitä, miten jatkotuen piiriin voi hakeutua. Tämä vaatii ammattihenkilön omaa aktiivisuutta ja perehtymistä erilaisiin jatkotukimuotoihin, mikäli ne eivät ole entuudestaan tuttuja. Lisäksi vastauksissa nousi esiin tärkeä kehittämisehdotus liittyen kartoitusmittarin vastausvaihtoehtoihin:

“Mittarissa vastausvaihtoehto ei koskaan / ei koske minua on aika kaukana seuraavasta, joka on "harvoin". Asiaan liittyy todennäköisesti häpeää, pelkoa, kieltämistä ja epätietoisuutta. Näiden kahden välillä voisi olla vaihtoehto: "ehkä, en ole varma" tai ehkä, en usko että tahallisesti." Toki jos asiakas ei tee kyselyä yksin ja on tilaa tarkentaville kysymyksillä tämä ongelma saattaa poistua. Joka tapauksessa vastaajan epätietoisuus omasta tilanteestaan olisi ehkä hyvä ottaa mittarissa paremmin huomioon”.

Osa vastaajista koki, että kartoitusmittarin käyttäminen vaatii osaamista ja harjoittelua myös työntekijältä itseltään. Osassa vastauksista nousi esille, että tapaamiselle varattu aikaresurssi täytyy pohtia tarkkaan lomaketta käyttäessä. Lomakkeen täyttämässä saattaa mennä aikaa esimerkiksi aiheen haastavuuden ja mittarien herättämien tunteiden takia. Yhtenä ehdotuksena nousikin esille, että lomakkeen täyttämisen asiakkaan

kanssa voisi esimerkiksi jakaa useammalle eri tapaamiskerralle. Toisaalta osassa vastauksissa tuotiin esille, että kartoitusmittarin täyttäminen yhdessä asiakkaan kanssa ei vaatinut paljoa aikaa. Vastausten perusteella kartoitusmittarin käyttö tulee suhteuttaa kulloinkin käsillä olevaan asiakastilanteeseen ja tarpeen mukaan varata useampi tapaa-misaika kartoitusmittarin käyttämistä varten.

“Hyvä lisätyökalu taloudellisen väkivallan tunnistamiseen ja aiheesta keskustele-miseen yhdessä asiakkaan kanssa”.

“Erinomainen työväline ja lisä käytännön työhön”.

Kaiken kaikkiaan taloudellisen väkivallan kartoitusmittari sai myönteistä palautetta Webropol-kyselyssämme. Kartoitusmittari koettiin pääosin helppokäyttöiseksi, selke-äksi ja taloudellisen väkivallan ilmiötä avaavaksi. Kartoitusmittari koettiin erinomaiseksi lisätyövälineeksi osana käytännön asiakastyötä, jonka avulla taloudellista väkivaltaa on mahdollista tunnistaa yhdessä asiakkaan kanssa.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksemme tavoitteena on ollut selvittää auttamisjärjestelmän ammattihenkilöiden kokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin käyttämisestä omassa työssään ja sitä, millä tavoin taloudellisen väkivallan kartoitusmittari tukee taloudellisen väkivallan tunnistamista ja puheeksi ottamista. Tavoitteenamme oli lisäksi saada kartoitusmittariin kehittämissuhteita, jotta kartoitusmittaria voidaan edelleen kehittää paremmin asiakastyössä toimivaksi. Tutkimustuloksemme osoittivat, että taloudellinen väkivalta on auttamisjärjestelmän ammattilaisille vielä melko sekä tuntematon että vaikeasti tunnistettavissa oleva lähisuhteiden väkivallan muoto. Tutkimustuloksista nousi esille, että taloudellisen väkivallan kartoitusmittari työväline, joka madaltaa kynnystä taloudellisen väkivallan puheeksi ottamiseksi.

Taloudellisen väkivallan ilmiö on laaja ja taloudellinen väkivalta voi ilmetä lähisuhteessa monella eri tapaa. Taloudelliseen väkivaltaan liittyvää kansallista tutkimustietoa on saatavilla vain vähän ja kansainvälinen tutkimus painottuu lähinnä angloamerikkalaisessa kontekstissa tehtyyn tutkimukseen. Aihe on jäänyt lähisuhteiden väkivaltaan liittyvän tutkimuksen katvealueeseen, ja kiinnostus taloudellisen väkivallan tutkimukseen on herännyt vasta 2000-luvulla. Taloudellinen väkivalta liitetään helposti osaksi muita lähisuhteiden väkivallan muotoja, tai sitä ei välttämättä tunnusteta väkivallan kokijan tai ammattihenkilön toimesta. Taloudellinen väkivalta voi esiintyä muiden lähisuhteiden väkivallan muotojen kanssa yhtäaikaaisesti, mutta toisaalta taloudellinen väkivalta voi esiintyä myös ainoana väkivallan muotona lähisuhteessa. Lähisuhteiden väkivalta itsessään on jo sensitiivinen ilmiö, joten siitä puhuminen ei tapahdu useinkaan helposti. Asioista puhuminen vaatii rauhallisen ja turvallisen ympäristön, sekä työntekijän, kuka uskaltaa ottaa asiat puheeksi. Tutkimuksemme tuloksista kävi ilmi, että taloudellisen väkivallan mittaria on kaivattu ammattilaisten käyttöön jo aiemmin.

Taloudellinen väkivalta tutuksi -hanke on ollut toiminnassa toukokuusta 2021 ja sen tavoitteena on lisätä taloudelliseen väkivaltaan liittyvän ilmiön ymmärtämistä ja tunnistamista, ammattilaisten osaamista sekä kokijoiden auttamista. Taloudellisen väkivallan ilmiö on ollut esillä mediassa viime syksystä 2022 saakka, jolloin ilmestyi Tiina Pollarin kirja *“Raha ja rakkaus – Taloudellinen väkivalta parisuhteessa”*. Taloudellisen väkivallan

ilmiöstä kirjoitettiin iltapäivälehdissäkin ja Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen hanketyöntekijöitä pyydettiin puhumaan ilmiöstä eri kanavissa. Esimerkiksi taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen hankesuunnittelija Hanna Nylén esiintyi YLE uutisissa 20.2.2023 ja kertoi taloudellisen väkivallan ilmiöstä ja ilmenemismuodoista. Taloudellisen väkivallan ilmeneminen ja kokemukset ovat lisääntyneet edelleen kansallisesti haasteellisen taloustilanteen ja inflaation kiihtymisen myötä. Samalla vaiettu ilmiö on päässyt näkyväksi nopealla tahdilla. Myös aineistostamme nousi esiin ajatus siitä, ettei taloudellisesta väkivallasta ole riittävästi tietoa, mikä on osin valitettavaa, sillä kaikki kyselymme osallistuneet henkilöt työskentelivät sellaisissa palveluissa, jossa voidaan kohdata taloudellisen väkivallan kokijoita.

Tutkimuksemme mukaan ammattilaiset kokivat taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin pääasiassa tärkeäksi ja tarpeelliseksi työvälineeksi omaan työhönsä. Ammattilaiset kokivat, että konkreettinen mittari helpottaa sensitiivisten kokemusten puheeksi ottamista ja jatkopalveluihin ohjaamista. Kartoitusmittari koettiin pääasiassa selkeäksi ja tiiviiksi, mutta ammattilaisten kokemusten mukaan se sisälsi kattavasti kysymyksiä kaikista taloudellisen väkivallan osa-alueista. Kartoitusmittaria käyttämällä sekä ammattilainen, että asiakas saivat lisää tietoa taloudellisen väkivallan ilmiöstä, joskin asiakkaalla saattoi olla haasteita tunnistaa tilannettaan traumaattisen kokemusten vuoksi.

Tutkimuksessamme nousi esiin taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistamattomuus ja se, ettei ammattilaisilla ollut asiasta riittävästi tietoja tai koulutusta siihen. Ammattilaiset kokivat, että vastaavaa kartoitusmittaria olisi kaivattu jo aiemmin, sillä taloudellisen väkivallan ymmärrettiin koskettavan useita eri asiakastapauksia. Taloudellisesta väkivallasta toivottiin myös erillistä koulutusta, samoin kuin kartoitusmittarin käytöstä. Toisaalta ammattilaiset myös muistuttivat sekä asiakkaan, että työntekijän oman kokemuksen vaikutuksista kartoitusmittarin käyttöön ja tilanteen tosiasialliseen tunnistamiseen. Merkityksellistä onkin pitkälti se, että asioita uskalletaan ottaa esille asiakkaan kanssa, mihin kartoitusmittari soveltuu tutkimuksemme mukaan hyvin. Puheeksi ottamalla asiakkaalla on mahdollisuus kertoa tilanteestaan, mutta myös tulla huomatuksi ammattilaisen toimesta.

Kartoitusmittari koettiin toimivaksi sellaisenaan, eikä siihen saatu erityisiä kehittämisideoita laajassa mittakaavassa. Yksi kehittämis ehdotus liittyi siihen, että mittarissa olisi

vastausvaihtoehtona ”en tiedä/en ole varma” tai ”ei tahallisesti”, sillä asiakastilanteeseen voi liittyä epävarmuutta tai häpeää. Toisaalta tässä merkityksellistä on myös ammattilaisen tapa ottaa asiat puheeksi asiakkaan kanssa ja tukea häntä prosessissaan. Jos se, että asiakas epäroii onko hänellä tällainen kokemus, on merkittävä askel kohti ilmiön tunnistamista yhdessä asiakkaan kanssa. Lisäksi yksi vastaajista toivoi enemmän kysymyksiä, toinen taas vähemmän, joten systemaattisia puutteita kartoitusmittarista ei tutkimuksessa löytynyt. Toisaalta johtopäätöksiä tehdessä on hyvä tunnistaa aineiston kaipa, sillä aineisto koostui pitkälti sosiaalityön ammattilaisista, jotka olivat aineistossa yliedustettuina ja erilaisista yrityksistä huolimatta muita ilmiön kanssa työskenteleviä ammattilaisista oli hankala tavoittaa.

Tutkimuksemme jäikin osin toiveitamme suppeammaksi aineiston osalta. Tutkimuksemme aineistonkeruuvaihe sijoittui alkuvuoteen 2023, jolloin historiallinen sosiaali- ja terveystalvuiden uudistus ja palveluiden koordinoiminen hyvinvointialueittain aloitettiin. Tämä on todennäköisesti vaikuttanut siihen, että emme saaneet tutkimuksemme osallistujia niin paljoa, kuin olisimme toivoneet. Taloudellisen väkivallan kartoitusmittari koettiin kyselymme kautta merkityksellisenä työkaluna, kuten myös siinä olevat jatkoimet. Kartoitusmittarissa olevien jatkoimien kautta asiakas osattiin ohjata hänelle tarkoituksenmukaisiin palveluihin ja keskusteluyhteys oli saavutettu kartoitusmittarin kautta. Lisäksi kyselyssä nousi esiin huomio siitä, että kyselyn kautta myös asiakas sai lisää tietoa ilmiöstä.

Taloudellista väkivaltaa on tärkeää tutkia myös jatkossa. Tällä hetkellä taloudellisen väkivallan ilmiö on ollut julkisessa puheessa merkittävästi aiempaa enemmän, mihin on vaikuttanut TVT-hankkeessa tehty merkityksellinen työ ilmiön tiedon lisäämisestä ja tunnistamisen edistämisestä. Väkivaltaa kokeneet henkilöt ovat voineet hakeutua avun piiriin matalammalla kynnyksellä, kuin aiemmin, sillä tietoa on nyt enemmän. TVT-hanke on myös tehnyt yhteistyötä eri yliopistojen kanssa ja tällä hetkellä on valmistunut tai valmistumassa useita pro gradu -tutkielmia taloudellisen väkivallan ilmiöstä, sen syistä ja seurauksista. Toisaalta taloudellisen väkivallan taustasyistä ja sen seurauksista on edelleen varsin vähän teoriatietoa olemassa. Taloudellinen väkivalta liitetään osin edelleen osaksi henkistä väkivaltaa, jolloin sen yleisyydestä tai seurauksista ei ole löydettävissä riittävästi tietoa. Yhteiskunnalliset asenteet vaikuttavat pitkälle siihen, miten asi-

oista voidaan ja uskalletaan puhua, miten niihin suhtaudutaan ja miten niihin on mahdollista saada apua. Yhteiskunnallisten asenteiden on mahdollista muuttua, kun asioista on tarpeeksi tutkittua teoretietoa. Lisäksi koemme yhdeksi tärkeäksi jatkotutkimuksen näkökulmaksi miesten kokeman taloudellisen väkivallan. Taloudellisen väkivallan, kuten yleisesti lähisuhdeväkivallan on havaittu olevan sukupuolittunutta, mutta miesten kokemana taloudellinen väkivalta on hyvin marginaalissa tehdyissä tutkimuksissa. On tärkeää muistaa, että myös miehet kokevat taloudellista väkivaltaa ja heidän kokemuksiaan olisi hyvä tuoda esille aiempaa enemmän.

Koemme tärkeäksi jatkotutkimuksen aiheeksi syyt taloudellisen väkivallan taustalla, mutta myös sen aiheuttamat seuraukset. Taloudellisen väkivallan seurauksista ei ollut erityisemmin suomalaista tutkimusta. Samoin jatkotutkimuksia olisi merkityksellistä tehdä taloudellisen väkivallan erityisten riskiryhmien joukossa, kuten ikääntyneiden, maahanmuuttajien tai päihteidenkäyttäjien keskuudessa. Tällä tavoin on mahdollista ennaltaehkäistä taloudellisen väkivallan tapahtumista, jos on olemassa tietoa erityisistä riskeistä tai merkeistä siihen liittyen. Erityisesti maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kokemuksia olisi tärkeää tutkia, sillä kulttuuriset riskitekijät tulevat näkymään myös suomalaisessa yhteiskunnassa tulevaisuudessa. Edellä mainitun lisäksi taloudellisen väkivallan kartoitusmittaria on tarpeen tutkia enemmän. Kartoitusmittarin toimivuutta olisi tärkeää selvittää sosiaalialan lisäksi myös muilla ammattilaisten työskentelykentillä, joissa kohdataan taloudellisen väkivallan kokijoita ja tekijöitä.

Oma kiinnostuksemme taloudellisen väkivallan ilmiöön syventymiseen pro gradu -tutkielmassa liittyy juuri ilmiön tunnistamisen haasteisiin, mutta myös meidän molempien kiinnostukseen lähisuhdeväkivaltaa ja sen seurauksia kohtaan. Toinen meistä työskenteli kesällä 2022 maisterivaiheen syventävien opintojen käytännönjakson Taloudellinen väkivalta tutuksi -hankkeessa ja tämän aikana taloudellisen väkivallan kartoitusmittari kehitettiin suomalaiseen yhteiskuntaan sopivaksi. Näin ollen oli helppo jatkaa ilmiön parissa vielä pro gradu -tutkielmassa. Yhteinen tekeminen oli luontevaa ja toiseen oli helppo tukeutua tutkielman eri vaiheissa.

Koemme tutkimusprosessimme olleen kaiken kaikkiaan onnistunut. Vaikka tutkimusaineiston kerääminen oli osin haasteellista, saimme lopulta kerättyä sosiaalityön tutkielmaa varten riittävän aineiston. Teoreettinen viitekehys tuki tutkimusprosessimme onnistumista, sillä käsitelimme tutkielmassamme monisyistä ja monimuotoista sosiaalista

ongelmaa. Tutkimuksemme tuotti merkityksellistä tietoa taloudellisen väkivallan kartoitusmittarista ja tutkimuksen avulla kartoitusmittari on mahdollista ottaa laajasti käyttöön eri palveluissa.

Lähteet

- Adams, Adrienne E. & Sullivan, Cris M. & Bybee, Deborah & Greeson, Megan R. 2008: Development of the Scale of Economic Abuse. Michigan State University. Violence Against Women. Volume 14. Number 5, 563–588.
- Adams, Adrienne E. & Greeson, Megan R. & Littwin, Angela K. & Javorika, McKenzie 2020: The Revised Scale of Economic Abuse (SEA2): Development and Initial Psychometric Testing of an Updated Measure of Economic Abuse in Intimate Relationships. American Psychological Association. Psychology of Violence. Vol. 10. No. 3, 268–278.
- Alasuutarila, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino, Jyväskylä.
- Alasuutarila, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Vastapaino, Jyväskylä.
- Ahola, Tapani & Ahola, Maiju 2016: Väkivallasta turvallisuuteen. Lyhytterapiainstituutti Oy. Helsinki.
- Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietämäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta 2020: Väkivaltakäsitteiden sanasto. THL - työpaperi 1/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>. Viitattu 4.2.2023.
- Chowbey, Punita 2017: Women’s Narratives of Economic Abuse and Financial Strategies in Britain and South Asia. Psychology of Violence 7 (3), 1–31.
- Christy, Kameri & Welter, Tanice & Dundon, Kelly & Valandra, & Bruce, Amber. 2022. Economic abuse: A Subtle but Common Form of Power and Control. Journal of Interpersonal Violence. Volume 37, issue 1–2. <https://doi.org/10.1177/0886260520916264>.
- Council of Europe Treaty Series 2011: Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisessä ja torjumisessa. Istanbul, 11.V.2011. <https://rm.coe.int/1680462532>. Viitattu 4.2.2023.
- Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko 2017: Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa Enroos, Rosi & Mäntysaari, Mikko & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere University Press. Tampere, 7-38.
- Eriksson Marie & Ulmestig Rickard 2017: “It’s Not All About Money”: Toward a More Comprehensive Understanding of Financial Abuse in the Context of VAW. *Journal of Interpersonal Violence*. 2021;36(3–4)
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2018: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Vastapaino, Jyväskylä.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679.
- European Social Survey 2004: ESS2-2004 documentation report. https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round2/survey/ESS2_data_documentation_report_e03_7.pdf. Viitattu 2.2.2023.

- GREVIO (2019). Istanbul Convention. Baseline evaluation report Finland. Council of Europe. <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d.application/pdf/8184906/GREVIO%20report%20on%20Finland.pdf>. Viitattu 4.2.2023.
- Hannus, Riitta & Mehtola Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli 2011: Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Hansen, Sanna & Sams, Anni & Jäppinen, Maija & Latvala, Johanna 2016: Kunniakäsitykset ja väkivalta - Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Ihmisoikeusliitto. Helsinki.
- Hakala, Juha T. 2018: Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS- kustannus. Otavan Kirjapaino. Keuruu.
- Hakkarainen, Louna 2019: Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten linja Suomessa ry. Helsinki.
- Hautala, Sanna 2021: Kertomuksia huumeiden ongelmakäytön haavoittamista perhesuhteista. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskainen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Gaudeamus. Tallinna, 168–194.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Hovila, Maarit 2016: Alaikäinen ulosottovelallisenä – toimiiko edunvalvontaoikeudellinen suoja? *Janus* 24 (2), 139–155.
- Husso, Marita 2003: Parisuhdeväkivalta lyötyjen aika ja paikka. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Husso, Marita & Hyväri, Elina & Kaittila, Anniina & Hietämäki, Johanna & Karhinen-Soppi, Anu & Kekkonen, Outi & Tuominen, Jarno 2013: Korona, koti ja kontrolli: väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä lähisuhdeväkivallan kohteina olleiden avun saamisen haasteista korona-aikana. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 58(3). <https://doi.org/10.23990/sa.105321>. Viitattu 10.1.2023.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna. 2018. Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017. Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy. Helsinki.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Marianneau, Virve 2021a: Lasten asema rahapeliongelman varjossa. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskainen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Gaudeamus, Tallinna, 83–101.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Marianneau, Virve 2021b: Ongelmallinen rahapelaaminen sukupolvien välisenä kokemuksena ja huolenaiheena. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskainen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Gaudeamus. Tallinna, 31–54.
- Kaittila, Anniina 2017a: Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino. Tampere, 89–103.
- Kaittila, Anniina 2017b: Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Turun yliopiston julkaisu. Sarja 434. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Turku.

- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo 2014: Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuus katsaus. *Janus* 22(3), 262–278.
- Kaittila, Anniina & Hakovirta, Mia & Kainulainen, Heidi 2022: Types of Economic Abuse in Postseparation Lives of Experiencing IPV: A Qualitative Study from Finland. *Violent Against Women*, 1–19.
- Kaitue, Sanna & Nojonen, Tanja & Släen, Anne 2007: Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Edita. Helsinki.
- Karhuvaara, Marjatta, Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. *Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy*. Tampere.
- Karjalainen, Pekka 2017: Aikuissosiaalityö. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.): *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma. Tallinna, 247–259.
- Keeling, June & Fisher, Colleen 2015: Health professionals' responses to women's disclosure of domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence* 30 (13), 2363–78. <https://doi.org/10.1177/0886260514552449>. Viitattu 15.3.2023.
- Keskinen, Suvi 2014: Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* vol. 22 (1) 2014, 19–34.
- Kuula, Arja 2015: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. *Vastapaino*. Vantaa.
- Kytölä, Katja 2021: Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn. Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. *Basam Books*. Tallinna.
- Laki rikoslain muuttamisesta (441/2011).
- Laki turvakotipalveluista (1354/2014).
- Lidman, Satu 2015: Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. *Gaudeamus*. Tallinna.
- Lind, Kalle 2015: Rahapelaamisen ja rikollisuuden välinen yhteys. Teoksessa Alho, Hannu & Heinälä, Pekka & Kiianmaa, Kalervo & Lahti, Tuuli & Murto, Antti (toim.): *Rahapeliriippuvuus*. Duodecim. Helsinki, 27–29.
- Linnakangas, Ritva & Paasio, Petteri & Seppälä, Ullamaija & Suikkanen Asko 2015: Mitä mittarien käyttö voisi tarjota sosiaalityölle? *Janus* vol 23 (4) 2015, 405–415.
- Lintonen, Toni & Lehti, Martti & Kääräinen, Juha 2014: Suomalainen henkirikos ja päihitteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (2014):5, 537–542.
- Lomazzi, Vera & Israel, Sabine & Crespi, Isabella 2019: Gender Equality in Europe and the Effect of Work-Family Balance Policies on Gender-Role Attitudes. *Social Science* 8 (1), 1–29.
- Metsämuuronen, Jari 2006: Laadullisen tutkimuksen käsikirja. *Gummerus Kirjapaino Oy*, Jyväskylä.
- Nerenberg, Lisa 2000: Forgotten victims of financial crime and abuse: Facing the challenge. *Journal of Elder abuse and neglect* 2 (12), 49–73.

- Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi 2017: Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma.
- Nietola, Vuokko 2011: Väkivaltatyö asiantuntijatyönä. Lisentaatin tutkimus. Turun yliopisto. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere.
- Notko, Marianne & Holma, Juha & Husso, Marita & Virkki, Tuija & Laitila, Aarno & Merikanto, Juhani & Mäntysaari, Mikko 2011: Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa. Lääketieteellinen aikauskirja Duodecim, 127(15), 1599–1606. <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo99682.pdf>. Viitattu 10.3.2023.
- Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja 2017: Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino. Tallinna, 51–67.
- O'Connor, Julia & Nepomnyaschy, Lenna 2019: Intimate Partner Violence and Material Hardship Among Urban Mothers. *Violence Against Women*, 26(9), 935–954. <https://doi.org/10.1177/1077801219854539>. Viitattu 20.3.2023.
- Piippo, Sisko & Husso, Marita & Hirvonen, Pasi & Notko, Marianne & Glumbíková, Katerina 2020: Institutional and affective Practices of Domestic Violence Interventions in Social work: Malignant Positioning of Victims. Teoksessa Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saesma, Tuija & Laitila, Aarno & Eilola, Jari & Siltala, Heli (toim.): Violence, Gender and Affect : Interpersonal, Institutional and Ideological Practices. Palgrave Macmillan. Palgrave Studies in Victims and Victimology, 113–134.
- Piippo, Sisko 2022: Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto.
- Piispa, Minna. 2013: Parisuhdeväkivalta ja alkoholi: uhrin vai tekijän ongelma? Teoksessa Warpenius, Katariina, Holmila, Marja & Tigerstedt Christoffer (toim.): Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku. 2009. Alkoholin rooli naisten parisuhteessa kokeaman väkivallan seurauksissa. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 74 (2009):1.
- Piispa, Minna 2011: Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli, 2011: Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liitto. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna, 15–36.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku 2017: Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino. Tampere, 68–86.
- Pirskainen, Henna & Järvinen-Tassopoulos, Johanna 2021: Rahapeli- ja päihdeongelmat perhesuhteissa. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskainen, Henna (toim.): Riippuvuus perheessä. Gaudeamus. Tallinna, 13–28.
- Pohjoisvirta, Riitta 2011: Väkivallan riskien arviointi ja turvasuunnitelma. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13, 133–145.

- Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & McMahon, Sarah & Murshid, Shaanta N. & Kim, Mi Sung 2012: Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(3), 411–430. doi:10.1177/0886260511421669. Viitattu 5.1.2023.
- Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & Stylianou, Amanda M. 2016: Measuring Economic Abuse in the Lives of Survivors: Revising the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*. Vol 22(6). 692–703. Doi:10.1177/1077801215610012. Viitattu 5.1.2023.
- Rauma, Katja 2020: Lapsi perheväkivallan todistajana. Ammattilaisten havaintoja lasten auttamisesta. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan Yliopistokeskus.
- Ronkainen, Suvi 2008: Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Ronkainen, Suvi 2017: Mitä väkivalta on? Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino. Tampere, 19–35.
- Sanders, C. K. (2015). Economic abuse in the lives of women abused by an intimate partner: A qualitative study. *Violence Against Women*, 21(1), 3–29.
- Seppänen–Järvelä, Riitta & Åkerblad, Leena & Haapakoski, Kaisa 2019: Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 332–339.
- Sharp-Jeffs, Nicole 2015: Money matters. <http://repository.londonmet.ac.uk/1481/1/Money-Matters.pdf>
- Simonen, Jenni & Pirskainen, Henna & Kataja, Katja & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer 2016: Teoksessa Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Helsinki, 65–82.
- Siukola, Reetta 2014: Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Tampere.
- Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019: 55: Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Stark, Evan & Hester, Marianne 2019: Coercive Control: Update and Review. *Violent Against Women* 25 (1). 81–104.
- <https://taloudellinenvakivalta.fi/>.
- Toews, Michelle L & Bernea, Autumn N. 2015: “I Was Naive in Thinking, ‘I Divorced This Man, He Is Out of My Life’”: A Qualitative Exploration of Post-Separation Power and Control Tactics Experienced by Women. *Journal of Interpersonal Violence* 32 (14), 2166–2189.
- Tietosuoja laki 1050/2018.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK 2012: Hyvä tieteellisen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 5.1.2023.
- Törrönen, Hannele 2009a: Töissä väkivallan parissa. Teoksessa Törrönen, Hannele (toim.): Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisten väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Hämeenlinna, 146–153.
- Törrönen, Hannele 2009b: Väkivaltaa käyttänyt nainen tulee asiakkaaksi. Teoksessa Törrönen, Hannele (toim.): Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisten väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Hämeenlinna, 89–114.
- Valli, Raine 2001: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1- Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. PS-kustannus.
- Virkki, Tuija & Husso, Marita & Notko, Marianne & Laitila, Aarno & Holma, Juha & Mäntysaari, Mikko 2011: Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2011: 48, 280–293.
- Voth Schrag, Rachel J. 2015: Economic abuse and later material hardship: Is depression a mediator? *Affilia: Journal of Women and Social Work*, 30(3), 341–351.
- Voth Schrag Rachel, J & Ravi, Kristen. E. & Robinson, Sarah R. 2020: The role of social support in the link between economic abuse and economic hardship. *Journal of Family Violence*, 35(1), 85–93. doi:10.1007/s10896-018-0019-8. Viitattu 5.1.2023.
- Väänänen, Kristiina 2011: Miten selviytyä väkivallasta. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.): Veitsen terällä– naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotienliiton raportti 13. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna, 109–132.
- Young, Kim A & Hassan, Shahidul 2018: An Assessment of the Prevalence, Perceived Significance, and Response to Dowry Solicitation and Domestic Violence in Bangladesh. *Journal of Interpersonal Violence*, 33 (19), 2919–3073.

Liite 1.

Osallistumispyyntö pro gradu-tutkielmaan

Hei sosiaalityön uraverkostolaiset!

Olemme kaksi sosiaalityön maisterivaiheen opiskelijaa Lapin yliopistosta ja teemme pro gradu-tutkielmaa Taloudellinen väkivalta tutuksi (2021–2024)- hankkeeseen. Yhteistyössä hankkeen kanssa on toteutettu taloudellisen väkivallan tunnistamiseen tarkoitettu mittari/lomake, jonka toimivuutta on tarkoitus testata gradussamme. Lomake sisältää 24 kysymystä taloudellisen väkivallan osa-alueista sekä luettelon erilaisista toimenpidevaihtoehdoista, joiden tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan lomakkeeseen vastaamisen jälkeen. Taloudellisen väkivallan mittari on kehitetty yhdysvaltalaisen The Revised Scale of Economic Abuse SEA2-mittariston pohjalta ja sitä on muokattu suomalaiseen yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään sopivaksi. Tarkoituksena on levittää mittaria asiakastyön ja muiden keskeisten ammattilaisten käyttöön, jotta sen avulla taloudellista väkivaltaa voitaisiin tunnistaa nykyistä helpommin eri toimipaikoissa.

Mittari löytyy Taloudellinen väkivalta tutuksi- hankkeen nettisivuilta, sekä PDF- muodossa tässä olevan linkin kautta: <https://taloudellinenvakivalta.fi/.../taloudellisen...>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) määrittelee taloudellisen väkivallan konkreettisesti väkivallaksi, joka ilmenee sen kokijan taloudellisiin asioihin liittyvän itsemääräämisoikeuden tahallisen loukkaamisena tai rajoittamisena. Taloudellisen väkivallan eri muotoja ovat muun muassa työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, rahaan liittyvä kontrollointi, taloudellinen hyväksikäyttö sekä eron jälkeinen taloudellinen väkivalta (Kaittila & Nyqvist 2014). Taloudellista väkivaltaa tapahtuu kaikilla sosiaalityön eri työkentillä, mutta tutkielmassamme keskitymme lähisuhteissa tapahtuvaan taloudelliseen väkivaltaan. Lähisuhde voi olla parisuhde, lapsen ja vanhemman välinen suhde, tai muu sukulaissuhde.

Tutkimuksemme voi osallistua kokeilemalla mittaria asiakastyössä, jonka jälkeen vastaamalla alla olevaan Webropol-kyselyyn. Kyselyssä ei kerätä asiakastietoja tai vastaajan henkilötietoja, vaan kaikki aineisto kerätään anonymisti. Vastauksia käytetään vain tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimuksemme aikana kerätyt tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja kaikki tunnistetiedot häivytetään valmiista pro gradu- tutkielmasta. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lisäksi kyselyyn vastaamisen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta. Keskeyttäessä vastaukset eivät tallennu järjestelmään.

Tässä [linkki](https://link.webropolsurveys.com/S/BD9A7CBB265CBBC1) Webropol-kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/BD9A7CBB265CBBC1>

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia ja vastaaminen on mahdollista 28.2.2023 saakka.

Mikäli sinulla herää kysymyksiä tutkielmaamme liittyen, vastaamme niihin mielellämme sähköpostitse:

sutriain@ulapland.fi & noniemin@ulapland.fi

Kiitos paljon osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,

Satu Utriainen ja Noora Nieminen

Lapin Yliopisto

Liite 2.

Saatekirje yhteistyökumppaneille sähköpostitse:

Hei,

Olemme kaksi Lapin yliopiston sosiaalityön maisterivaiheen opiskelijaa ja olemme tekemässä pro gradu-tutkielmaa taloudellisesta väkivallasta yhteistyössä Taloudellinen väkivalta tutuksi-hankkeen kanssa. Hankkeen kanssa on toteutettu mittari taloudellisen väkivallan tunnistamiseen, jota on tarkoitus testata gradussa.

Tarkoituksenamme on jalkauttaa mittari ammattilaisille testiin. Ammattilaisia on tarkoitus saada sekä väkivaltatyötä tekevästä ammattilaisista, sekä sellaisista ammattilaisista, jotka eivät tee suoraan työtä väkivallan kokijoiden kanssa. Ammattilaisille jaetaan mittari testattavaksi asiakastyöhön ja sen jälkeen selvitetään Webropol-kyselyn avulla sitä, miten mittari käytännössä toimii. Emme käsittele tutkimuksessamme vastaajien henkilötietoja, vaan käyttäjäkokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin hyödyntämisestä asiakastyössä.

Ohessa linkki Webropol-kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/BD9A7CBB265CBBC1> . Kyselyyn vastaaminen on mahdollista 5.3.2023 asti.

Viestissä on liitteenä tutkimussuunnitelma ja taloudellisen väkivallan kartoitusmittari, jonka toimivuutta tutkimme gradussamme. Kerromme myös mielellämme lisää tutkimuksestamme.

Ystävällisin terveisin

Noora Nieminen ja Satu Utriainen

Lapin yliopisto

Liite 3.

Taloudellinen väkivalta on moninainen lähisuhdeväkivallan muoto. Taloudellinen väkivalta tarkoittaa tilannetta, jossa tekijä kontrolloi, riistää tai tuhoaa toisen taloudellisia resursseja heikentääkseen hänen taloudellista itsenäisyyttään tai hyötyäkseen itse taloudellisesti. Taloudellisen väkivallan vaikutukset voivat olla hyvin vakavia ja pitkäkestoisia.

Usein lähisuhteessa tapahtuva väkivalta sisältää useita väkivallan muotoja; esimerkiksi taloudellista, fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Erilaista väkivaltaa voi tapahtua lomittain, eikä tilanteissa ole aina mahdollista tai tarkoituksenmukaista eriyttää väkivallan muotoja toisistaan. Tärkeää on, että lähisuhteissa tapahtuva väkivalta tunnustetaan ja asiakas ohjataan hänelle kuuluvan avun piiriin tilanteen helpottamiseksi.

Taloudellinen väkivalta ei aina edellytä uhrin ja tekijän keskinäistä kanssakäymistä. Taloudellinen väkivalta ja kontrolli voivat tapahtua piilossa, eikä uhri aina tunnista väkivallan tekoa. Tästä syystä ammattilaisen on erityisen tärkeää havaita taloudellisen väkivallan merkit. Taloudellista väkivaltaa voi tapahtua esimerkiksi parisuhteessa, lapsen ja vanhemman välillä, ystävyys- tai sukulaissuhteessa, tai muussa lähisuhteessa. Lisäksi taloudellinen väkivalta voi jatkua vielä pitkään tai vasta alkaa parisuhteen tai lähisuhteen päätyttyä.

Taloudellisen väkivallan mittaristo sisältää useita erilaisia taloudellisen väkivallan muotoja, jotta asiakkaan tilanne voidaan selvittää kokonaisvaltaisesti. Mittaristo *) sisältää vastausasteikon 0–4, jossa 0 ei ole asiakkaan tilanteeseen liittyvää teko, ja 4 on toistuva teko. On tärkeää reagoida asiakkaan tilanteeseen alimmista vastausvaihtoehdoista, jotta taloudellinen väkivalta ei jää huomiotta. Lisäksi asiakkaan tilannetta selvittäessä on tärkeää olla tekemättä oletuksia niin, ettei ammattilainen ohjaa asiakkaan puhetta, tai vähättele asiakkaan kertomaa. Väkivalta sekä talousasiat ovat edelleen suomalaisessa yhteiskunnassa herkkiä asioita, joten asiakkaan kokemuksiin tulee suhtautua työskentelyssä sensitiivisesti. Väkivalta voi loppua ainoastaan siitä puhumalla.

Vastausasteikko:

- 0 – Ei koskaan / Ei koske minua
- 1 – Harvoin
- 2 – Joskus
- 3 – Usein
- 4 – Toistuvasti

Käyttäen asteikkoa 0–4, kuinka usein tekijä toimi seuraavasti:

Rahaan liittyvä kontrollointi

1. Esti sinulta rahan käyttämisen ruokaan, vaatteisiin tai muihin välttämättömiin tarpeisiin.

() ei koskaan/ei koske minua () harvoin () joskus () usein () toistuvasti

2. Jätti kertomatta olennaista taloudelliseen tilanteeseenne liittyvää tietoa

() ei koskaan/ei koske minua () harvoin () joskus () usein () toistuvasti

3. Päätti puolestasi rahojesi käytöstä
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

4. Toimi niin, että sinun täytyi pyytää häneltä rahaa
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

5. Käytti rahojasi tai yhteisiä rahojanne sinulta salaa
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

6. Vaati tietoja, kuitteja tai vaihtorahoja ostoksistasi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

7. Hallinnoi rahojasi ilman suostumustasi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

8. Painosti sinua käyttämään rahojasi hänen ostoksiinsa tai laskuihinsa
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

Taloudellinen hyväksikäyttö

9. Kieltäytyi tai jätti ottamasta taloudellista vastuuta, jolloin jouduit huolehtimaan välttämättömistä menoistanne
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

10. Otti lainaa tai osamaksuja nimelläsi, tai käytti luottokorttiasi ilman lupaasi niin, että maksut jäivät sinun vastuullesi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

11. Painosti sinua ottamaan lainaa tai tekemään luottokortti- tai osamaksuostoksia
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

12. Painosti tai pakotti sinut antamaan hänelle säästösi tai tulosi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

13. Esti sinulta terveydenhuollon palvelut tai tarvittavat lääkkeet niiden kustannusten vuoksi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

14. Varasti tai rikkoi omaisuuttasi, tai lastenne omaisuutta
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

15. Keksi sinun olevan hänelle velkaa ja painosti tai kiristi sen maksamiseksi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

16. Vaati vastikkeellisuutta, esimerkiksi seksuaalisia tekoja, antamalleen rahalle
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

17. Varasti sinulle tulleet postit liittyen taloudellisiin maksuihin, tai väärensä asiakirjoja saadakseen taloudellista hyötyä
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

Työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti

18. Häiritsi tai kontrolloi työssäkäyntiäsi, tai esti työssäkäynnin kokonaan
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

19. Esti sinua hankkimasta itsellesi opiskelupaikkaa, tai häiritsi tai kontrolloi opiskeluasi
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta

20. Huijasi sinulta rahaa hyväksikäyttäen sinulla olevia romanttisia tunteita
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

21. Kieltyytyi maksamasta elatusmaksuja tai tahallisesti viivytti huoltajuuskäsittelyä
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

22. Kontrolloi erotessanne yhteisen omaisuutenne jakamista sinulle haitallisesti
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

23. Uhkaili sinua erotessanne omaisuuden jakamisen yhteydessä
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

24. Teki sinusta ilmoituksia viranomaisille ja ylläpiti erilaisia oikeusprosesseja sinua vastaa
 ei koskaan/ei koske minua harvoin joskus usein toistuvasti

Arvioinnin perusteella ryhdytään seuraaviin toimiin:

- Otetaan yhteyttä poliisiin, tai ohjataan asiakasta tekemään rikosilmoitus
 - Otetaan yhteyttä sosiaali- ja kriisipäivystykseen
 - Järjestetään asiakkaalle paikka turvakodista
 - Järjestetään asiakkaalle kontakti lähisuhdeväkivallan avopalveluihin
 - Tehdään turvasuunnitelma
 - Tehdään lastensuojeluilmoitus
 - Otetaan yhteyttä MARAK- yhteyshenkilöön
 - Ohjataan asiakas terveydenhuoltoon
 - Ohjataan asiakas sosiaalitoimeen
 - Ohjataan asiakas ottamaan yhteyttä Rikosuhripäivystykseen
 - Järjestetään moniammatillinen neuvottelu yhdessä asiakkaan verkoston ja tulevien palveluntuottajien kesken, ja tehdään palvelusuunnitelma yhdessä verkoston kanssa
 - Annetaan asiakkaalle yhteystiedot Nollalinjalle, tai Taloudellinen väkivalta tutuksi-hankkeeseen, tai ollaan hanketyöntekijään yhteydessä yhdessä asiakkaan kanssa
 - Etsitään asiakkaan kanssa yhdessä paikallinen vertaistukiryhmä
 - Ohjataan asiakasta olemaan yhteydessä talous- ja velkaneuvontaan
 - Jatkotoimia ei tarvita, asiakas jo avun ja palveluiden piirissä
- Muita toimenpiteitä tai selvitettäviä asioita:
-

Liite 4.

Olemme kaksi sosiaalityön maisterivaiheen opiskelijaa Lapin yliopistosta. Teemme pro gradu-tutkielmamme Taloudellinen väkivalta tutuksi-hankkeeseen (2021–2024). Pro gradu -tutkielmamme tavoitteena on selvittää asiakastyön ammattilaisten kokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarin toimivuudesta taloudellisen väkivallan tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa ja mittarin edelleen kehittämiseksi.

Mittari sisältää 24 kysymystä taloudellisen väkivallan osa-alueista sekä luettelon erilaisista toimenpidevaihtoehdoista, joiden tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan lomakkeeseen vastaamisen jälkeen. Taloudellisen väkivallan mittaristo on kehitetty yhdysvaltalaisen The Revised Scale of Economic Abuse SEA2-mittariston pohjalta ja sitä on muokattu suomalaisen yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään sopivaksi. Pro gradu- tutkielmamme tavoitteena on levittää mittaristoa asiakastyön ja muiden keskeisten ammattilaisten käyttöön, jotta sen avulla taloudellista väkivaltaa voitaisiin tunnistaa nykyistä helpommin eri toimipaikoissa.

Webropol-kyselyn tarkoituksena on selvittää käyttäjäkokemuksia taloudellisen väkivallan kartoitusmittarista, joka on ollut jalkautettuna eri asiakastyön työkentille marraskuu 2022– helmikuu 2023 välisenä aikana. Kysely sisältää sekä monivalintakysymyksiä (asteikolla 1–5) että avoimia kysymyksiä. Kyselyn sisältö on jaettu viiteen osaan, jotka ovat seuraavat: vastaajan taustatiedot, lomakkeen käyttökokemukset, taloudellisen väkivallan puheeksi ottaminen, taloudellisen väkivallan tunnistaminen sekä mittarin edelleen kehittäminen.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja vastaaminen on mahdollista keskeyttää ja peruuttaa myös kesken kyselyyn vastaamisen. Noudatamme aineiston ja henkilötietojen käsittelyssä, säilyttämisessä ja tallentamisessa erityistä huolellisuutta sekä tietosuojalain (1050/2018) että EU:n tietosuojasetuksen määräyksiä. Kerättyä aineistoa ei luovuteta hankkeen tai tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille ja kaikki kyselyn vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Mikäli kyselyyn vastaamisen keskeyttää, siitä kertynyttä aineistoa ei käsitellä tutkimuksessamme.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen on mahdollista 28.02.2022 saakka.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin

Noora Nieminen
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Lapin yliopisto
noniemin@ulapland.fi

Satu Utriainen
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Lapin yliopisto
sutriain@ulapland.fi

1. Olen lukenut edellä olevan saatetekstin ja annan suostumukseni kyselytutkimukseen osallistumiseen

kyllä ei

2. Sukupuoli

mies nainen muu en halua kertoa

3. Työskentelysektori

perusterveydenhuolto sosiaalihuolto/sosiaalityö väkivaltatyön erityispalvelut kasvat-
tus- ja perheneuvonta kolmas sektori/järjestöt sosiaalialan yksityiset palveluntuottajat
muu, mikä?

4. Koulutustaso

peruskoulutus ammatillinen koulutus alempi korkeakoulututkinto ylempi korkeakou-
lututkinto muu, mikä?

5. Työkokemus nykyisessä työtehtävässä

alle 2- vuotta 2-5- vuotta 5-10- vuotta 10-15- vuotta yli 15- vuotta

6. Taloudellisen väkivallan mittari on selkeä ja helppokäyttöinen

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

7. Mittari soveltuu käytettäväksi työkentälläsi/työtehtävissäsi

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

8. Mittarin käyttäminen on hyödyllistä työkentälläsi/työtehtävissäsi?

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

9. Mittarin käyttäminen asiakkaan kanssa on haastavaa

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

10. Mittari sisältää riittävästi olennaista tietoa ja kysymyksiä ilmiön tunnistamista var-
ten

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

11. Mittarin käyttäminen tukee oikeanlaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä asiakastilan-
teissa

täysin eri mieltä jokseenkin eri mieltä ei samaa, eikä eri mieltä jokseenkin samaa
mieltä täysin samaa mieltä

12. Millaisissa asiakastilanteissa hyödynsit mittaria?

13. Millaiselta mittarin käyttäminen asiakastilanteissa tuntui?

14. Mittari sisältää tarpeeksi olennaista tietoa taloudellisen väkivallan ilmiön tunnistami-
miseksi

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

15. Mittari edistää työssäkäynnin rajoittamisen ja häiriköinnin tunnistamista

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

16. Mittari auttaa tunnistamaan rahan käyttöön liittyvän kontrollointia

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

17. Mittari tukee taloudellisen hyväksikäytön ilmiön tunnistamista

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

18. Mittari edistää eron jälkeisen taloudellisen väkivallan tunnistamista

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

19. Mittari auttaa tunnistamaan ja erottamaan taloudellisen väkivallan ilmenemismuotoja

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

20. Tukiko mittari erityisesti jonkin tietyn väkivallan muodon tunnistamisessa? Jos tuki, niin millä tavoin?

21. Oliko jonkin väkivallan ilmenemismuodon tunnistaminen mittarilla haastavaa? Jos oli, niin millä tavoin?

22. Mittari madaltaa kynnystä taloudellisen väkivallan puheeksi ottamiseksi yhdessä asiakkaan kanssa

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

23. Mittari helpottaa taloudellisen väkivallan esille ottamista asiakastilanteissa

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

24. Mittari edistää työntekijän valmiuksia puhua taloudellisesta väkivallasta

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

25. Mittari auttaa asiakkaan ohjaamisessa erilaisten jatkotukimuotojen piiriin

() täysin eri mieltä () jokseenkin eri mieltä () ei samaa, eikä eri mieltä () jokseenkin samaa mieltä () täysin samaa mieltä

26. Millä tavoin etenit asiakkaan kanssa mittarin täyttämisen jälkeen?

27. Millaiseksi koit mittarin käyttämisen yhdessä asiakkaan kanssa?

28. Millainen käsitys (sinulla) tuli taloudellisesta väkivallasta mittarin käyttämisen perusteella?

29. Millaisia mahdollisia puutteita ja haasteita havaitsit mittarissa ja/tai mittarin käyttämisessä?

30. Millä tavoin mittarin puutteita voisi edelleen kehittää?

31. Vapaa sana mittarista ja sen käyttökokemuksista.
